

नमो तस्य भगवतो जरहतो सम्मा सम्बुद्धस्त

आनन्दकुटी विहार

वैशाख-पूर्णिमाको विशेषाङ्कः

प्रकाशक

आनन्दकुटी विहार गुठी, स्वयम्भू

[सं. व. नं. १/०३१ प्र. जि. अ. का. का.]

वर्ष ३

अंक १, २

ने. सं. १०६५

इ. सं. १६७५

वार्षिक रु. ५/-

मूल्य रु. ३/-

“आनन्द भूमि” को नियम

- १) ‘आनन्द भूमि’ आनन्दकुटी विहार गुठिको दुई मासिक मुख-पत्र हो । ‘आनन्द भूमि’ प्रत्येक पूर्णमासा निकित्य ।
- २) यसको वार्षिक चन्दा रु० ५/-, अर्ध वार्षिक रु० ३/-, एक प्रतिको रु० १/-, जुन महिनामा पनि ग्राहक बत्र सकिन्थ ।
- ३) बुद्ध-धर्म सम्बन्धी लेख मात्र यसमा छापिने छ ।
- ४) कुनै लेखकद्वारा प्रकट भएको विचारको उत्तरदायी सम्पादक मण्डल हुने हैन । पत्र व्यबहार गर्दाले अपनी ग्राहक संख्या, पूरा नाम र ठेगाना राख्नुसित लेखी पठाउनु पर्छ ।
- ५) पत्रिका नलिने भएको खण्डमा वा आफ्ना ठेगाना हेरफेर गर्नु परेमा एक महिना अगाडि नै व्यवस्थापकलाई सूचना दिइनु पर्छ ।
- ६) कुनै पनि रचना प्रकाशित गर्ने वा नगर्ने अधिकार सम्पादक मण्डलमै रहनेछ ।

आनन्द भूमि कार्यालय

आनन्दकुटी, स्वयम्भू, काठमाडौं

विषय सूची

१. बुद्ध वचनामृत	१
२. गौतम बुद्धलाई देवता भन्नु भन्ना वडी महापुरुष भन्नु उपयुक्त	२
३. लुम्बिनी – अन्तर्राष्ट्रिय महत्व	५
४. धर्म र जीवन	७
५. दैशाख पूर्णिमा र बौद्धहरू	८
६. नारी-गुण	९
७. विद्वानमह ब्रह्म	११
८. बुद्ध व बुद्ध धर्म	१२
९. स्वांया पुन्ही	१४
१०. बुद्धोपदेश	१५
११. धर्म असफल ज्वी मन्त्र	१९
१२. यथा चाकः	२०
१३. प्यारा बुद्ध	२०
१४. द. कोरियाय् च्वाम्ह प्रे. लिसे बुद्ध-धर्मया विप्रयय् खैलावल्ला	२१
१५. डा. भद्रन्त आनन्द कौसल्यायनया पौ	२३
१६. सुख्या साधन पञ्चशील	२४
१७. तीर्थयात्राया अनुभव	२५
१८. समाचार	३३
१९. The Buddha's Greatness	१
२०. Origin of Lineage of Gautam Buddha and Shakya	३
—Ven. Pandit Mirisse Gunasiri	—N. B. Bajracharya

आपणदु भानि

“चरथ भिक्खवे चारिकं बहुजनहिताय बहुजनतुवाय लोकानुकम्पाय अत्याय
हिताय सुवाय देवमनुस्सानं । देसेथ भिक्खवे धर्मं आदिकल्याणं मज्जेकल्याणं साथ
सव्यञ्जनं केवल परिपुणं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेथ ।”

(महाबग्ग-विनयपिटक)

मिशुहरु ! बहुजन हितका लागि, बहुजन सुखका लागि, विश्वमाधि दयाका लागि, देव र
मनुष्यहरुको हित, सुख र कामको लागि संचार गर । मिशुहरु ! आरम्भ, मध्य र अन्त समयसम्म
कल्याण हुने धर्मको अर्थ र भाव सहित उपदेश दिएर सम्पूर्ण परिच्छुद्ध ब्रह्मचर्य(धर्म) को प्रकाश पार ।

सम्पादक भंडल

भिक्षु अश्वघोष, श्री वटुकृष्ण ‘मूषण’, श्री न्हुच्छेबहादुर वज्राचार्य

वर्ष ३

आनन्दकुटी

बैशाख, जेठ २०३२

स्वयम्भू

बुद्ध सम्बत् २५१९

अङ्क १, २

बुद्ध वचनाभूत—

प्रेमको कारणले गर्दा यो लोकमा मानिसहरूलाई अनेक रूपले शोक, विलाप आदि
अनेक रूपका दुःख हुन्छ, प्रेम नभएदेखि ती जम्मै हुँदैनन् ।

जसको यो लोकमा कसैसँग प्रेम हुँदैन, उनीहरू सोहो कारणले शोकरहित भई,
सुखी रहन्नन् । अतएव रागरूपी रजबाट मुक्त भई वीत शोकी हुन चाहनेले यो लोकमा
कसैसँग प्रेम नगर्न् ।

पराधीनता जति सबै दुःख हुन्, स्वाधीनता जति सबै सुख हुन् । यस्तो बन्धनबाट
पार तर्न नसकनाले नै साधारण जनताहरू दुःखी भएका हुन् ।

गौतम बुद्धलाई देवता मनु भन्दा बढी महापुरुष मनु उपयुक्त

मैत्री श्रामणेर

बुद्धको बारेमा जस्ताई राम्रो ज्ञान छैन त्यस्ले बुद्धलाई देवताको रूप सम्झी मान्द छन् । त्यस्तो न चाहीदो कीर्ति-प्रशंसा मान मर्यादालाई वहाँले कहिल्यै रुचाउनु भएको थिएन । वहाँले संयुक्त निकायमा (लाभ सत्कार संयुक्तमा) लाभ सत्कार मान मर्यादा आदि धेरै डरलागदा हतियारहरू हुनु भनी बयान गर्नु भएको छ । वहाँ यस विश्वमा फैलिएका अविद्या, अज्ञानता, कुदृष्टि, कुविचार र अन्धविश्वास जस्ता कुराहरूलाई निर्मल पार्न जन्म लिनु भएका एक उत्तरोत्तर महापुरुष हुनु हुन्छ । जस्तो उत्पत्ति यस संसारमा होलाकि भन्ने पनि शंकास्पद छ र त्यस्तो कठिन प्रश्न छ ।

एकदिन बुद्ध उकटा र सेतब्या भन्नै गाउँको बिच बाटोबाट पैदल हिँडिरहनु भएको थियो । त्यसे बेला ड्रोण नामक एक ब्राह्मणले वहाँको पाद चिह्न देखि अवश्य पनि देवताको पाद चिह्न हो भन्ने निश्चय गरी पाद चिह्न पछि पछि गइ जहाँ बुद्ध हुनु हुन्थ्यो त्यहाँ गइ भेटे ।

त्यहाँ त्यस ब्राह्मणले यस्तो प्रश्न गरे—

“के तपाई देवता हुनु हुन्छ ?”

बुद्ध—“अहं ! म देवता होइन ।”

ब्राह्मण—“के तपाई गन्धर्व हुनु हुन्छ ?”

बुद्ध—“अहं ! म गन्धर्व होइन ।”

ब्राह्मण—“के तपाई यक्ष हुनु हुन्छ ?”

बुद्ध—“अहं ! म यक्ष पनि होइन ।”

ब्राह्मण—“के तपाई मनुष्य हुनु हुन्छ ?”

बुद्ध—“अहं ! म मनुष्य पनि होइन ।”

ब्राह्मण—मैले तपाई देवता हो कि गन्धर्व हो के यक्ष हो कि मनुष्य हो कि को हुनु हुन्छ सोद्धा कोही पनि होइन भन्नु भयो । त्यसो भए तपाई को हुनु हुन्छ ?

बुद्ध—हे ब्राह्मण यदि म देवता भए देवतामा हुनु पर्ने काम ल्केशहरू ममा हुनु पर्ने हो । यदि म गन्धर्व यस मध्ये कुन एक भएको भए उनिहरूमा भएका वा हुनु पर्ने काम ल्केशहरू ममा पनि हुनु पर्ने हो । मलाई मनुष्य भन्न पनि सुहाउँदैन किन भने मनुष्यहरूमा हुनु पर्ने काम ल्केशहरू पनि मैले नाश गरि सकें । निर्मल पारिसकें । त्यसकारण मलाई साधारण मनुष्य भन्न पनि सुहाउँदैन । हे ब्राह्मण जसो कमलको फूल कुनै पोखरिको पानिमा उत्पन्न हुन्छ । पोखरिको पानिमानै जिउ बढी हृष्ट पुष्ट हुन्छ । तर पछि पानीबाट अलग जस्तै भइ पानि न छोइ बस्छ, त्यस्तै म पनि मनुष्य योनीमा जन्म लिड, मनुष्य समूहमानै बढी हृष्ट पुष्ट भए तर अब मैले मनुष्यहरूमा व्याप्त काम ल्केशहरू नाश गरी साधारण मानिसहरूबाट अलग भइ रहेंदै छुँ । त्यसैले छोटकरीमा भन्ने हो भने “म बुद्ध हुँ ।” “बुद्ध” भन्नुनै मलाई सुहाउँदो छ ।……………(अंगुत्तर निकाय)

बुद्ध र ब्राह्मणको यस साकच्छाद्वारा यो कुरा स्पष्ट बनाइ त्यसे भएका साधारण मानिसहरूलाई कै बुद्धलाई “मनुष्य” शब्दको प्रयोग गर्नु उचित छैन । वहाँनाई “मनुष्य” शब्दको प्रयोग गर्ने त्यसे बेला सकिन्थ्य बुन बेला चुर, अनुर नाग यक्षादिको नाम उल्लेखित भएको हुन्छ ।

भगवान बुद्धको जीवनी दुइ भागमा बाँडिएका छन् । सिद्धार्थ जन्म लिए देखि बुद्धत्व नहुँजेल सम्म केवल एक

साधारण मनुष्य हुनु हुन्थ्यो । अर्थात् बोधिसत्त्व हुनु हुन्थ्यो ।

बुद्धत्व प्राप्त देखि वहाँले सबै साधारण मानिसहरूमा हुने रोगादि लकेशको जरै देखी उखेलो निर्मूल पार्नु भयो ।

त्यस्कारण वहाँ एक उत्तरित्तर मनुष्य हुन् । यस मनुष्य समाजमा अहिले सम्म उत्पन्न हुनु भएका एक मात्र श्रेष्ठतम मनुष्य वहाँ हुन् । वहाँसंग दाँज्ञ केवल बुद्धहरू बिना साधारण मानिसहरूले सबदेनन् । त्यस्कारण “असमान” र “असमान समान” भन्ने परले पनि वहाँ विश्ववित भनि बौद्ध ग्रन्थहरूले उत्तेज गरे छन् । बुद्ध एक आशर्चर्यमान् व्यक्ति हुन् । त्यस्तै दुइ जना एकैचोटि देखन नसक्ने हुनाले “एक-मात्र व्यक्ति” पनि भनेका छन् ।

वहाँ (सिद्धार्थ)को जन्म मनुष्य आमाको कोख बाट भयो । बुद्धको रूपमा जीवन बिताउनु भयो । र उत्तरित्तर मनुष्यको रूपमा परिनिवाणि हुनुभयो । सबै मनुष्य जातिमा व्यापक राग, द्वेष, मोह, क्रोध, इष्ट्या, घमण्डादि लकेशहरू वहाँमा अभाव भए । त्यस्तै सबै मनुष्य जातिमा अत्यावश्यक मैत्री, करुणा मुदिता, उपेक्षा, सोल, समाधि, प्रज्ञादि श्रेष्ठ गुणहरू वहाँमा व्यापक भए ।

त्यस समय यो समाजमा जुन भाषाको ज्यादै प्रचलित थियो त्यही भाषाद्वारा वहाँले आफ्नो उपदेशहरू प्रचार गर्नु भयो । जस्तो खाना पिना त्यस समय मानिसहरूले अनुभव गरेका थिए । वहाँले पनि त्यस्तै अनुभव वहाँको धेरै जसो कुराकानीमा (वहाँको) मनुष्य लक्षण छर्लङ्गिएको छ ।

“म अब अस्सी वर्षको बुढो भै सकौ । मलाई बाँच्ने समय थोरै मात्र बाँकि छ । म तिमिहरूबाट छुटेर जाने अवस्थामा पुगीसकै । मैले तिमिहरूलाई गर्नुपर्ने उपकार पनि पुरा गरी सकै ।” महापरिनिवाण सूत्रको यस पंक्तिद्वारा मरणासम्भ बुढो बाबुले छोराछोरीलाई अन्तिम वचनको प्रकाशगरी रहेको मनुष्य चिलास छर्लङ्गिएको छ । चुन्द-

कर्मार पुत्रको भोजनद्वारा सिक्षित रोगी तुल्याएका भगवान बुद्धले “आनन्द, पानीको प्यास लायो । चाँडे पानी थोरै ल्याउ” भनि तीन चोटि अनुरोध गर्नु भएको थियो । वहाँ बुद्ध एक पानीको प्यास लागेका एक रोगी स्वरूप देखियो ।

बुद्धको रूपद्वारा मग्न भै संघे भरि वहाँके मुख हेरी रहने इच्छाले प्रवजित भएका वक्कलि भिक्षुलाई—“वक्कलि, यो मेरो मलमुत्रले भरीपूर्ण भएका शरीर हेरेर तिमिलाई के फायदा ?” भनी सोधनु भयो । यस्वाट वहाँको शरीर पनि मनुष्यको जस्तै हो भनी बुझियो ।

“भिक्षुहरू एक चीज छोडी देउ । त्यो छोड्यौ भने अनागामी सम्म हुन सक्छौ त्यस्मा म भार हुन्छु । त्यो हो लोभीपना ।”
(इनिवृत्तक-एकक निपात)

“म भार हुन्छु” भन्नै यस वाक्यमा वहाँ एक साधारण मनुष्य रूपमा हुनुहुन्छ । भार हुने शब्द जुनसुकैले जताततै नभनिने हो । अभ्यास भै सके पछि मात्र प्रयोग गर्न पर्ने र जसबेला आफुलाई दृढ विश्वास हुन्छ । त्यसेबेला यस्को प्रयोग हुन्छ ।

फेरि एक दिन परिनिवाण मंचमा वसी भिक्षुहरूलाई सम्बोधन गरी यसो भन्नु भएको थियो “भिक्षुहरू यहाँ वरी परी बसेको तिमिहरूमा म प्रति, धर्म वा संघ प्रति वा मार्ग प्रतिपदा वा जुनसुकै बारेमा यदि शंका भए अहिले सोधन सक्छौ । हात्रो गुरु भएको बेलामा यो प्रश्न सोधन विसें । शंका निवारण गर्न पाएन भनी पश्चाताप नगर्नु । त्यस्कारण अहिलेनै सोधन । म प्रति गौरव राखी लज्जा मान्छौ र सिधा प्रश्न सोधन असमर्थ छौ भने साथी द्वारा सोधन सक्छौ ।” भनी तीन पटक सम्म अनुरोधात्मक प्रश्न सोधनु भयो । तै पनि भिक्षुहरू सबै निश्चब्दनै थिए । (दि परिनिवाण सूत्र अ. निकाय चतुर्वक निपात)

हेर्नुस यस नायक वा प्रवर्तकको कल्पो चलन रहेछ ? आफ्नो अन्तिम अवस्थामा पनि वहाँको चरित्रमा बिचारमा

वा संघको बारेमा वा जुनसुकै शंकाको पनि निवारण गर्न (बहाँ) तत्पर रहनु भएको । एक पटक मात्र हैन तीन पटक सम्म सोध्ने मौका प्रदान गर्नु भयो । आफ्नो चरित्रमा कुनै दोष नभएको र अरुले नजानेका नबुझेका कुराहरू (पनि) स्पष्ट गरी दिन अन्तिम अवस्थामा पनि चाहनु भयो । यस्तो अन्तिम शोचनीय अवस्थामा पनि अरुको उपकार गर्न चाहनु भयो । यस्तो अवस्थामा कुनै पनि प्रवर्तकहरूले वा अरु कसैले पनि यस्तो किसिम सेंग अनुरोध गरेको पाउँदैनौ । अहिले सम्म मानव इतिहासमा यस्ता प्रवर्तकको पैदा भएको पनि छैन यो जुनसुकै स्त्री-पुरुष वा जसलाई पनि अत्यावश्यक आदर्श होइनत ?

“मिक्षूहरू, अकुशललाई त्यागी देऊ । त्यागन सबैछौ । त्याग गर्न नस्क्ने भए, मैले त्याग गर्न भनि भन्दिनै । अकुशललाई छोड्यौ भने तिमिहरूको भविष्य अवश्य उज्ज्वल हुन्छ । त्यसकारण म बार बार यही दोहन्याउँदैछु कि अकुशललाई त्यागिदेऊ । (अं. निकाय दुक निपात)

खास भन्ने हो भने बुद्धले आफ्ना स्नेहपूर्ण बच्चाहरूलाई भन्नु भएँ यस पक्षिमा भन्नु भएको छ । यस्ता उपदेश-हरू कोहि देवताहरूले दिएको पनि हामी पाउँदैनौ ।

यो उदाहरणहरूद्वारा हामीलाई यो कुरा स्पष्ट हुन्छ कि बुद्धलाई देवता भन्नु भन्दा बढी एक उत्तम महापुरुष हुन् भन्नुमा गौरवता देखिन्छ । मनुष्य हुनाले नै बुद्ध हुन योग्यता प्राप्त गर्नु भयो । मनुष्य बिना देवता, नाग, यक्ष, गन्धर्वादि कुनैले पनि बुद्धत्व प्राप्त गर्न सकिदैन । साधारण मानिसलाई सच्चा मानिस विवेक बुद्धि हीन भएकालाई विवेक बुद्धि दिई विचार गर्ने तरिका पनि बुझाइ दिनु भयो । महाब्रह्मादि देव-देवताहरूलाई उपदेशहरू दिई सुमार्गमा ल्याएका एकमात्र उत्तम महापुरुष “बुद्ध” हुनु हुन्छ ।

ब्रह्म-महाब्रह्मादि देवताहरू, सृष्टिकर्ताहरूलाई पूजा भक्ति गरी बलि दिने हामी जस्ता एकमात्र हिन्दू राज्यमा, त्यस्तै युगमा मनुष्यको कोखबाट मनुष्य रूपमानै पैदा भै, बुद्धत्व प्राप्त गरी पुल्पुल्याई रहेका मानव जातिलाई आश्र्वयमत तूल्याई ब्रह्म-महाब्रह्मा देव-देवता र सृष्टि-कर्ताहरूको तर्फबाट बन्दना मानादि प्राप्त गर्नु भयो । तै पनि नबुझनाले हाम्रो नेपाली समाजले उनिहरूलाईनै बलि पूजा, दान, मान, होमादि गर्दछन् । यसभन्दा आश्र्वयजनक कुरा अरु केहि छ र ?

शीलवान, गुणवान, पुण्यवान मानिसहरूलाई साधारण देव-देवताहरूत परै जावस इन्द्र, महा ब्रह्माले पनि नमस्कार गरेको, टाउको निहुराएको हामी पाउँदैछौ । बुद्धले भन्नु भएको छ—“कुनै देवताको शरणमा गएर मुक्ति पाउँदैन । जो आपनै विवेक-बुद्धिले आपनै शरणमा जान्छन् भने मुक्ति पाउन सक्छन् ।” आत्म शक्ति, आत्म विश्वाश, आत्म गौरव आत्म अभिमान र जीवन निर्वाह गर्नु सुमार्ग बारे यस भन्दा विचारात्मक बुद्धिवानी भनाइ अरु केही छ र ? मनुष्य बुद्धि, मनुष्य श्रम, मनुष्य बलद्वारा गर्न नसक्ने के छ र ?

यसबारे पनि बुद्धले एक सेनापतिद्वारा प्रकाश हुने आज्ञा-उपदेश आफ्ना सेनिकहरूलाई दिए कै यस्तो दिनु भएको छ । आरभथ ! निक्षेपथ !! युञ्जथ !!! बुद्ध-सासने (राम्रो कामको प्रारम्भ गर ! त्यस्मा निरत हुन अघि बढ !! त्यो काम गर) यो एक उत्तापूर्ण वक्तव्य हुन् ।

बौद्धको रूपमा हामी सन्तोष र धमण्ड त्यस्मा हुनु पर्दछ । जुन प्रवर्तकले यस मानव-इतिहासमा कसैले नगरेको काम गरी इतेहास नभएका देवता, ब्रह्मादि नभइ इतिहास भएका एक उत्तम महापुरुष हुनु भयो । अस्तु

लुम्बिनी— अन्तर्राष्ट्रिय महत्व

ईश्वरमान सिंह, स्वयम्भू

गौतम बुद्धको आज २५१९ सौं जन्म दिन हो। यद्यपि आज खास गरी बुद्ध जयन्तीको नामकरणले मनाइन्दै छ तापनि आजको यस पूर्णिमाकै दिनमा भगवान् बुद्धको अरु दुई महत्वपूर्ण कार्यहरू भएका थिए। ती हुन् आजको दिनमा बुद्धत्व प्राप्ति र आजैको दिन महापरिनिर्वाण। नेपालमा आजका दिन प्रत्येक वर्ष सार्वजनिक विदा सहित बुद्ध जयन्ती अधिराज्यभर विभिन्न कार्यक्रमको साथ मनाउंदै छन्।

नेपालको पश्चिममा पर्ने तराई क्षेत्र लुम्बिनीमा २५१९ वर्ष अगाडि इसा पूर्व ६२३ मा मायादेवीको कोखबाट सिद्धार्थको जन्म भएको थियो। उही बुद्धको उपदेश आजको बीसौं शताब्दीमा विश्व शान्तिको लागि एक महान् मन्त्र जस्तै बनेको मान्नु परेको छ।

सयाँ वर्षसम्म अनकंटारमा रहेको उही लुम्बिनी जन्मस्थलस्थित स्तम्भमा देवीको नाममा भोग दिइएको कुरा समेत सुनियो। यसरी लुम्बिनी स्थित उक्त स्तम्भको वास्तविकतालाई नबुझेर पूजा आदि गरिन्थ्यो। विद्यु यो स्तम्भ कसले स्थापना गरेको र यो स्थान कुन कारणले पवित्र छ भनी उक्त शिला स्तम्भमा उल्लेखित लिपि द्वारा थाहा भयो। यो स्तम्भमा उल्लिखित लिपिको नेपाली भाषामा अनुवाद यस प्रकार छ :—

‘देवताहरूका प्रियदर्शी (अशोक) राजा राज्याभिषेकको २० वर्षमा आफै सवारी भैबकस्यो। यहाँ बुद्ध शाक्य मुनिको जन्म भएकोले दुङ्गाको एउटा प्राचीर बनाउन लागी बकस्यो र एउटा शीला स्तम्भ स्थापना गरिबकस्यो। यहाँ भगवानको जन्म भएकोले लुम्बिनी ग्राम वलि (कर) मुक्त गरियो र अष्टभागीय पनि।’

लुम्बिनीमा यसरी अशोक स्तम्भको नामले प्रचलित हुँदै आएको छ।

यस अतिरिक्त त्यस स्तम्भको आसपासमा बुद्ध जन्मेको मूर्ति, पोखरी आदि हुनुका साथै अथ विभिन्न थरिका हेन्न लायकको कुराहरू छन्।

केयौं वर्षसम्म लुम्बिनीको यस ऐतिहासिक क्षेत्रलाई कुनै महत्व दिइएको थिएन। नेपालमा जब प्रजातन्त्रको उदय भयो त्यस बेलादेखि बौद्ध धर्मको महत्व हुनुका साथै यस लुम्बिनी क्षेत्रको पनि सुरक्षा गर्ने स्वतन्त्र र सरकारी पक्षबाट पनि मद्दत मिल्दै आयो।

एक किसिमले भन्ने हो भने लुम्बिनीलाई हामी शान्तिको पवित्र तीर्थस्थल भन्न सक्छौं। विभिन्न देशका बौद्धमार्गीहरू, शान्ति प्रिय मानव र पर्यटकहरू बुद्ध जन्मेको स्थल लुम्बिनी क्षेत्र हेन्न सयाँ माइल ढाढाबाट आउँदछन्। यस क्षेत्रको यस कारणले र अरु विभिन्न दृष्टिकोणले महत्व बढिरहेको छ।

यस लुम्बिनी स्थलको सुरक्षा र यसलाई आकर्षक बनाउन ठूलो धेरामा परखाल बनाउन थालिसकिएको छ र परखालमा पनि बौद्ध संस्कृतिको मूर्ति अड्कित गरी अरु बढी शोभायमान गरिएको छ। ?

केही वर्ष अगाडि बर्माका भूतपूर्व प्रधानमन्त्री उनु नेपालको राजकीय यात्रा गर्नु हुँदा बुद्धको जन्मस्थल लुम्बिनीमा पनि आउनु भएको थियो।

उहाँले त्यसबेला लुम्बिनीमा शोभायमान गर्न एक बिहार खडा गर्ने ईच्छा गर्नु भएको थियो। हाल एक भिक्षुले स्थायी रूपमा हेन्ने कार्य भैरहेको सुनिन्छ।

दुई वर्ष अधि संयुक्त राष्ट्र संघका महासचिव उथान्तले नेपालको केही दिनको लागि भ्रमण गर्नु भयो र त्यस अवसरमा उहाँले गौतम बुद्धको जन्मस्थल लुम्बिनीमा पनि भगवान बुद्धको दर्शनार्थ जानु भएको थियो ।

विश्व शान्तिको लागि त्यस ओहदामा बस्ने भएका विश्व शान्तिको महान् उपदेशक भगवान बुद्धको जन्मस्थलमा जानु भएका महासचिव उथान्तको विचारमा लुम्बिनी क्षेत्रको विकास गर्ने भावना उत्पन्न भयो ।

यस महान् पवित्र स्थलाई एक आकर्षक बनाउन उथान्त संयुक्त राष्ट्र संघको कार्यालयमा फर्कनु भए पछि लुम्बिनी क्षेत्रमा विकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने केही विशेषज्ञहरू पठाउनु भई श्री ५ को सरकारका सम्बन्धित अधिकृतहरूसँग छलफल र लुम्बिनी क्षेत्रको पनि अध्ययन समेत भएको थियो ।

भगवान बुद्धको २५१४ औं जयन्तीको सुखद भवसरमा संयुक्त राष्ट्र संघको कार्यालय न्यूयोर्कबाट यो समाचार हामीले प्राप्त गर्न्हों कि गौतम बुद्धको जन्मस्थल लुम्बिनी क्षेत्रको विकासको लागि एक नेपालीको अध्यक्षतामा 'लुम्बिनी विकास समिति' गठन भएको छ ।

संयुक्त राष्ट्र संघका लागि तत्कालीन नेपाली स्थायी प्रतिनिधि उपरथी श्री पद्म बहादुर खत्री उक्त समितिका

अध्यक्षमा रहनु भएको थियो । गौरवको कुरा त यो छ कि सो समितिमा एशियाका यस्ता देशहरू सदस्यतामा राखिएका छन् जुन देशहरूमा बौद्ध सम्भता र संस्कृति ओतप्रोत रूपले रहेको छ ।

हामी यो कुरा सुन्दा पनि खुशी भएका छौं कि समितिको मूल उद्देश्य लुम्बिनी क्षेत्रको विकास कार्यमा यथा शक्ति सक्रिय भई काम गर्नु हो र खास गरी विश्वका बौद्ध सम्भता, संस्कृति आदिको अनुसरण गर्ने देशहरूसँग महासचिव उथान्तले सहयोगको लागि आह्वान गर्नु भयो ।

यस अतिरिक्त संयुक्त राष्ट्र संघको न्यूयोर्कस्थित कार्यालयबाट भगवान बुद्धको उपदेश विश्व शान्तिको लागि हुने देन तथा बुद्धको जन्मस्थल लुम्बिनी क्षेत्रको विकासको लागि यस क्षेत्रको महत्व बारे एक पुस्तिका समेत तयार भई सकिएको छ र यो पुस्तिका छिट्ठै नै वितरण पनि हुने कुरा सुनेका छौं ।

अतः हामी विश्वस्त छौं कि लुम्बिनी विकास योजना जुन अन्तर्राष्ट्रिय महत्व हुँदै आइरहेको छ, त्यसलाई श्री ५ को सरकारको विभिन्न मन्त्रालय र विभागहरूले सहयोग गर्दै जानेछन् र नेपाल एक सानो राष्ट्र भए तापनि यस्ता किसिमका योजनाहरू पूरा गरी विश्वशान्तिको लागि नैतिक शिक्षा दिने महान राष्ट्र बन्नेछ ।

५

अरु कसेको त्रुटिहरू या कृत्य अकृत्यको खोजोमा नहिँड । तिमी ता आपनै त्रुटि र कृत्य-अकृत्यको विचार तथा ख्याल गर ।

त्यस कामलाई गर्नु असल होइन, जसलाई गरि सकेर पछि पछुताउनु परोस्, अनि जसको फल रोएर, विलाप गरेर भोग्नु परोस् ।

पापकर्म दूध भैं तुरुन्तै जम्दैन, त्यो ता खरानीले ढाकिएको भरिलो आगो जस्तै अलि अलि सूढ मनुष्यलाई डढाउँछ ।

— धर्मपद

धर्म र जीवन

भिक्षु सुदर्शन

धर्मको मूल अर्थ धारण र पालन गर्नु हो । असल गुण-हरू आफूले स्वीकार्नु र त्यसको रक्षा आकुट्टारा । हुनु नै मानिसबाट धर्म गरिनु हो । त्यसकारण धर्म जीवनमा आधारित छ, जीवन धर्ममा आधित छ । जीवनलाई संतुलित र गतिशील बनाउन सक्ने, पछि गएर पछुतो गर्नु नपर्ने सुख दिने माध्यम हुनु पछ -- धर्म ! होइन भने हामीमा धर्मको अवमूल्यन भएको जस्तो भ्रम ल्याउनेछ ।

भगवान बुद्धले भन्नु भएको छ, आफुले गरेको असल वा खराब कुराको फल आफैले पाउनेछ । यसै सिद्धान्तमा बुद्ध-धर्ममा पापमोचनको कुनै विधि नभएको हो । जब आफुले गरेका खराब कामको दुःख भोग्नु नपर्ने कुनै विधि रहेछ, तब मानिसहरू खराब काम गर्दै जाने र पापमोचन पनि गर्दै जाने बाटो तिर नै स्वभावतः लाग्ने छन्, न कि खराब काम गर्नुबाट विमुख हुने बाटो तिर । यस अवस्थामा धर्मले मानिसलाई चाहेए जति चरित्रबान बनाउन सक्ने छैन र स्वयं धर्मबाट नैनिकताको अवमूल्यन हुने रोक्न सक्ने छैन ।

धर्ममा रहेको धर्मको गुणात्मक फलले जहाँ मानिसलाई धर्मशील बनाएकोछ, त्यहीं धर्म वा अधर्म जीवनको प्रत्येक क्रियाकलाप संग गांसिएकोछ भन्ने भावनाबाट पनि टाढा राखिएकोछ । एक मुठी दानको फल शय मुठी पाउने हुनाले उन्नाशय मुठीमा धर्मसंग सम्बन्ध रहेन । वास्तवमा धर्म प्रत्येक मुठीमा रहिरहन्छ । बुद्धले शील एक दिन पालन गरेर चारदिन नगर्ने उपदेश दिनु भएको छैन ।

धर्मको जीवनसंग अभिन्न सम्बन्ध छ, भन्ने भावनाको विकासका लागि धर्मका लागि आवश्यक अर्थ भार भएका विद्यिविद्यानबाट धर्मलाई अलग्याउनु पर्दछ । वर्ष भरी जे मुक्त गरे पनि जे सुकै चित्ताए पनि चित्ताएता पनि एक

दिनको विशेष पूजा अनुष्ठान वा कुनै खाश अवसरको विशेष पूजा अनुष्ठानबाट जीवनमा पुण्य नै भएछ, पहिले बोलेका, गरेका, चित्ताएकः पाप वा खराबीको ऋण चुक्ता भएछ भन्ने शिक्षा बुद्धले दिनु भएको छैन । स्वयं बुद्धले पहिले गरेका अकुशलको फल भोग्नु पर्न र स्वयं बुद्धका अग्रधारक महा मौद्गल्यायनले आफ्नो पाप भोग्नु पर्ने जस्ता कथात्मक उदाहरणहरूबाट यस कुराको पुष्ट्याई गर्दछ ।

धर्म कर्महीन हुन सक्दैन । त्यसै कारण कुनै व्यक्ति जन्मने वित्तिकै पूज्य, कुनै जन्मने वित्तिकै निन्दनीय हुँदैन । बुद्ध भन्नु हुन्छ, जन्मबाट कोही ब्राह्मण हुँदैन, जन्मबाट कोही चाण्डाल हुँदैन । कुरुकर्मबाटै मानिस ब्राह्मण हुन्छ, दुष्कर्मबाटै मानिस चाण्डाल हुन्छ । बुद्धको भिक्षु-संघमा ब्राह्मण कुलीन भिक्षु कात्यायन, जो राजा चन्द्र प्रद्योतको गुरु हुनुहुन्छ, जति पूज्य छ, त्यति नै सिद्धार्थको केश कर्तन गर्ने नापित कुलका भिक्षु उपालि पनि पूज्य छ ।

धर्मद्वारा नेतिक-स्तर उठाउनलाई केही नगर्दै पनि केही हुन जाने भावनाबाट मानिसलाई माथि उठाउनु पर्दछ । कसैको शापद्वारा तुरन्तै कोही दुःखी दरिद्री हुने अथवा कसैको आशोर्वादिबाट झट्टै सुखी सम्भन्ध हुने संस्कार-बाट मानिसलाई मुक्त गर्नु पर्दछ । भगवान बुद्धको जीवनमा मात्र होइन, अपितु यावत् बोधिसत्त्व आदर्शवा कर्तै कर्तनलाई सरापेको हामी देख्दैनौ । यही बुद्ध-धर्मको करुणापूर्ण प्रजाको प्रमाण हो ।

धर्ममा आस्था जाग्रत गर्नलाई आदिभौतिक सामग्री र साधनबाट सुख र शान्ति नपाइने सत्यमा प्रकाश पार्नु वांछनीयछ । यसका साथै मानिसमा क्रियाशील चेतन र अवचेतन स्वभावलाई वैज्ञानिक र मनोवैज्ञानिक रूपमा विश्लेषण गर्नु आवश्यक देखिन्छ । अनि मात्र जीवन र धर्म, अथवा धर्म र जीवन एक अल्की पारस्परिक पूरक तत्त्व हुन सक्नेछ, वास्तवमा हुनु पर्ने पनि यही हो ।

बैशाख पूर्णिमा र बौद्धहरू

आशाराम शाक्य

बैशाख पूर्णिमा बौद्धहरूको निस्ति अति पवित्र दिन हो किनभने सृष्टिको प्रारम्भदेखिको मानव सम्यतामा यस दिनले एउटा नयां युग ल्याई दिएको छ । यही बैशाख पूर्णिमाको दिन सिद्धार्थ कुमारको जन्म भयो, यही दिन उनले बोधिज्ञान प्राप्त भै बुद्ध हुनुभयो र यही दिन उनले आफ्नो नश्वर शरीरलाई त्याग्नु भै निर्वाण प्राप्त गर्नु भयो । तर संसारले युगानुयुगदेखि खोजी समाधान ल्याई सबैको सामु राखि रहेको दिनुभयां ।

बुद्धधर्मको विशेषता

बुद्धधर्मको अरूप धर्म जस्तो होइन । अरूप धर्ममा ईश्वरलाई सर्व शक्तिमान सर्व व्यापी र सर्वज्ञ मानिएको छ र साथै यस विश्व ब्रह्माण्ड बनाउने ईश्वर नै हुन र आत्मा अजर, अमर, र असीमित छ भन्ने विश्वास गरिएको छ । तर भगवान बुद्ध सबभन्दा पहिलो मानिस हुनुहुन्छ जसले ईश्वरको अस्तित्वलाई नमाङ्गु भयो र अत्ताहिअत्तनो-नाथ भन्ने घोषणा गरी मानिस आफै आप्नो मालिक हो भनि सिद्धान्त प्रतिपादन गर्नु भयो । यो कुरा बुद्धनलाई चारवटा सत्य (चतु सत्य) र आर्य अष्टाङ्गिक मार्ग चिन्न भयो । अनि शीलसमाधि र प्रज्ञाको आधारमा मैत्री करुणा मुदिता र उपेक्षाको भावनाले आफुलाई र अरूलाई उपकार गर्ने काममा अग्रसर हुनुपन्यो यस्तो भएमात्र हामीले बुद्धधर्म र संघलाई चिन्न सक्नेछौं ।

भगवान बुद्ध कपिल वस्तु महानगरमा शुद्धोदनका सुपुत्र भएर पनि विषय भोगले उनलाई कति आकर्षण गरेन । उहाँको एकमात्र उद्देश्य प्राणीमात्रलाई दुःखबाट मुक्त गर्ने बाटो खोज्नु थियो । अतः उनले छोरा, स्वास्नो, बाबु र राजगृह समेत छोडी जङ्गल पस्नु भयो, अनेक

कष्ट भोगी तपस्या गर्नुभयो । अन्तमा उनले बोधिज्ञान प्राप्त गर्नुभयो । आज यही ज्ञानले दुःखित प्राणीलाई बाटो देखाउँदैछ ।

उनले साँच्चे नै जटिल दार्शनिक प्रश्नको समाधान निकाल्नु भयो । के जीवनको अन्त मृत्यु नै हो त ? मृत्यु पछि पनि के हामी फेरि जन्मन्थौ ? संकारले गर्दा जन्म र मरणको चक्रमा हामी घुमिरहेका छौं । जबसम्म तृणाको अन्त हुँदैन तबसम्म हामी जन्म जरा व्याधि रोग मरणको चक्रमा घुमिरहने छौं । अनि तृणाको क्षय भएपछि हामी जन्म र मरणको चक्राट मुक्ति पाउँछौ । यसरी जन्मी नै नपनें स्थिति, मनें नपनें स्थिति हामी कल्पना मात्रै पनि गर्न सक्दैनौ । तर यो असम्भव छन् भने कुरा एउटा साधारण उदाहरणबाट प्रछल्चाउन सकिन्दै । यसको निस्ति उहाँले चतुरार्थ सत्यको व्याख्या गर्नुभएको छ ।

१) दुःख छ, २) दुःखको कारण छ, ३) दुःख हटाउन सकिन्दै, ४) दुःख हटाउने मार्ग छ । दुःख हटेपछि सुख अर्थात आनन्द प्राप्त हुन्छ । उदाहरणको निस्ति लिउँ, हामीलाई पेट दुखेको छ । पेट दुखेको कुरा सत्य हो किन कि हामी पोडाबाट अनुभव गर्दछौं । पेट दुखेको कारण छ, डाक्टर बैद्यको ओषधिबाट पेट दुखेको निको हुनतक्छ, अनि पेट दुखेको निको भएपछि पोडाबाट मुक्त हुन्छौं र सुख र आनन्दको अनुभव गर्दछौं । यसरी नै जन्म जरा व्याधि र मरण हामी रोग हो, यो रोगको कारण तृणा हो । तृणाको अन्त भएपछि रोग आफै निको हुँच अंत हामी निर्वाणको अनुभव गर्न सक्नेछौं । यसको निति भगवान बुद्धले हामीहरूको अगाडि आर्य अष्टाङ्गिक मार्ग अर्थात बाटो देखाई दिनुभएको छ । यसकारण प्रत्येक बौद्धले यो चार सत्य र आठवटा बाटोको ज्ञान हासिल गर्नु पर्दैछ ।

बौद्ध को हुन ? भगवान् बुद्धको उपदेश हृदयदेखि
ग्रहण गरी असल आचरणद्वारा आफू र अखलाई उपकार
गर्न पञ्चशील, अर्थात् अकाको हिंसा नगर्नु, नचोर्नु, युट
नबोल्नु परस्त्री वा परपुरुष गमन नगर्नु र रक्षित इत्यादि
मादक पदार्थ छाई आफ्नो स्मृति नहराउनु यसरी अष्टशील
दशशील र २२७ शील पालनगरी भगवान् बुद्धले बताउनु
भएको यथार्थवादी तथाकारी अर्थात् जस्तो भज्ने हो उस्तै
गर्न बानी बसाली मानीस मात्रमा सम भाव राखी शत्रूता-
लाई शत्रुताले होइन प्रेमले हटाउने बानी बसाल्नु र मैत्री
करुणा, मुदिता र उपेक्षाको भावनाले एउटा स्वस्थ समाज-
को निर्माणमा सहायता गर्ने सबै बौद्धजनको कर्तव्य हो ।

भगवान् बुद्धले भन्न भएको छः—
नजच्चा बसलो होति, नजच्चा होति ब्राह्मणो ।
कस्मना बसलो होति, कस्मना होति ब्राह्मणो ॥
अर्थात् जातले कोही ब्राह्मण हुँदैन जातले कोही
चाण्डाल पनि हुँदैन । मानिस ब्राह्मण र चाण्डाल आआफ्ना
कामले नै हुन्छन् । यसैले आफ्नो अस्तित्व शक्तिद्वारा सार्व-
भौम भावना सधै उज्ज्वलित पारी राखन ईश्वर र आत्माको
भरमा होइन आफ्ने ज्ञानको भरमा बसी तृष्णाको क्षय
नहोउन्जेलसम्म पुनर्जन्ममा भौतिरिनु पछं भज्ने सम्भवी
प्रत्येक बौद्धजन जातले होइन ज्ञानले बौद्ध हुनु पछं ।

५

नारी-गुण

बुद्धकालीन महिलाहरूबाट

एक समय भगवान् भर्ग देशको सुंसुभार गिरी नगर
स्थित भेसकला—मृगदावनमा वस्नु भएको थियो ।

अनि नकुलमाता गृहपत्नी जहाँ भगवान् हुनुहुन्थ्यो
त्यहाँ गइन् । त्यहाँ पुगेपछि भगवान्‌लाई अभिवादन गरी
एक छेउमा बसिन् । एक छेउमा बसेकी नकुलमाता गृह-
पत्नीलाई भगवान्‌ले निष्ठ उपदेश गर्नु भयो—

“नकुलमाते ! आठगुणहरूले युक्तहुने नारी शरीर छाडी
भरण भएपछि मनापकायिका देवताहरू कहाँ उत्पन्न हुन
सक्छे कुन आथ भने ? —

(१) “नकुलमाते ! यहाँ जुन नारीको आमा बाबु-
हरूले उस्को अर्थकामना, हितकामना र अनुकम्पाराखाँ
जुन पुरुषलाई दिन्छन्—उ (आफ्नो पतिभन्दा) अगाडि
उँछे, के कामकाज गर्नु पछं भनि खोज तलास गर्छे, मन

लगाइ काम गर्छे, तथा प्रियवादिनी पनि हुन्छे ।

(२) “आफ्नो पतिको जो ती पूजनीय, माननीय
माता-पिता अमण ब्राह्मणहरू हुन्— तिनीहरूको सत्कार,
सम्मान, गोरब तथा पूजा गर्छे र अभ्यागतहरूलाई पनि
आसन तथा पानी दिई पूजा सत्कार गर्छे ।

(३) “आफ्नो पतिको जो ती अभ्यान्तरिक कामहरू
ऊनहरू वा कपासहरू छुत्याउने तथा बुझे—हुन् त्यसमा
दक्ष हुन्छे, निरालसी हुन्छे; त्यस काममा विचार पुन्याइ
काम गर्न सिपालु तथा काम-काजको संविधान र प्रवच्य
मिलाउन पनि सिपालु हुन्छे ।

(४) “आफ्नो पतिको जो ती अभ्यन्तरिक मानिसहरू
दास, प्रेष्य वा कामदाहरू हुन् उनीहरूले गरेका कामलाई
“गरे” भनी जान्दछे. नगरेका कामलाई “गरेनन्” भनी

जान्दछे; रोगी हुंदा उनीहरूका बलाबल पनि जान्दछे; उनीउरूलाई जे जति खादनीय र भोजनीय वदार्थहरू दिन पनेहो त्यो पनि दिन्दछे ।

(५) “जो धन-धान्य अथवा रूपैर्याँ-पैसाहरू पतिले ल्याउँछ, त्यसको सुसंबिधानगरी गोप्यतरीकाले जतनगरी रक्षा गर्छे । अनि आफू पनि अधूर्तिनी, अचोरिनी, अमद्यापायिनी तथा अविनाशिनी भई बस्द्ये ।

(६) बुद्ध, धर्म तथा सङ्को शरणमा गई उपासिका भई बस्छे ।

(७) “प्राणी हिसाबाट विरत भई, अदिनादान (= चोरी) बाट विरत भई, काममिश्याचारबाट विरत भई, मूसाबादबाट विरत भई तथा सुरा-मेरय-मद्य-प्रसाद-स्थानबाट विरत भई, शीलवती भई बस्छे ।

(८) त्यागबान हुन्छे । मात्सर्यमलहर्षी चेतनालाई दूर गरी घरमा बस्छे । त्यागिनी भई दानद्वारा हात शुद्ध गरी, दिने कार्यमा अप्रसर भई, याचकहरूलाई बान दिनेमा मन लगाई बस्छे ।

“सत्यकृत्या”

एकदिन, नकुलपिता गृहपति विरामी भए, नकुलमाता गृहपत्नीले अनेक बैद्यहरू बोलाई औषधी गराइन् । किन्तु रोग निको पार्न सकिनन् । बैद्यहरूले औषधीगर्न छाडिए । अनि पतिभक्तिनी नकुलमाताले “रोग व्याधी न हुने प्राणी यो संसारमा कुनै पनि छैन । यिनलाई बैद्यको औषधीले रोग निको पार्न सकिएन । बैद्यले पनि त्यागी सक्यो । यिनी व्याधीग्रस्त छन् । यस्तो अवस्थामा मैले आपनो सत्यकृत्याद्वारा यिनको रोग निकोपार्न सक्नु पर्छ अनी विचार गरी उनी आपनो पतिको अगाडि गइ उनको हृदयमा प्रीति उत्पन्न हुनेगरी नकुलमाताले जुनरूपले आपनो

पतिलाई सत्यकुराहरू सुनाइन्— ती साहै बर्मस्पशी तथा आश्चर्यजनक छन् । यो कुराहरू तलको “विरामी पतिलाई आश्वासन” भन्ने शोर्षकले प्रष्ट गरेको छ ।

मानिसहरू प्रायः मृत्युदेखि डराउछन् र मृत्युको बारेमा कुरागर्नु चाहन्नन् अथवा भयभीत हुन्छन् । किन्तु बुद्धधर्ममा मानिसहरूलाई मृत्युको बारेमा प्रष्टरूपले निर्वातभई सकासफ कुरागर्ने बानि सिकाएको छ ।

क्षणक्षणमा मृत्युको सम्झना दिलाई अप्रमादी भई जीवन विताउनेतिर प्रेरणा दिइएको छ, न कि प्रमादी भई हतोत्साही बनाउन । यदि मृत्युपछि दुःख चाहन्न भने जिउदै छँदा त्यसको तथारी गर्नुपर्छ, तकि मृत्युपछि । त्यसले इहलोकिक जीवनलाईनै रास्तो बनाउन सक्नुपर्छ । रास्तो जीवन विताउन सकेमा मृत्युपछि मात्र नभई इहलोकमै पनि धेरै सन्तोष पाउन सकिने छ र त्यस्तो पुरुष मृत्युदेखि डराउने छैन । पुण्यमय जीवन विताउनेको मतमा “मैले कसलाई हिसा तथा व्यभिचार गरेको छैन असत्यदादी पनि भएको छैन; चोरी, डकैती, लुठ-कपट, चुक्लो, धोकाबाजी तथा कुनै पनि अनैतिक काम गरेको छैन । मेरो जीवनकालमा मैले अहिंसा, सत्य तथा प्राणो प्रति दया र करुणानै राखेको छु । कसैको कुमलो चिताएको छैन, बल भलो नै चिताएको छु”, भन्ने आत्मविश्वास लिई मृत्युदेखि नहडवडाई “मृत्युनै भएपनि, मबाट कुनै अपराधपूर्ण काम नभएकोले सुपतिमै जानेछु” भनि उ निर्धनक भई सन्तोष लिन्द्य ।

कस्तो जीवन विताउने पुरुष मृत्युदेखि डराउन्न भन्ने बारेमा “बुद्धकालीन गृहस्थीहरू” अन्तरगत विशेष गरेर “निर्वल जीवन” भद्राभद्र मरण “चार गृहीमुख तथा दश कामभोगीहरू आदि शोर्षकका कुराहरू हेर्नु उचित छ ।

विद्वानम्ह ब्रह्म

—ज्ञानवज्र वज्राचार्य

भगवान् बुद्ध विदेह देशया मिथिला नगरे विज्याबले
जूँग घटना खः

विदेह देशया मिथिला नगरे १२० दौं दुहू वयोबृद्ध
विद्वानम्ह ब्रह्म अहू अहू दुः। व ब्रह्म स्वंगु वेद शास्त्र
व लक्षण शास्त्रं पारंगत जातिगोत्रं नं च्वेलाहू बैसं नं
बुढाहू जुया उगु नगरे च्वंपि सारा जनतापिसं तःधंहू
विद्वान्-भाषा सम्मान याका च्वंहू खः। व ब्रह्म नं भगवान्
बुद्धया कीर्त प्रशंसा न्यना तःगुर्लि बुद्धया दर्शन यथेगु
इच्छा जुया, स्वंगु वेद व लक्षण शास्त्र युक्तहू थःहू शिष्य
उत्तर माणवयात् सःता धाल—

ए उत्तर ! शास्त्रकुलं प्रत्रजित जुया बोहु श्रमण
गौतम देवादि ब्रह्मापिंत है त्याके मकुर्पि स्वहू शत्रुपितनं
त्याका विज्याहू हैं सांसारिक दुःखं थः स्वयं मुक्त जुयाथें
मेषिन्त नं मुक्त जुइगु लैं यथना विज्याय फुहू, स्वंगु विद्या व
आचरणं न सम्पन्नहू, भिगु लैंपुं विज्याहू, स्वंगु लोकयागु
खैं स्युहा, खैं न्यकां न्यक्य थाकुर्पि मनूतेत नं बोध याना
विज्यायफुहू, मनुष्य व देवादि ब्रह्मापिन्ननं आदि मध्य
अन्य थयंके कल्याण ज्वीगु धर्मोपदेश याना विज्याइहू
धाःगु न्यना, थव धाःगु अनुसारं धात्यें ज्या याइहू खःमखु
जांचयाना बांलाक खैं सीकावा, हानं वयाके स्वीनिगु महा-
पुरुष लक्षण दु मदु, आचरण सम्बन्धी नं बांलाक सीका वा।
यदि धात्थें वयाके स्वीनिगु महापुरुष लक्षण दया आचरण
बांलाहू खः सा श्रमण गौतमयागु दर्शन यायेगु अले वस्पोल
यागु गुण बार बार अनुस्मरण याना च्वनेगु उत्तम जुइ,
क्षीगु जीवन कल्याण ज्वी। क्षीगु तुगः यचुइ अले गति
भिन्नी ।

उत्तर माणवं थःगुरुया खैं न्यना भगवान् बुद्ध याथाय

वना बुद्धयात् वन्दना याना बुद्धया महापुरुष लक्षण जांचय
याना स्वया च्वन ।

बुद्धया महापुरुष लक्षण निता बाहेक मेगु फुकं खन ।
केवल वस्पोलयागु (गुह्येन्द्रिय व जिह्वेन्द्रिय) (लिङ्गं व म्ये)
निता लक्षण मखना साप है दुःख ताया च्वन । थव निता
लक्षण गथे याना सीके धका मती ल्वीका च्वंगु खैं बुद्धं
स्वयं सीका थःगु ऋद्धि गुह्येन्द्रिय क्यने धुंका म्ये पिकया
ह्लायप्वाले व ह्लायप्ने अले कपाले थीका क्यन । उत्तर
मानव लयताल । हानं बुद्धया आचरण सम्बन्धी नं
सीके माला बुद्धया ल्यू ल्यू न्हेला तक जुया च्वन । भगवान्
बुद्ध गथे न्यासि वनीगु, गथे द्वनीगु, गथे खैं ह्लाइगु, गथे
नड्गु इत्यादि फुकं खैं सीका थःगुरु ब्रह्मायु याथाय वना
फुकं खैं कन । व खैं न्यना ब्रह्मायु ब्राह्मण साप लय् ताया
बुद्ध विज्याना च्वंगु दिसा पाले स्वया बुद्धयात् स्वको वन्दना
यात ।

छांहु भगवान् बुद्ध विदेह देशया मिथिला नगरे
विज्यागु खबर सिया थः स्वयं बुद्धयाथाय वना ह्लापां थःगु
सम्पूर्ण परिचय विया थः बुद्धयाथाय वये ज्यू मज्यू
खबर न्यंके छोत । वने ज्यु धयागु खबर वये वं अन वन ।
थः स्वयं बुद्धया न्होने च्वना बुद्धया महापुरुष लक्षण
परिक्षा याना च्वन । गुह्येन्द्रिय व म्ये निता बाहेक मेगु
फुकं महापुरुष लक्षण खन । व नितानं क्यना विज्याहूं धका
बुद्धयाके प्रार्थना यात । बुद्धं स्वयं थःगु म्ये पिकया ह्लाय-
प्वाले व ह्लायप्ने दुखोया कपाले थीका व गुह्येन्द्रियनं
ब्रह्मायु ब्रह्मायु इच्छा पुरे याना विज्यात । ब्रह्मायु ब्रह्म
साप लयताल । गुलिजक लयताल धाःसा बुद्धया पालि
भागियाना थःगु ह्लातं पित् पिया च्वन ।

अले ब्रह्मायु ब्राह्मणं बुद्धयाके छगू प्रश्न न्यन—

आः व लिपा सुख जुइगु धर्म छु ?

बुद्धं वयात लिसः बिल— सुनां जन्म व मरणया खें
सीका हानं जन्म काय मालीगु तृष्णा यात क्षय ज्वोगु ज्या
याइ व आः न लिपा न सुख सी । हानं बुद्धं वयात दान
कथा, शील कथा, स्वर्ग कथा, काम वासनाया दोष व लिपा
चतु आर्य सत्यया धर्म उपदेश याना विज्यात । तथागतया

धर्मेष्वदेश अं न्यं हे ब्रह्मायु ब्रह्म, मनूतेत चिना तइगु
सांसारिक बन्धन छिगू मध्ये न्यागू बन्धन फ्यना मुक्त जुल ।
हानं सांसारिक चक्रे चाः महिलीगु जुल ।

मेमेषि विहान ब्रह्मात हासीके मासा बुद्ध कालीन
ब्राह्मण सफू स्वया वा व्यवना दिसं । श्व रचना नं बुद्धकालीन
ब्राह्मण सफू वः क्या न्यवयागु खः ।

अस्तु

बुद्ध व बुद्ध धर्म

—मुनीन्द्ररत्न वज्राचार्य

थों नेपाले जक मखु विश्वया गुलिखे देशय बौद्ध धर्मया
प्रचार जुइ धुंकुगु दु । बौद्ध धर्मया नां काय्वं भगवान
गौतम बुद्ध कीगु न्योने चवं वइ । विश्वय बौद्ध धर्मया
व्यापक प्रचार छाय जुल धयागु खें वसपोल गौतम बुद्धया
त्याग तपस्या यात लुम्कल धाय्व वांलाक सी दइ । शाक्य
राजकुमार जुया नं भौतिक सुखया निर्ति मखु प्राणी मात्रया
सुखया निर्ति थःहा कला यशोधरा, काय राहुल व थः
अबुलुयात तोता विज्यात । अपाय धंगु चैभव, अधिकार
धन संस्पत्ति, फुक ई फाय्यें तोता विज्यात ।

बुद्ध छह महान त्यागी जक मखु छह तपस्वी नं खः ।
वसपोलं छुदैं तक कथिन तपस्या याना विज्यासेलि तिनि
बोधि ज्ञान प्राप्त याना विज्यात । बौद्ध धर्मय योग ध्यानया
तःधंगु महत्व दु । उको धाय्कु बुद्ध छह योगी नं खः ।
ध्यान मार्ग बौद्ध धर्मया छपु लंपु खः ।

बुद्ध संसारया महापुरुष मध्ये श्रेष्ठ महापुरुष जुइकुगु
वसपोलया धर्मय सदाचार व मैत्री भावनायात तःधंगु स्थान
विया तःगुलि हे खः । बौद्ध धर्मय तंसारया गुगुनं धर्म

अर्थात् मुसमां, क्रिशीयन, कन्कुसियस, हिन्दु आदि धर्मय
स्वयाः सुगमता दु । सदाचार व मानवता हे श्व धर्मया
अपरिमित देन खः । प्राणीं प्राणीयात हिंसा याय्गु शोषण
याय्गु मन्या धर्म मखु । शोषण व हिंसा हे परस्परय
शत्रुता वैरभाव दया वइ : थःत गुलि स्या करपित नं उलि
हे स्या धयागु थुइके माः । बुद्धं धया विज्यागु दु गुम्हेम्यां
प्राणी पिनिगु हिंसा याइ मखु वयात हे आर्य धका धाइ ।
गुह्य सिके दया व करणा दइ वयाके अर्हिसाया भावना
दइ । बुद्धं धया विज्यातः—

'न तेन अरियो, होति येन पाणानि हिंसति

अर्हिसा सद्व पाणानं अरियोति पदुच्चरति'

अर्थात् हिंसा याइहा व्यक्ति यात आर्य धाइ मखु:
सकल प्राणी पित हिंसा मयाःहा व्यक्ति यात हे जक आर्य
धाइ ।

बौद्ध धर्मया सिद्धान्त अनुसार श्व धर्मया पालनया
निर्ति छु कठोरता यात थः नाले म्वा । अत्यन्त मुख तिइगु
व अत्यन्त दुःख कष्ट सह याय्गु यात बुद्धं अतिवाद धका

तीता विज्यात । बुद्ध धर्मया उत्पति जूगु थनि नीन्यासः वं
दतं मयाय् धुकल तर थों तक मेमेगु धर्म थे हि खबि
बाकुति गनं हायकुगु मदुनि । थ्व धर्मय् नत खुकुरी ज्वने
माःगु दु न त तरवार हे ।

गौतम बुद्ध उपदेश विया विज्याइ बले वैद्य रोगीयात
लक्षण स्वया वासः याइ वे मा माम्हेसित मामागु किसिमं
याना विज्याइ । भय व त्रास विया धर्म पालन याकेगु धयागु
थ्व धर्मय् मदु । विवेकहीन मनूत्थत विवेक जान बिया
हीसय् हयगु थ्व धर्मया उद्देश्य खः । अशोक, अंगुलीमाल
ये जाःपि लोहे नुगः दुपिनिगु मनयात वसपोलं हीइका
विज्यात । थ्व संसारय् दुःखया मूल कारण मथुया दुःख
सिया च्वर्पि गुलिखे मनू तयगु नुगले वसपोलं धर्मया चेतनां
कुला थना विज्यात ।

दुःख व्याधि यात चिइका सुखमय जोवन हनेगु बुद्ध
धर्मया सिद्धान्त खः । दुःख यात तंका सुखया लेपुइ यंकेगु
मू ता:चा पञ्चशीलया पालन खः । पञ्चशील यथे खः ।—

(१) हिंसादि कर्म मयायगु

(२) अदत्तादान — (मबिइकं सुयायुं वस्तु मकायगु)

(३) कामेषुमिथ्याचारा — (परपुरुष वा पर स्त्री
गमन मयायगु)

(४) मुसावाद — (असत्यगु खें महायगु)

(५) सुरापान — (अयला थ्वं गजिया सेवन मयायगु)

—हानं बुद्ध धया विज्याइ संसारय् दुःख दु, दुःखया
कारण दु दुःख निरोधयायगु लं पु दु । व.दुःख निवारण
यायगु लंपू हे आर्य अष्टांज्ञिक मार्ग खः ।

बौद्ध धर्म संसारे क्वातुक हा काय् फुगु बुद्धया यच्चुगु
नुगलं व व्यक्तित्वया प्रभावनं खः । बुद्ध धर्मय् समानता,
भारूत्व, व्यावहारिकता, उदारताय् आधारीत जुया च्वंगु
दु । बहुजन हिताय बहुजन सुखाय हे थ्व धर्मया विशेषता

खः । बुद्ध जातपातया भेद भाव याना शिमज्या । सु
च्यामखलः, सु ब्राह्मण सकसितं बुद्ध धर्मय् स्वागत दु । प्राणी
मात्र हे सकले उये । छको बुद्ध धया विज्यातः—

‘न जच्चा वसलो होति न जच्चा होति ब्राह्मणो
कम्मना वसलो होति कम्मना होति ब्राह्मणो’

अर्थात जातं जुइ मखु चाणडाल न जातं जुइ ब्राह्मण,
कर्म जुइ चाणडाल कर्म हे जुइ ब्राह्मण ।

उके थ्व धर्मय् सकसितं धवाःखा चाः । वसपोलं धया
विज्याइ कि— ‘एहि पस्सिको’ द्वाहां वया सो वाः, यःसा
मनन याना का । यःगु चित्तय् लोसा ग्रहण या मयोसा
याय न्वाः ।

बौद्ध धर्मय् अन्ध विश्वास यात थाय् मदु । उके लोहेया
द्योयात पूजा यायगु सिद्धान्त मदु । सुयायुं भरोसाय्
विश्वास याना च्वनेगु व्यर्थ खः । थःगु जीवन थम्हं हे
भिकेगु सोयमाः । चिगु लंय् वंसा भिनि, मर्मिगु लंय् वंसा
मभिनि । थन कर्मय् दोष वियगु न मखु । कर्मयात जक
दोष बिया च्वनेगु ऊं जक दुःखया गाः म्हुइ थे जुइ । भारय
थःगु हे ह्लाति दु । दुःखयात चिइकेगु न थःगु हे ह्लाति इ
दु । बुद्ध दुःखयात निरोध यायगु या निनिं मार्ग प्रदर्शन
याना विज्यात । थ्व मार्गे न्यासिकेगु बल वसपोलया मखु ।
वलपोलं धया विज्याइ— ‘तुम्हेहि किच्चं आतप्यं अव्यातारो
तथागता’ अर्थात ज्या ला थः यहा हे यायमा तथागतला
मार्ग प्रदर्शक जक खः । गथे पित्याहूंसित नसा दु तर व
नसा म्हुतुइ थ्यंक अथे वइ मखु, ह्लातं कया हे नयमाः ।

हानं सेवा यायगु भावना मर्यूपि मनूत्थत वसपोलं
सेवाया लंपु क्यना विज्यात । वसपोलं श्रावस्ति जेतवने
विज्याना च्वंगु व्यक्तित्वं प्वायाः रोगं ग्रस्त जुया च्वंह्य छहा
भिक्षुयात वसपोलं थहां हे सेवा याना विज्यात । अले
जःखः च्वर्पि भिक्षु विन्त सेवाया मार्ग क्यना धया विज्याइ
“गुम्हेसे रोगी यात सेवा याइ वं जिगु सेवा याःगु जुइ” ।

थौं तक अन्तर्राष्ट्रियं थ्व बौद्ध धर्मयात मान विद्या
च्वंगु बुद्ध्या अहो भाग्य जक मखु नेपाल्या गौरव नं खः ।
बुद्ध थें जाह्य महामानवयात बुइके फुगु थ्व पुण्य भूमि नेपाल
नं धन्य हे धायमाः । संसारयात ज्ञानया जः ब्युगुलि हे कवि
आरनोल्ड जुं वसपोल भगवान बुद्ध्यात The Light of
Asia एशियावा: जः धका कथा दिल ।

बुद्ध शान्तिया प्रवर्तक खः । थौं विश्व जुयाः च्वंगु
रक्तपात हिसाया विरोध्य बुद्ध्या उपदेश गाकं प्रभाव
लाःगु दु । भगवान गौतम बुद्ध्या शान्ति संदेश न्यंकमनं
थ्यंकेत विश्व बौद्ध सम्मेलन न्यायकेगु याना वया च्वन ।
कीगु नेपाल अधिराज्यं नं बि. सं. २०१३ सालस चतुर्थ
विश्व बौद्ध सम्मेलन धुनधाम नकसां न्यायका बौद्ध धर्मया
प्रचार या निति सहयोग याःगु दु ।

बौद्ध धर्म थुलि व्यापक रूपं प्रचार जुय फुगु थ्व धर्मया
महानता खः । थौं कन्हेया बैज्ञानिक युगे नं त्वय्क न्हाका
यंके फैगु थ्व धर्मं विशेष गुण दु । उके नेपाल्या भूमिस उपज
ज्वंगु थुगु धर्मयात अक्लन व्यापक नकसां देया कुंकुलामे थ्यंका
नं थ्यंका बिइगु बौद्ध धर्मविलम्बी त्यगु कर्तव्य खः । अय्
धका सुयां धर्मयात कोत्यला मखु । थःगु हे छ्गु स्वतन्त्र
लंपु न्हाकेगु खः । कीगु भाग्यं गौतम बुद्ध थें जाह्य महान
व्यक्तियात बुइका तय फुगुलि कीगु देया हाय विश्व
सगरमाथा थें न्यंक भनं गोरव न्यना च्वंगु दु । अक बुद्ध
बूगु दे धका विश्वं कदर याना च्वंगु दु । तर कीथाय थ्व
धर्मया विकासया पलाः न्हाकेत स्वयंबले गुबले गुबले मर्छुस
विधन बाधा वय्यः । गुगु उदाहरणया लागि धाय पोखराय
दने धुंकुगु (देगः) चैत्ययात निर्मम रूपं थुनेगु यात । थ्वला
महीताः तयस्त थःगु ख्वाले थमहं हे हाकः इलेगु जक यात ।
उके धाय न्हाह्य नेपाल्या धर्मया नामे जक मखु बुद्ध कीगु
देया चाय जन्म जुगुलि बुद्ध्यात ह्यसिइकेमा । विश्व
क्राइस्टयात गुलि सद्भावना दु अथेहे बुद्ध्यातनं उलि हे

सद्भावनाया थाय कायका बिइ फक्के मा । उके बौद्ध
धर्मया विकास यायगु नेपाल्यगु छ्गु कर्तव्य व उत्तरदायी
नं खः । अस्तु ।

५

स्वाँया पुन्ही

-लाभरत्न तुलाधर

थौंया दिन स्वाँया पुन्ही बुद्ध सु खः सीके रे ॥
थ ह्य थुवाः थः ह्यसीकाः नुगः मिखा थिके रे ॥४॥
नीन्यासः व चाऽनु दै न्हो लुम्बिनिस दूह्य रे ॥
लोकप् दुःख आपाःसित जुया च्वंगु खंह्य रे ॥
खुद यंक कष्टय दुनाः मुंगु बोधिज्ञान रे ॥
थासं थाय वंगु पिनाः, ह्वःनि आःनं स्वान रे ॥१॥
“दुःख अथें मवः थःहे मसःतुकं गनं रे ॥
दुःख जुल गथे कीत याये विचाः मन रे ॥
मदु दुःख छुं नं कीसं चीके हे मफेगु रे ॥
नुगः मिखा कना स्वःसा मल्वी मखु लैपु रे” ॥२॥
गथे बुद्धं उजं ज्वंगु छ्गु जुग दत रे ॥
“दुःख सुख दैवं मखु कीगु लहांति पीगु रे ॥
थ्व हे जुनी पिनाः लय नं थ्व हे जुनी दैगु रे ॥
सप्तकि सुख थ्व हे भूमी वन्य मते युमी रे” ॥३॥
“जन सेवा सुनां याह, उहां जितः खनी रे ॥
नयगु जाकि ह्वलाः सिर्ति स्वीत पुण्य लाइ रे ॥
न्यंह्य धवादः कंह्य पाकः जुयाः ह्यगः तकं रे ॥
पुण्य धकाः लोभं क्यंकाः थःत तंका च्वना रे ॥४॥
थनि तक कीसं गुगु धर्म धकाः च्वना रे ॥
बुद्ध्यागु मिखाय थ्व ला धर्म मखु धर्म रे ॥
लोकप् छु न धर्म खःसा छ्गु जक लैपु रे ॥
“अन्यायीत व्याकक न्हकाः, न्यायी जक हने रे” ॥५॥

बुद्धोपदेश

प. वं आशाकाजी बज्जाचार्य

ललितपुर

[थ बुद्धोपदेश लेख महायान सूत्र अनुसार चवया तगु खः । गये चवया हल अथे हे तथा बियागु दु । विद्वान् पं. जुं महायान कथं बुद्धोपदेश चवया बिज्यागु महायान व वेरवाद धापिसं अध्ययन याये वहजू । सं]

अभि समयालंकारे उल्लेखित श्रावक, प्रत्येक व महायान, थ त्रिविध्यानयात बुद्ध्यान धायि । बुद्ध छह्य महामानव खः । वसपोलया ज्ञानयात विमान धाइ । व हे विमानं खः यान ।

बुद्ध्यानया स्वभाव शुद्ध ज्वी मागु ष्पीच्यागू (४८) शील दु । (१) सत्यनास एक चित ज्वीगु, (२) पाप मद्यक्षयत भिगु ज्या यायगु, (३) परया दुःख फुक्ष्यगु ज्याय उच्चोग यायगु, (४) प्राणीपिनि सुख ज्वीगु ज्या यायेगु, (५) क्षमाशील ज्वीगु, (६) समदर्शी, थर्ये सकले उति छनेगु, (७) सुख दुःख समान छनेगु बा सुख दुःख समानता सीक्यगु, (८) गच्छे अनुसार परोपकारी ज्वीगु (९) न्हागु ज्याय नं मन चंचल मज्जीगु, (१०) छिगु इन्द्रीययात त्याकेगु (११) कोमल जुया चित्त शुद्ध यायगु, (१२) परयात पीर मबीगु, (१३) स्वैतं निन्दा मयायगु, (१४) सिर्ति वनीगु ज्या छं मयायगु व मध्यायगु, (१५) संतुष्ट जुया परया परिश्रम मनेगु, (१६) बोधिज्ञाने निश्चत ज्वीगु -सत्यवादी बुद्ध धर्म सीकेगु, (१७) अहिंसा चर्याय (ज्याय) एकचित्त ज्वीगु । (१८) अनात्म ज्ञाने दुबे ज्वीगु (१९) अविद्या अज्ञान बाल बुद्धि तोत्यगु, (२०) अधैर्यं जुया अहंकार व अभिमान मयायगु, (२१) धैर्ययाना प्राणी उपरे करुणातेगु, (२२) ल्वाक मज्जागु सुज्ञान बीहू गुरुया सेवा यायगु, (२३) सभाय भिगु खं कने फुह्य सित गुरु

यायगु, (२४) अगुचितोता शील स्वभावे लाहू गुरु यायगु (२५) मूर्ख व बुष्ट्या भरोसाय् मच्वनेगु, (२६) सकल लिसे प्रेम याना मैत्री भाव व्यनीहू पासा यायेगु, (२७) मूर्ख व बुष्ट्या न्होने म्वाक नों मवायगु, (२८) हिंसक व्याधा वृत्तितेगु संगत मयायगु, (२९) सहयाना बोधिज्ञाने नायो ज्वीगु, (३०) त्यागी जुया वैराग चित्तं परयात उद्धार यायेगु, (३१) तामसी परि पंचे भुले मज्जीगु, (३२) तामसी सितिवंगु धर्मे चर्विं पासा बा त्वाय मच्वनेगु, (३३) अकुशलतोता कुशल ज्ञाने च्वनेगु, (३४) मदुगु यात दु, दुगु यात मदु धका भापिया ज्वीपिगु संगत तोतेगु, (३५) थः नं परयातं मन ल्वाक बाक ज्वीगु खं गुबले मह्लायेगु, (३६) रोगादि कठ्ठ स्वैतनं मज्जीगु ज्याखे अलसी मज्जीगु, (३७) हेरायासिनं निर्मलगु बुद्ध धर्मे च्वना ज्ञानोपदेश बीहू गुरुया सदानं भक्ति यायगु, (३८) थत नं परयात नं दुःख ज्वीगु धर्मे गुबले मच्वनेगु, (३९) मिथ्या दृष्टि (झट्टागु ज्ञाने) गुबले चित्त मवंकेगु, (४०) लौकिक धर्म व्यवहार तोता लोकोत्तर (जनहित) धर्म हासीक्यगु, (४१) बुद्धि लोप ज्वोगु, काइगु अमल पदार्थ वस्तु योऽय फप्क रु, (४२) तमोगुण क्रोधी व कामी जुया मारया बसे लाइगु ज्या मयायगु, (४३) माया मोहादि मारगणं चाउला च्वंगु संसार अनेत्य खः धका सीका अविद्या छना ग्याना बुद्धज्ञान न्यनेगु, (४४) बुद्धज्ञान उत्तम खः धका सीका बुसी ज्वीगु,

(४५) कल्याण मित्र चूलाकिहु पासा मालयगु कुतःयायेगु,
 (४५) शुद्धगु आचरणे च्वना सुगन्ध वस्तु सेवा यायिहु
 लिसे ज्वीगु, (४७) पाप मदया बनीगु पुण्य सतिना बैगु
 उत्तम धर्म ज्वनेगु, (४८) सः स्यूपिनि न्हाने शिष्यया
 हूपे च्वना खें न्यनेगु ।

धर्म यायेत लिमलागु च्याता दोष

१) नरके च्वंहसिया ब्वागु ख्वांगु जक भोग याय् मागु
 लि धर्म यायेत लिमलागु ।

२) प्रेत पिसाच पिनि ल या प्यास चागुर्लि याना धर्म
 यायेत लिमलागु ।

३) तीर्थक (पशु पंछि) पिनि कीटाणुते घाँय् इत्यादि
 दुर्गन्धया थासे च्वना घाँय कीटाणु, आहार, मैथुन, भय,
 त्रास व निद्रा (द्यनेगुली) जक भुले जुया धर्मयायेत
 लिमलागु ।

४) देवतादिपिनि सुख भोगे भुले जुया संज्ञा सु विचार
 मदुगुर्लि धर्म याय् त लिमलागु ।

५) जंगलवासीते बोधिज्ञान न्यने मदुगुर्लि धर्मयाय् त
 लिमलागु ।

६) नास्तिक वादीते वैतं छ्वैतं निन्दाजक याना ज्वीगु
 लि धर्म यायेत लिमलागु ।

७) अन्धकल्पे जन्म जुया च्वंपि राक्षस दैत्यगणपिनि
 मदिरा मांसाहार जक प्रेमी जुया कामो जूगुर्लि धर्म यायेत
 लिमलागु ।

८) लाता लाती (पाक: ज्यो) ते विज्ञानया ज्याय्
 च्वने मदुगुर्लि धर्मयायेत लिमलागु ।

विश्वे प्रख्यातगु नेपाले विद्यमानगु [शूलगु] बौद्ध
 शास्त्र वैपुल्य सूत्र नवसूत्र महायान ग्रन्थया नामावली:

१] प्रज्ञा पारमिता— अभिसमयालंकार, तथता, शून्यता
 ज्ञानया खें २] गङ्गद्व्यूह सूत्र— सुधन श्रेष्ठ दारक उधार

जूगु खें ३] दश भूमिश्वर सूत्र— बोधिसत्व पिगु फिगु
 भूमिया खें, ४] समाधिराज सूत्र— दृष्टांत बुद्ध धर्मया ख,
 ५] लंकावतार सूत्र— लंकाय् रावणयात बोधयागु खें,
 ६] सद्गुरुण्डरोक सूत्र— त्रियांत छ्यगु जुया बुद्धयान ज्वी धका
 क्यंगु खें, ७] तथागत गुह्यक सूत्र [गुह्य समाज तंत्र]
 बुद्धधर्म अहिंसा [बादी] ख: धागु खें ८] ललित विस्तर
 सूत्र— बुद्धया जन्म परिचयया खें, ९] सुवर्ण प्रकास सूत्र—
 शून्यता व महासत्त्वया खें,

थुंपि नवसूत्र ग्रन्थे भगवान बुद्ध व बुद्धज्ञान बांलाक हे
 ह्यसीगु खें दु । वर्तमान नेपाले थुगु नवसूत्रयात बांलाक
 पूजा पाठ जक याना विहार [बाहा] पत्तिकं बांलाक
 सुरक्षित याना तःगु दु । थुकी यागु खें ड्याखया याना कर्तत
 थःथः विके हे छु ज्ञान मदुगुर्लि गुरुजु पिनि मछाला पुसे च्वं
 धाय्मा अथवा कष्ट जुल धाय्माः । छ्यगु अपशोचया खें खः
 कि बुद्धयान यात माहायान धाय् मात्र हे पंचामृत
 युक्त याना उत्तमगु बुद्ध ज्ञानामृत रस पान
 याय्मागुयात तोकीका बुद्ध पूजादि न्हागुलीसनं तमो गुण
 अशुद्धगु मद्यपान याइगु चलन जुल । युकिया कारण ख्व
 खःकि बुद्धोपदेश त्रिपिटक व नव सूत्रया ज्ञान मदुगु, मस्यगु
 व मथुगु । धाय् थासे प्रमाण बिया तगु थये दु । “बुद्धज्ञा-
 नामृतं पानं पूजादि सर्वकर्मसु” अर्थात बुद्धज्ञान खः अमृतरस
 पान याय्गु पूजादि न्हागु ज्यायसनं धारण याय्मागु पंच-
 शील । प्रमाण कालचक्र तंत्र ३ पटले । “हिंसा असत्य
 परस्त्री त्यजस्व पर धनं मद्यपानं तथैव । संसारे वक्रपाशः
 सकुशल निधन पाप मे जाति पंच । अर्थात —

१ हिंसा—प्राणिपत्त स्यायगु धाटक

२ झूटा खें ह्लायेगु

३ परस्त्र—मेविनि स्त्रो वा दुर्लभ नाय संबोग यायेगु,

४ परधन—परया धन चूया हेका नाका कायेगु,

५ पद्मपान मदिरा पान यायेगु ।

अथ न्याता संसारे बज्रपाणं चिना तेगु तःचोगु दुःख
नरक भोग याय् मालीगु पाप खः धका सीका तोतेगु ।
थुकीयात पंचशील धाइ । नित्य धारण याना ज्वी फत
धासा सर्वदा भिगु कुशल व आनन्दमय [जीवन] ज्वी ।

आः यानया बारे बिचा यायेनु । थुगुबारे सद्गम्पुण्ड-
रीक बैपुल्यसूत्र अध्याय २ श्लोक ५४ ने थये थयातगुडु—
एक हि यानं न विद्यते त्रुतियं नैवास्ति कदाचि लोके ।

अस्यत्रु पापा पुरुषोत्तमानां यद् यान नानात्वं पदर्शयति ॥

अर्थात् अथ संसारे केवल छगू हे जक यान [बुद्धयान]
दु मेगु श्रावक, प्रथेक व महायान धका गनं दै मखु । यान
अनेक प्रकारं क्यंगु प्राणि पित्त उद्धारयाय्या निर्मित उपाय
कीशल्य मात्रं दयका क्यनागु खः ।

आर्य नाम संगोति समता ज्ञान श्लोक १७ स धया
तगु थये खः—

नानायान नयोपाय जगदर्थं विभावकः

यानात्रित यानिर्यात एकयान फलेस्थितः ।

अर्थ— अथ अने अनेगु उपायं जगतयाकारणं विभाग
याना बिज्याहा, उकोसनं स्वंगु याने निश्चय जुइका छगू
यानया फलस तया बिज्याहा खः ॥

नाना प्रकारया यान धागु हे श्रावक प्रत्येक व महायान,
अथ त्रियान [स्वंगु] बुद्धया चर्या लैपु मात्र खः । देकुहा
बुद्ध छहु हे खः । उकि खः बुद्धयान धागु । जगत प्राणी
पित्त उपाय क्यनेया कारणे समयान स्वंगु धका हिवोसा
देका क्यनागुलि आपालं उपाय जुल [अपुल] । आखिरे
छहु हे बुद्धयागु ज्ञाने लाना छगूदे मात्र निर्वाण प्राप्त ज्वी ।
उत्तम बुद्धधर्मे निर्वाण प्राप्त ज्वीगु प्यंगु ४ मार्ग दु ।

बुद्धोपदेश

१) श्रोतापति मार्ग, २) सकृदागामी मार्ग, ३) अना

गामी मार्ग, ४) अहंत् मर्त्त ।

१) श्रोतापति मार्गया अर्थ सीक्येगु एवं प्रकारं । अं
न्यना आपति ज्वीगु आत्माया स्थिति माने याय्गु छगू
प्रकारया बन्धन हे खः । छाय् धासा हिसायाय्गु कर्मस जक
मन प्रबृत्ति जुयाबैगुलि थ्वमः वमः धैगु कर्म संभारेलाना
संसारे चाउला दुःख भोगयाना ज्वी माली । उकी उजोगु
रागादी दोषया मूल (हा) धयना प्रपञ्चआदि मदेक्येगु आव-
श्यक जू धका सीका बुद्ध धर्म संघं पिगु प्रभाव लुमंका
निर्वाण मार्गस बुलुहुं थाहां वना च्वे थ्यंकेगु । थुकीयात
श्रोतापति मार्ग फल धायि । ० ।

२) सकृदागामी मार्ग सीकेगु थये:— इन्द्रिय लिप्सां
याना छको संसारे जन्मजुया अनुमोग याना हितेधुन, च्यते
जुल हानं जन्म जूवे मखुत । छाय् धासा अथ संसारया
प्रपञ्चनादि (व मा: अथ मा: अनेक माने याना मनयात जक
चंचल ज्वीगु तालं लिमलाका जूगुलि मुखगु धर्म याय्त
हृमसीका च्वनेगु छगू) तःशंगु जेल समान बन्धन खः ।
थुकी याना बराबर जन्म जूवेगु सिनावनेगु अथ जन्म व
मरणया आपत्ति दुःख या ज्या खः । अथ दुःखं मुक्ति वनेत
कष्टज्वी, उक जन्मकावे धुन, हानं ह्याल धका जन्मजूवे
म्बावयेगु उपाय, अथ भूमीस आख वक्षय (पाप यात नाश)
याय्गुहे ज्ञानया मिखां खंक्येगु ज्ञान खः— बुद्ध धर्म संघया
प्रभाव व गुण हृसीक्येगु कारणे सत्त्वरुह्या स्थाने वना वांलाक
सेका सीका विस्तारं निर्वाण मार्गया ताने थ्येकेगु ।
थुकीयात सकृदागामी मार्ग फल धायि ।

३) अनागामी मार्ग सीक्येगु:— हानं थुजोगु संसारे
लिपा जन्मजुया बन्धने च्वनेगु ज्या जित मेल, छाय् धासा
च्वे थाहां वनेगु खः न व्वे वनीगु खः च्वे नं व्वे नं मवसे
सदानं छथासं अन हे जक स्थायी जुया अथ संसारे नतुं
च्वना च्वनीगुनं कदापि मखु । गुवले खेचर धका पंछी

ज्वीगु गुबले भूचर धका पृथिवीस न्यासि ज्वीपि मनू पशु
इत्यादिर्पि ज्वीगु गुबले खः धका स्वर्गे गुबले दैत्य राक्षस
नाग धका पाताले । गुबले पापि धका प्रेत जुया, गुबले
नरके भोगयाना दुःख सीगु—यथे कर्म संभारया घटगति
चक्रे चाउले म्बालीगु खः—ज्ञान संभार व पुण्य संभारे
च्चना—बुद्ध धर्म संघया प्रभाव गुण लुमकं निर्वाण मार्गं
बुलुहुं बनेगु चर्य खः प्रज्ञा शील समाधि या तुतामं
चुया निर्वाण मार्गंस थ्यक्येगु । थुकीयात अनागामी मार्ग
फल धायि । ० ।

४) अहंत् मार्ग सीक्येगु— थुगु अर्थ खः न्यागु वन्धनं
मुक्त ज्वीमा, १) नाम रूप राग तृष्णा । २) अरूप राग
माया मोहादि ३) मान क्रोध । ४) औद्यत्य काम । ५)
अविद्या अज्ञान अहंकार अभिमान । थुजागु न्यागु वन्धनं
छुते जुया वनीगु प्रतीत्य समुत्पाद हासीगु ज्ञान ख । थुगु ज्ञानं
पाप दक्ष नाश ज्वी समस्त दुःखया हा अन्त ज्वी (मदे)
अले पलेस्वां थे संसारया भूतुनालं अलिप्त ज्वी शान्तीया
शरिर जुया बुद्धानुस्मृति धर्मानुस्मृति संघानुस्मृति नाँ
काय्कीम्ह थःहे जुया अमृत (सी म्बागु) अजरा (बुढा ज्वी
म्बागु) पुनर्जन्म—हानं जन्मकावे म्बागु, थव हे खः निर्वाणया
ले थ्यने धुंकुहु अहंत् गुरु बुद्ध । थुकीयात अहंत् बुद्ध मार्ग
फल धका धायि । ० ।

थावक यान छगु जक बुद्ध धर्म संघया प्रभाव गुण
मानेयाना ज्वीहा मखु प्रत्येक यान वोधि सत्व चर्या पारमितां
पूर्ण याय्गुलि च्चना बुद्ध धर्म संघया प्रभाव गुण हासीका
पूर्वोक्त निर्वाण मार्गे पला छिना वनो ह्य हे नं खः ।

थव थे महायान चर्ये नं पारमिता पूर्ण याना बुलुहुं
पूर्वोक्त ज्ञाने पला तया अथवा गमनयाना निर्वाण मार्गयः
फल प्राप्त याना बनेगु खः ।

त्रियान धागुया महत्वार्थ थव खःकि श्रावक चर्याय बनेगु
निर्वाण, प्रत्येक चर्याय बनेगु निर्वाण, महायान चर्याय बनेगु
निर्वाण व हे छगु नां तुं खः । भिन्न भिन्नगु निर्वाण मडु,
त्रियान स्वंगुलि बुद्ध यान धका छगु जक ज्वी, श्रावक यानया
छहा बुद्ध—प्रत्येक यानया छहा बुद्ध महायानया छम्ह बुड़
एवं प्रकारं भिन्न भिन्न भेद भावया अलग अलग बुद्ध तथा
निर्वाण मडु “एक यान फलेस्ति”— धका आर्य नाम संगीति
गाथास उल्लेख जुया च्चंगु दु पुनः वैपुल्य सूत्र— सद्गम
पुण्डरीक सूत्रे नं दु ।

एकंही यानं द्वितीयं त्रितीयं नविद्यते, इत्यादि--

महायान चर्या

महायान सूत्रालंकारे— उल्लेखः—

चतुर्दान प्रदात्यामि षद् कर्मतु दिने दिने ।

महारत्न कुले योगे समयेच मनोरमे ।

बुद्धयान धायि महायान धर्मया शुभ कर्म थव खः नित्य
पूर्ण गु प्रकारया वस्तु दान याय्गु । खुगु कर्मयाय्गु । चतुर्दान
छु छु धासा, १) अर्थ दान (धनद्रव्य) २) विद्या दान
(आखः स्थनेगु) ३) क्रिया दान (ज्यः स्थनेगु) ४) मंत्र
दान (मंत्र वीगु) शिक्षानं धायि,

षट् कर्म— दान १ शील २ क्षान्ति ३ वीर्य ४ ध्यान ५
प्रज्ञा ६ । जगतो हिताय सुखाय निमित्ते थव छिता यानागु
प्रभावं मनोरमगु समता ज्ञानं युक्त ज्वीगु महारत्न कुले
जन्म जुया योगीया राजा चक्रवर्ति भगवान् बुद्धया संवोधि
ज्ञाने चोने देगु चोने फैगु बुद्धचर्या थुगुजान यहायान धर्म
खः ।

अवदान कल्पलतास उल्लेख दुः—जगतो हिताय सुखाय
निमित्त ह्लापा छम्ह विश्वन्तर राजकुमार वोधिसत्वं वंक
पर्वते तपयाना— जालों कुमार कुमारी खः पुत्र पुत्री, मंदिनी

आनन्द भूमि

यः स्त्री समेत् बृद्ध ब्राह्मणयात् दान याना वन । ० ।

पुनः छम्ह महासत्त्व राजकुमार वोधिसत्त्वं मेर्पि प्राणी
हिंसा मयासे, मेर्पिगु ला हि नः त्वं मधासे, महायान धर्म खः
बुद्ध्यान धका सीकाः सृत्यु ज्वी त्यम्ह सूतिका धुनीयात्,
थःगु ला हि दान याना नका तोका प्राण रक्षा याना वन ।

पुनः छम्ह मणिचूड राजकुमार वोधिसत्त्वं ला हि ने
पित्यात धकावम्ह राजसयात इच्छा पूर्ण ज्वीक थःगु शरिरया
ला हि थमं हे ध्यना दान याना नके धुका थःगु काय बः
लाका मणिचूडँह पर्वते तपयानालि दान कावपि छलिया
ब्राह्मणतेत इमिसं धागु थःगु मस्तिकयादुने चोंगु मणिरत्न

कर्ति थःगु शिर कायका भणितोर्थे च्वना मणि दानयान
वन ।

विश्वे भूत भविष्य वर्तमानकाले देव दैत्य मनुष्यादि
पि सुनानं याय् मकुगु दुष्करचर्य्यात् तप खः दान पारमिता
पूर्णयाय्गु, बुद्ध्यान खः महायान धर्म प्रकाशयाय्या कारणे
प्राण त्यग यानावन ।

व वोधिसत्त्व मेर्पि मखुः—अहमेव वर्तमानं च जि हे खः
थौं सिद्धार्थ धाय्का जन्म क्या बुद्ध ज्वी धुन धका तथागत
भगवान् बुद्धं धे विजयागु उत्तमो पदेश खः ।

धर्म असफल ज्वी मर्खु

भिक्षु विवेकानन्द

धर्म सफलता प्राप्त ज्वीगु उपाय बुद्धं चिक्षुपिन्त
कना बिज्यागु खैं छत्वाचा मजिझम तिकाये च्वांगु वत्थूपम
सूत्र बःकथा न्ह्यथना च्वना ।

“भिक्षुपि हाकुसे व चिति पाँय पाँय दुगु कापते रंगं
छित धाःसा रङ्गः बाँलाक च्वनी मखु । रङ्गः ज्वंसा नं व
ख्वा थव ख्वा मदया फ्ल बाँलाइ मखु । तर बाँलाक यच्चक
हिया तःगु कापते बा वस्ते रङ्गः छित धाःसा बाँलाक रङ्गः
ज्वनी । स्वे हे यझपुसे च्वनी ।” थव छगु उदाहरण खः ।

भिक्षुपि ! गुम्हसिया चित्त चित्तमलं युक्त जुया हाकुसे
च्वंगु छित थागु चित ज्वी, उम्ह तप्यक हे दुर्गति जुया
पतन ज्वी । हानं गुम्हसिया चित्त क्लेशं मुक्त जुया यच्चगु
नुगः ज्वी उम्ह तप्यक हे सुगती वनी ।

चित्तयात मर्भिका बीगु पाप छिखुता दुः—(१) दृढ
लोभ, (२) वैरभाव, (३) क्रोध, (४) बदला कायेगु,
(५) अकृतज्ञ, (६) निन्दा यायेगु, (७) ईर्ष्णा, (८)
कंजूसी, (९) धोडा, (१०) छलकृपट, (११) जिह्वि,
(१२) लुच्चा, (१३) अभिमान, (१४) तस्सकं तहं सु
ज्वीगु, (१५) मोह, (१६) अलसी ज्वीगु ।

भिक्षुपि ! गुम्हसिनं थव क्लेश (दुर्गुण) फुकेगु कुतः
याइ उम्हसिया चित्ते बुद्ध, धर्म व संघया प्रति थद्वा युक्त
ज्वी अले चित्तमल नष्ट जुया वया धर्मज्ञान प्राप्त ज्वी ।
हानं थुकथं शील आचरण युक्त जुल धाःसा वं नाना
प्रकारया व्यञ्जन तया भोजन याना च्वंसा धर्म असफल
ज्वीमखु ।

५

थःया चाकः

— रत्न ध्वज जोशी

बुद्ध सकसियां मंकाहू मनू खः । गुह्य मनूया थः
धयागुया परिधि गुलि चीवा जुइ, वया कर्त्तव्य धयापि न
उलि हे आपा दयावइ; गुह्य मनुखं सकसितं थः खनो,
वयागु लागी संसार छगुलि हे थःगु जुयाच्चनी । सिद्धार्थ
राजकुमारं कपिलवस्तुया राज्य अथवा राजपरिवार छ्युयात
जक हे थः खना बिज्यागु जूसा थौं संसारं वसपोलयात
भगवान् विशेषणं विभूषित याइ, मयाइ धाय् थाकु । तर
सिद्धार्थं थः राजकुमार जक तिनिगु उमेरे हे थः कतः धयागु
परंपरायात मेगु हे मिखाँ स्वै विज्यात जुनु शुद्धोदनं सिद्धार्थ-
यात थःह्य हे जक काय् खना बिज्यात । उकि सिद्धार्थ
चाह्वे छन्दक व कन्थक निहृसिनं जक सीक बिस्यु वौं थें
याना बिज्याय् माल । रानी यशोधरायात दुःख्या अनुभव
उबलेतक हे जक जुल, गुबलेतक सिद्धार्थयात केवल छ्यु
राजकुमार व थः भात जक खना बिज्यात । तर जब
सिद्धार्थ राजकुमार ला थः छ्युसिया जक हे हक थ्याहू
मखु, संसारया हे मंकाहू मनू खनी धयागु थुल, अले याकः
काय् राहुल यात नं बुद्धया ल्यू ल्यू छ्वेगुली हे कल्याण खना
विज्यात ।

बुद्ध जक मधासे भगवान् बुद्ध धाय् गु व वसपोलयात
जाकि निगःचाँ पुज्याय् धुन कि गात थैं खनेगु चलन थौं
कह्वे छीसं याना च्चना । तर थव चलनयात कर्त्तव्य पालनया
'इतिश्री' खनेगु भिगु खैं मखु । छायधासा बुद्धया उपदेश
च्चना स्वत धासा सी दु, जाकि निगः तिनेवं छहू मनूया
कर्त्तव्य पूरा जुइमखु । मनू गुलितक तः हैं जुइ फु धयागु
खैं संसारयात थ्वीका बिज्याय् गु हे बुद्धया तमाम उपदेशया
सार खः धका धासां पाइ मखु । उकि छीसं बुद्धया उपास-

ना याय् गु खःसा बुद्धं धया बिज्या थैं हे संयमी व त्यागी
जुइगु स्वे मा । पंचशील पालन याय् गु धयागु स्वांया
पुही छ्युया लागी जक आवश्यक मखु, थव ला मनू
मात्रया लागी सदां सदां आवश्यकगु कर्त्तव्य खः । तर यीसं
भगवान् बुद्ध धका बुद्ध पदवीया न्होने हानं मेगु पदवी तना
बिया थःपिसं न्हाय् यासां ज्यू, पंचशील सदां पालन याय् गु
ला बुद्ध अथवा बुद्ध जुइ मन दुपिनि धका ज्या धया थैं खना
च्चना । थव हे गलतीयात थ्वीका बुद्धया उपासना वचनं जक
मखु कर्मं याय् गु यीसं स्वेमा धया थैं जि� खना ।

प्यारा बुद्ध

मार्गिरथी श्रेष्ठ

भगवान् बुद्ध प्यारा
तिमिनै एक सहारा
तिमि नै गुरु तिमि नै बन्धु
तिमि नै सारा पूजक
भक्तहूलाई मार्ग प्रदर्शक बनेर
ज्ञानको माला दिएर ।
तिमि नै किरण, तिमि नै शाति
तिमि नै मानव तारा
शिष्यहूलाई दया गरेर
मुक्ति मार्गमा लगेर ।
अहिसा सत्यको बाटो देखाई
ज्ञानको भण्डार भन्यौ
तृष्णा, मोह, जाल छाडेर
विश्वको ज्योति बन्यौ ।

४. कोरियाय चवंभू प्रो. लिसे बुद्ध-धर्मया विषयय खंहाबह्ना

मंगलमान शाक्य,

गुण नं मुलुकयागु भाषा, धर्म, संस्कृति अथवा छुं नं सोका सयेका कायेत उगु थाय्या सफूत व सम्बन्धित व्यक्तिपिनाप खँहाबह्ना यायेगु बानि दयेमा । अले बाँलाक सोका सयेका थीका काये कैगु जुयाच्चन खनि.... ।

तन्हया खं मखु । २०३२ साल बैशाख १७ गतेखुनु जि छें चवंच्चनाबले थिक निता-त्या इले टेलिफोनया घंटो जित सताच्चन । जि रिसिभर लह्नना । द्रव्य साहु नं धया दिल—थों चार बजेति लोकदर्शनयाथाय छें शोगु लुम्बिनी विकास पाखे कोरियां काम्ह पाहाँ प्रो. बल्लभमणि डाहाल-यात ब्बनागु दु । वेक बुद्ध-धर्म साप हे अभिरूचि दुम्ह, वेकयात छ्यू सन्मान व छ्यू निगु खँहाबह्ना लुम्बिनीया विषयय यायेगु, छ नं वयेमाली.... धका फोनं सुचं विया दिल । जि नं ज्यू दे धयाकथं उत्रिमे हानं मेमेगु ज्या खँय तक्यनातुं वन ।

थिक ६ बजे जुइत १५ मिनेट बाकि दनिबले हानं फोनया धन्टी थात । रिसिभर लह्नना, लोकदर्शन दाई नं थवहे खं दोहरे याना बिज्याबले जित मछालापुसे च्चना नं लाचार जुल । हवस् हवस् धाधां रिसिभर दिका छोयेगुलो तन्धन जुया ।

काचाकिंचि कोट फिना, लाकां न्हानाकथं बवहाँ वया, पिने थयंका । टचाकसीं दर्शन दाईया छें थयंका । उम्ह पाहाँ थयंक मझानि, पासापि ला सकलें थयंका च्चने धुंकल । कुमार भन्ते, कुस्यो गुरु, अनागारिका धर्मवती व मेमेपि नं दु । छुं भचा जायेका उम्ह दक्षिण कोरियाया पाहाँ प्रो. बल्लभ मणि डहाल धम्हनापं दुतावासयाम्ह छ्यू ईन्टर विटर नं

दु । जिमिगु समुहया न्हाने थ्यनेबं लुम्बिनी विकास समितिया सेक्रेटरी तीर्थदाई नं जिपि सकसिगु परिचय बिया यन । नापं खँहाबह्ना चवथाय, वेक पाहाँयात दुत ब्बनायन । जिपि नं वहे कोयाय थथगु थासय जिमिगु गछे अनुसारं उम्ह पाहाँयात सत्कार यायेगु ज्या जुयाच्चन । तीर्थदाईनं नेपाल छ्यू निगु बौद्ध जातक मणिचूड, महासत्त्व व विश्वन्तर इत्यादिया खं कना यनांच्चन । वेक प्रो. भाजुं विशेष अभिरूचि तथा न्यना दिल ।

वेक प्रोफेसर न्हयनिवं दये धुंकल । आ जुयाच्चंभू राष्ट्रपतिया साप मिलेजूम्ह पासा जुयाच्चन खनि । वय्क बल्लभमणि डाहाल प्रोफेसर जक मखु, छ्यू बुद्ध-धर्म अभिरूचि दया नं अन्वेषकम्ह, छ्यू नां जाम्ह लेखक जुयाच्चन । कोरिया-नेपाल मैत्री संघया अध्यक्ष, अथे हे मेमेगु संघ संस्थाया कार्यकर्ता, धार्थे ला वयक न्हागु ज्या-खँय हे नेपा काम्ह थमजुइमा, जिमिसं स्वयेबले ला बुद्ध-धर्मया छुंछुं अध्ययन याना सफूत चवयेत विशेष अभिरूचि तथा कागुयें चं । छायधासा जिपिनाप मेमेगु छुं बं मजू । खालि बुद्ध-धर्म संवन्धी हे जक जुल । अथे ला मेमेगु बौद्ध देशनापं कोरिया देशया बुद्ध-धर्म छु छ, गये ख धैगु थीकेत झीगु हे नेपाल भाषां पिहाँ वयाच्चंगु भिक्षु सुदर्शनया 'विश्व बुद्ध धर्म' धैगु सकुती कोरियाय बुद्ध धर्म धैगु ब्बना । छुं कयं थीकेफु, सीकेफु । अद्यसां व सकुती मद्गु छ्यू निगु महत्वपूर्ण खं नं वय्क पाखे लव काये दैर्गुलि जिगु मन लयता ।

सकलेनाप बुद्ध-धर्मया खँहाबह्ना जुयाच्चंगु थासय

जित न छगु निगु प्रश्न न्हाथनेगु उत्सुकता जुया वल ।
पासापि सकसिनं ज्यू ज्यू धैगु आश्वासन बिसेलि छगु
प्रश्न न्होने तथा—

१) कोरियाय् बुद्ध-धर्म गबले थंक वल ?

वय्कलं लिस बिया दिल—“कोरियाय् बुद्ध-धर्म थनि
फ़िखुस दं न्हो हे लिखित सफूया रूपे स्वये दये धुंकल ।
अझ वयानं भचा न्हापा न्हापायागु ग्रन्थत सीपूया पाताय्
कियातगु दु ।

२) कोरियाय् बुद्ध-धर्म गनं बोगु ?

वय्कलं लिस बिया दिल—उत्तर पाखे प्राचीन
चीनं बोगु खने दु । मेगु खं तना, कोरियाय् फ़िखुस दं
ह्लापा जम्मा स्वंगु राज्य दु । उकी मध्ये Kingdom
of Veekjai धैगु थासं Silla धैगु बंशं दकले ह्लापा
बुद्ध-धर्म ग्रहण याना प्रचार याना हगु खने दु । अले
कोरियायागु फुक्क थासय् बुद्ध-धर्म न्यने धुंका नं जापाने
वनाच्चंगु ख । कोरियाय् बुद्ध-धर्म जक चीनं बोगु मधु ।
कोरिया देशय् सम्पूर्ण भाषा, संस्कृति, कला थंपि फुक्क
चीनीया हे ख । थौंकन्हे कोरिया देया थगु हे भाय्, थगु हे
संस्कृति व कला इत्यादि देयेधुंकु प्यस दैति दत ।

थुकथं वय्कनापं चीहागु समयया दुने नं बुद्ध-धर्मया
विषयय छत्वा नित्वा खैल्हावह्ला याना छुं नं पुलांगु पुलांगु
खं जूसां न्हूगु थे सीका काये दुगु जिमिगु भाग्य ख । वय्क
भाजु ह्लयन्दं दयेधुंका नं थज्यागु थत योगु विषयय खं
सीकेत बुद्ध-धर्म बारे थम्हं मस्यूगु खं अझ दइतिनी धैगु वय्क
बुद्धेसकाले तक नं अल्सी मचासे एक पन्थ दो काज धयाथे
नेपा क्षाया बुद्ध-धर्मया छुं नं छुं ठोस लवकया बनेगु
वय्कया प्रयास गनतक दु धैगु खं चीचा हाकगु समयय नं
बाँलाक वयं । अझ थगु देशय् लिहाँ क्षाया थम्हं अनुभुति

यागु करं बुद्ध-धर्म प्रति अनया जनतापिन्त कना। प्रभावित
याना, अनया लुम्बिनी योजनायात चन्दा उठे याना चवाहालि
वायेगुलीतक नं वय्कया तधंगु प्रयास दनिगु जुयाच्चन खनि ।

छगु कीगु लागी अद्भुतगु खं नं वय्कया सासलं हे
पिज्वगु दु । थनि फ़िस्वसदैति ह्लापा Haicho धयाम्ह
कोरियन मिक्कु कोरिया देशं पिहाँ बिज्याना बौद्ध तीर्थस्थल
चाहिला स्वयेगु मनसाय दयेका पिहाँ बिज्यात खनि ।
वसपोल मिक्कु उगु इले हे नेपा थंका स्वयम्भू, लुम्बिनी,
खास्ती इत्यादि थासे थयने धुंकल । अझ भारतय नं सार-
नाथ व मेमेगु बौद्ध तीर्थ स्थाने वसपोल मिक्कु चाहिला
स्वया थगु देशे लिहाँ बिज्याबले जम्मा फ़िदं बिका
चाहिला बिज्यात धैगु खं व वसपोल मिक्कुं हे थगु
डायरी ड्याकं खं चवया थौंया आवेतक नं प्यारिसया
म्यूजियमथं तथा तगु दनि धैगु खं वय्क प्रो. भाजुं प्वंका
दिल । अनया मिक्कुपिनि बुद्ध-धर्म प्रति गजागु जागरण,
गजागु त्रिमिल्लिं, गजागु प्रयास । पद्मा मतुइ मागु खं
मढु । प्रो. भाजुयागु जागरण व प्रयासं कोरियाय् बुद्ध-धर्म
प्रति गुलि कदर दु धैगु वय्कया मनं धा । अन्ते वया थये
धया दिल—बुद्ध-धर्म छुं समयतक जक दैगु, मेगु समय
दैमखुगुथे जागु धर्म मखु । न्हाबले नं ल्हवना चवनिगु धर्म
ख, न्हागु इले यापि मनूतयसं नं ग्रहण याना बनेकेगु धर्म
जूगुलि थव धर्म संसारया धर्म ख धका धया दिल ।

जि विचा याना हानं हानं मेमेगु बौद्ध देशया
व्यक्तिपि काइबले नं मौका दयेमा, न्हूगु न्हूगु खं सवेका
सीका काये दयेमा धैगु जित अझ नं आसा बैकि हे दिन ।
घौपलखया दुने नं धात्ये धाये धासा थुलि लव दुगु छुं ज्या
नं आतले मजूनि थे च्चं । अझ व्यासिकं अप्पो लव दड्गु
दइतिनि धैगु पाखे जि पिया हे चवने तिनि, थौं ला थुलि
नं सन्तोष जुइ मागु ला जुहे जुल ।

डा. भद्रन्त आनन्द कौसल्यायन

डि. लिट., साहित्य वाचस्पति

अध्यक्ष : भारत बौद्ध संघ

मिश्नु-निवास

दिक्षा-मूर्मि, नागपुर-१०

ति. ७ — ३ — ७५

* १९७२ से लेकर १९७४ तक की कुल दो साल की अवधी में (१) बुद्धकालीन ब्राह्मण, (२) बुद्धकालीन ग्रहस्थ, (३) बुद्धकालीन राजपरिवार, (४) बुद्धकालीन महिलायें, (५) बुद्धकालीन परिव्राजक तथा (६) बुद्धकालीन श्रावक चरित सदृश आधी दर्जन ग्रन्थों की सामग्री का मूल पालि त्रिपिटक तथा उसकी अट्ठकथाओं से संकलन, उसका क्रमानुसार उपस्थितिकरण, उसका नेपाली भाषा में अनुवाद तथा स्वतन्त्र टिप्पणियों द्वारा स्पष्टीकरण, सुदृण तथा प्रकाशन सचमुच एक आश्र्वर्यजनक सिद्धि है। यह बौद्ध-धर्म, बौद्ध साहित्य, बौद्ध-दर्शन की सेवा तो है ही, उसके साथ साथ यह अनायास ही की गई नेपाली-ब्राह्मणीय की श्री-बृद्धि भी है।

आयुष्मान अमृतानन्द स्थविर इस साधना के लिए बौद्ध-धर्म प्रेमियों तथा नेपाली भाषा सेवियों द्वारा समान रूप से कृतज्ञता के पात्र है।

उन्होंने इतने बड़े कार्य को हाथ में लिया है कि कोइ भी अल्पप्राण व्यक्ति इतने बड़े कार्य को सम्पन्न कर सकना तो दूर किनार उसे हाथ में लेने का भी साहस नहीं कर सकता। यह कार्य समस्त त्रिपिटक और उसकी सभी अट्ठकथाओं का मूल पालि से नेपाली में अनुवाद उपस्थित करने से भी अधिक कठिन है।

आयुष्मान अमृतानन्द को इस कार्य को पूरा करने के लिये विरकालीन स्वस्थ जीवन प्राप्त हो—प्रदी कामना है।

यह कार्य मात्र अनुवाद कार्य नहीं है। इस में काफी मौलिक सूक्ष्म भी अपेक्षित है—जिसकी साक्षी इस ग्रन्थों के अनेक पारंच्छेद हैं।

मेरी दृष्टि में यह कार्य इतना महत्वपूर्ण है कि यह कार्य नेपाली में न होकर कहीं हिन्दी में सम्पन्न हुआ होता, तो निःसन्देह उसकी व्यापकता तथा उपादेयता बढ़ जाती।

सुखया साधन पञ्चशील

भिक्षु बुद्धघोष

प्रत्येक प्राणीया सुख व आनन्दं चवने मास्ति वा । थवहे सुख व आनन्दया लागी मनूतयेसं खःगुं मखुगुं, त्योगुं मत्योगुं, ज्यूगुं मज्जूगुं ज्या याना ज्वी । छम्ह मनुखं मेम्ह मनूयात, छगू समाजं मेगु समाजयात, छगू जाति मेगु जातियात छगू वर्गं मेगु वर्गं यात, अले छगू देशं मेगु देश यात अवहेलना व घृणा दृष्टि स्वया चवनी । थये याना सुख व आनन्द प्राप्त ज्वी धयागु थव फुक्क मानवयागु फुसुलुगु विचार खः । सुख व आनन्दया धात्येगु उपलब्धि ला सकलनाप मानवीय व्यवहार याना विवेक विचार तथा ज्वीगु, मानवं मानवयात शोषण मयासे थःगु अधिकार अनुसार कर्तव्य पालन ग्रायेगुली हे जक दये फइ । थव न खँ छता ज्या छता जुल धासा सस्मव मडु ।

प्राणी मात्रयात म्वायेगु अधिकार दु, अले थःगु अधिकार सुरक्षा यायेया लागी प्रत्येक व्यक्ति प्रत्येक व्यक्ति प्रति उचित दृष्टि तथा व्यवहार यायेगु वयागु कर्तव्य ज्वीमा, छाय्यासा अधिकारया सुरभा थः कत मदेवं तिनि हे ज्वी ।

भगवान बुद्धं धम्मपदय् स्पष्टं आज्ञा जुया विज्यागु दु—

सुख कामानि भूतानि, यो दण्डेन विहिसति

अत्तनो सुख मे सानो, पच्च सो न लभते सुखं ।

अर्थात्—थःगु सुखया कारणे, सुख योपि प्राणीपित्त दण्डं प्रहार याम्हसित लिपा सुख दइ मखु । मनोविज्ञान शास्त्रय नं सुं प्राणीयात कछट बिया सुख शान्ति दइ मधा । “मतक भस्त” धैगु जातके ला छम्ह प्राणी स्यानाया न्यासको बदला बोमा धयातगु दु ।

उक्क भगवान बुद्धं आज्ञा जुया विज्यात—

न तं कम्मं कतं साधु, यं कत्वा अनुत्पत्ति

यस्स अस्सु मुखो रोदं, विपाकं पटिसेवति ।

अर्थात्—उजागु ज्या याये मते, गुकिया फल पश्चाताप कया मिखाय् जायेक खवबि तथा खवया चवने मालीगु खः ।

बुद्धं थव नं धया विज्यात— अदण्डनीययात दण्ड बीम्ह निर्देषीयात दोष बीम्ह किता कुफलया भागी ज्वी—

१] छद्यों स्याइगु आदि सह याये मफैगु रोग ज्वी ।

२] दुगु सम्पत्ति विनाश ज्वी ।

३] अङ्गभङ्ग ज्वी ।

४] तत्थंगु रोग ज्वी ।

५] वे ज्वी ।

६] जुजुया पाखे दण्डादि भय वइ ।

७] मखु मखुगु खँ तत्सकं निन्दा ज्वी ।

८] थःथितिर्पि विनाश ज्वी ।

९] दुगु भोगादि सम्पत्ति विनाश ज्वी ।

१०] अले छें मि नइ मरण लिया, दुर्गती पतन ज्वी ।

उक्क सुख व आनन्दया उपलब्धी प्राप्त यायेत ह्वापां प्राणांहिसां विरत ज्वीगु शिक्षा धारण याये माःगु जुल । सुख व आनन्दया सहयोगी निगूगु शिक्षा खः—‘खँ ज्या मयायेगु’ थव शिक्षा अभरस पालन जूगु जूसा न थानाया आवश्यक दइ । नतु जेलया हे । गुकिया विपरीत आचरण थौया संसार विज्ञानया चमत्कारं भय बिया नं थाना, जेल, दण्ड सजायं जाया चंचवन । थःत थम्ह दाग तथा चंचवन । थौया युगयात बुद्धया आचार-पक्षीय निगूगु शिक्षा गुलि ज्याखेले दु व धया चवने माःगु मखु । थन थव प्रसंगे जातकया खँ छत्वा न्हाथने—

ह्वापा छम्ह ब्राह्मण पुरोहित दु । जुजुया व साप यो । दरवारे वयागु मान व प्रतिष्ठा मेर्पि स्वया गावकं च्वे ला ।

पुरोहितया भती वन, एवं जुजुया जित छाय थपाय्सकं
योगु । छु जिगु जाति, विद्या व रूप च्वन्हागुर्लिं ता अथवा
चरित्रं ? वया एव खेनिर्णय याये मास्ति वल ।

ब्राह्मण दर्बारं थःगु छें लिहां वल । लैय् लाःगु सराफि
पसले श्यन । सराफियाके मन्यंसे छर्का दाँ कया म्हिचाय्
तल । सराफि छुं मधाः । कहेखुनु नं निर्का दाँ काल ।
सराफिया भति तं पिहाँ वल । अथेसां छुं मधाः, छुं
म्या । हानं वया कहेखुनु छकयका काल । सराफि सुमुक
च्वने मफुत तमं चूर जुया ब्राह्मणयात ज्वना कल्पित चिना
जुजुयाथाय यंकल । जुजुं न्यन, 'छाय अव्यात थये याना
हयागु ?'

'महाराज ! अवं जिगु दाँ लुटे यात । सराफियागु खं
जुजु विस्मय चाल । विचाः यात, जि ला एव पुरोहित
तस्सकं शीलवान धका च्वनागु । अव्यागु बानि ला थुजागु
खनि का ।'

जुजुं वयात राजदण्ड बीगु हुकुम जुल । पुरोहितं
धाल—महाराज ! जि खुं मखु ।

छ खुं मखुसा छाय छं कतःपिनिगु पसले च्वंगु दाँ लुटे
यानागु ?

पुरोहितं थःगु मनोविचार प्त्रंकल । जुजु ल्यताल ।
अले पुरोहितं थुल—संसारे शीलथें तः अंगु नैतिक गुणथें
उत्तमगु वस्तु मेगु छुं मदु खनी ।

जुजुं नं पुरोहितयात बाँलाक म्हसिल । लिपा जुजुयाके
अनुमति कया पुरोहित हिमालये वना ध्यान भावना द्वारा
ब्रह्मलोकगामी जुल ।

स्वंगुगु सुख व आनन्दया लें खः अभिचारं विरत
जुया अव्यनेगु । भगवान बुद्धं पराभव सूत्रे पतीत अक्षिया
लक्षण अव्यनेगु रूपे आज्ञा जुया विज्यागु दु—

इत्थ धृतो सुराधुतो, अक्षधुतो च यो नरं ।

लङ्घं लङ्घं विनासेति, तं पराभवतो मुखं ॥

अर्थात्— स्त्री धूर्त, अय्लागुलु, जुवाद्वी ज्वीगु अले
लाम जुडक धन सम्पत्ति फुका ज्वोगु एवं विनाशया म्हुतुइ
लाइगु पतनया कारण खः ।

गुम्ह धनवान व्यक्ति दुगु सम्पत्ति फुका मिसा जाति-
यात स्यंकः ज्वी वयात स्त्री धूर्त धाइ ।

विवाहिता स्त्री पाखें सन्तोष मजुस्य अन्य स्त्री संसर्ग
याना ज्वीगुर्लिं—

- १] दुगु धन सम्पत्ति विनाश ज्वी ।
- २] विविध रोगया उत्पत्ति लिसे स्वास्थ्य खराब ज्वी ।
- ३] अगमनीय (दुराचरण याये अयोग्यपि) नाप दुराचरण
याना जूगुर्लिं असह्य फल भोग याये माली ।

४] व सत्पुरुष गुण रहितम्हयें जुया अशद्वा व अविश्वासये
जाःगु दुष्परिणामया भागी जुइ माला वनी ।

बुद्धं धया विज्यात— 'पञ्च काम गुण धैगु चिसवा
बोग (समुद्रया) लःथें खः । छायधाःसा प्याचाः लिस्य व
लः त्वनी, त्वंलिसे कन प्याचाया वइ । ध्यास तं धैगु गब्ले
दइमखु । अथे हे पञ्च काम गुण नं सेवन याःलिसे तृणाया
अभिवृद्धि जक याना यंकी । तृणाया अभिवृद्धि हे दुःख्या
अभिवृद्धि खः । उलिजक मखु कामगुणया अधिक मात्राय
सेवन विविध रोग उत्पत्तिया हेतु, मरणान्तिक वेदनाया
पुसा, अल्पायुयाच्च व उन्नतिया लौपुइ अवरोध खः । गुम्ह
व्यक्तिं थःम्ह स्त्री तोता परस्त्री गमन याना ज्वी, उम्ह
व्यक्तिया स्त्री नं थःगु काम इच्छा पूर्ति हेतु थःम्ह पुरुषया
मार्गं अनुशरण मयाइ धका सुनां धायेकु । थुकिया प्रमाण
जातक अनित्यगन्ध कुमार प्रस्तुत याना तइतगु दु—

अनित्यगन्ध छम्ह राजकुमार कालान्तरे छम्ह स्त्री
धूर्त जुया थःगु पतनया गा: थःम्हं म्हुल । परिणाम थ्र जुल,
व थःगु देशं वित्किका च्वने माल । थः ख्त्रीनाप वनवास
वन । थः भातया दुर्गन्ध हावां कम्ह मिसा राजकुमार फलभूल
माःवंतले जङ्गले च्वंम्ह तपस्वीलिसे सहवास याइम्ह जुल ।

थुगु उदाहरणे निखे हे धूर्तता खने दु। थुकी स्पष्ट जू मिजंत जक 'स्त्री धूत' ज्वीगु मखु, मिसात नं 'पुरुष धूर्त जू'। थव निगुलि अति भयङ्कर स्थिति खः। थुजागुली विशेषत मिसा जांति संयम हये फयेकेमा। मखुसा थुकिया परिणाम काय म्हाय् सन्तानपिन्त जक मखु, थः सम्बन्धी पिन्त तक नं ला वनी। थः जक विनाश व पतन, जुयां मगाः, थःगु कुल वंश परम्परा थ्यंक हानि जुइ। थव खं थुकी स्पष्ट जुइ—

१) काम तृष्णाय वशीभूत जुया भुले जुया चवनोपि स्त्री पुरुषपिनि स्वास्थ्य तःसकं स्थनी। तःतःधंगु रोगया शिकार जुइ। थुमिगु थव असर प्रतिसन्धि वीजवस्थां नितें थुमि सन्तानयात लाः वनी।

२) प्रतिसन्धि अवस्थां नितें याना वोगु रोगया कारण काय म्हायर्पि मचां नितें हे रोगाहा जुया रूप लावण्य परिशुद्ध मजूर्पि, वःमलार्पि अल्पायुर्पि जू वनी।

३) स्थंगु स्वास्थ्ये निर्भरगु नामस्कन्ध निर्मल व परिशुद्ध मजुझगुलि मनस्थिति दुर्बल चिकिधं जूवनी।

४) बुद्धि मन्द व कमजोर जुइ।

५) मानसिक क्रिया कलाप व बुद्धि चिकिधंपि काय म्हायर्पिके दुर्बुद्धि याना बांबांलागु ज्याया विकास जुइ मखु।

६) थः कत उभययात पीडा व कष्ट जुइगु ज्या याना थंकिगुलि निरन्तर पतन व विनाश हे जक जुया वना च्वंच्वनी।

वस्तुतः धात्येगु अनुकरण उजागु जुइ, गुर्कि याना थः कत निखलयात सुधार याना बिड मिसा जांति मिसा जांति या हे अनुकरण यायगु खःसा असिताभू राजकुमारीया अनुकरण याय फयेकेमा— असिताभू छम्ह क्षत्रिय कन्या खः। ब्रह्मदत्त राजकुमाराया गृहिणी। बाराणसी देशया

काशी नरेश थः काय ब्रह्मदत्तया परिषद खना थारा धुत। राज्यं ध्यूत जुइ धका ग्यात। शंका उपशंकां काययात देशं पितिना व्यक्त। राजकुमार थः स्त्री असिताभू ब्वना हिमालये वन। अन पर्णशालाय् वास याना फलाहार याना जीविका हना च्वन। छन्ह राजकुमारां छम्ह किन्नरी खना आशक्त जुल। किन्नरी लिना वन।

राजकुमारीं मती तल— "जिम्ह स्वामी जि दयकं किन्नरी लिना वन। एकपक्षीय स्नेहया छुं न् मदु!"

राजकुमारी बोधिसत्त्व तपस्वीया थाय् वन। कासेण ध्यान भावना सयकल अभिज्ञा व समापत्ति लाभ याना थःगु आश्रमे वल। राजकुमारीं धाल—कुमार, छपिन्त यक्ष यक्ष धन्यवाद। छपिन्तगु कुपां जि ध्यान समापत्ति लाभ याय फत। किसियागु दन्त कःति फोयथे छपिन्त प्रति दुगु माया व ममता जि चण्डुइ धुत। थुलि धया राजकुमार सोया च्वंक च्वंकं थः मायाय् वन। थुजागु सदाचार पूर्ण चातुर्व प्रत्येक मिसा जातियाके दयेमाःगु गुण खः।

यदि थुजागु आदर्शयात आदर्श भाः मधुस्य स्त्री व पुरुष निखलनं दुराचारी जुइ। अले छु इमि काय म्हाय व सम्बन्धीपि चरित्र वान व नैतिक आचरणं सम्पर्वपि जुइ कड़ ? छु इमित सज्जनपिसं भि धका भावी ? असम्भव।

गुम्ह व्यक्ति स्त्री धूर्त जुइ, व स्वयं मिसा च्यो जुइ। छाय् धाःसा व उम्ह व्यक्ति—

- १) मिसातयसं धाःथें च्वने माली।
- २) इमिगु इच्छा पूर्ति याये माम्ह जुइ।
- ३) इमिसं धाक्ष धाक्ष धन सम्पत्ति बिया च्वने माली।
- ४) इमिगु ज्या याना बिया च्वने माली।

५) इमिगु पाखें थःगु चरित्र अष्ट लुइका च्वने माली ।

६) अले मखुगु लं धका सिया नं मिखा तिसिना च्वने माली ।

उलि जक मखु—

बलवन्ता दुव्वला होन्ति, पञ्ज वन्तापि हायरे,

चक्कुमा अन्धका होन्ति, येइत्थीनं वसंगता ॥

गुर्पि व्यक्तिपि स्त्रीया वशे वनी, उर्पि—

क) शारीरिक व मानसिक बलं पूर्ण जुया नं दुर्बलपि जुइ । *

छ) प्रजावानपि जुया नं हीनपि जुइ ।

ग) मिखा दयानं कांपि जुइ ।

थन स्त्री धूर्तं पिनिगु गति छु धइगु क्यनेया निर्ति लोहकुम्मी जातकं संक्षिप्तं त्वाथने—

काश्यप तथागतया पाले महाजन पुत्र प्यम्ह दया च्वन । इमि मां अबुर्पि निधन जुल । ईर्पि अबुर्पिनि सम्पत्तिया खुवात जुल । सम्पत्ति खना इमि ह्ला चासुल । सह्ला जुल—‘पासांपि, क्षी अबुर्पिसं यक्क धन सम्पत्ति तोता थकल । थव छु यायेगु’ ?

भम्हसिनं धाल—भिगु सालि (मसिनु) जाकि यागु भोजन यायगु ।

मेम्ह धाल—भिभिगु सासागु मधिच्चधि नयेगु ।

हान मेम्ह धाल—भिभिगु अयला त्वनेगु । तर स्वीकारात्मक लिसः पिहाँ मबो । अन्ते प्यम्हम्हं सुकाव बिल । जिगु खं न्यं । क्षीसं मेमेगु छुं हे यायेगु मखु । तिसा वसःया लोभ क्यना ल्यासे ल्यासेपि म्हायाय मस्तेत ह्लोका हया ईपि लिस्य मोज मज्जा यायेगु का मज्जूला ? थव खे सकलें छगु मत जुल, छ्यों क्वात । इमिगु जीवन इमिगु सम्पत्ति फुकं थुकी पात । दक्कं फुत, प्यम्हं मनुद्यत्वं च्युत जुल । पश्चातापि ईपि वाचा वाचा कन ।

थ बाखनं क्षीत चेतावनी विया च्वंगु दु । मिथ्याचार कर्म धइगु गुलि भयङ्कर । उर्क सुख व आनन्दया इच्छा याइम्ह व्यांक्त काम मिथ्याचार कर्म तोते माल ।

सुखया प्यगु लं खः सत्य खं लहाना च्वनेगु । छको बुद्ध वेतुवनया कलन्दक निवापे बिज्याना च्वन । अबले आयुष्मान राहुल अस्वलट्ठि काय च्वंच्वन ।

छन्हु बुद्ध सन्ध्याइले विहारं दना एकान्ते गन राहुल च्वना च्वंगु अस्वलट्ठिका खः अन बिज्यात । राहुलं तापाकं निसें बुद्धयात खंकल, आसन लाया तुति सिलेगु लः तया बिल । अनं लिपा भगवानयात अभिवादन याना राहुल छसिलिक्क फेनुल ।

बुद्धं भतिचा ल्यं दुगु लः थले तया आयुष्मान राहुल-यात सम्बोधन याना बिज्यात । ‘राहुल छं थव थले च्वंगु भतिचा लः खं मखुला ?’

‘खं भन्ते !’

‘राहुल इमिगु श्रमणत्व थव थे हे अल्प ख गुर्पिके सीक सीकं चायकं असत्य खं ह्लायेगुली लज्जा मदु ।’

बुद्धं ल्यं दुगु लः वां छ्वया राहुलयात सःता बिज्यात, ‘राहुल, भतिचा ल्यं दुगु लः वां छ्वयागु खं मखुला ?

‘खं भन्ते !’

‘राहुल, इमिगु श्रमणत्व थव वां छ्वयागु लः थे हे खः गुर्पिके सीक सीकं चायेक चायकं असत्य खं ह्लायेगुली लज्जा मदु ।’

बुद्धं लः थल भवपुइका राहुलयात सःता बिज्यात । ‘राहुल, भवपुइकागु थव लः थल खं मखुला ?’

‘खं भन्ते !’

‘राहुल, इमिगु श्रमणत्व थव थे हे भवपुया च्वंगु खः, गुर्पिके सीक सीकं चायेक चायकं असत्य खं ह्लायेगुली लज्जा मदु ।’

बुद्धं हानं लः थल थपुइका राहुलयात् सःता विज्यात्
राहुल रिक्तगु तुच्छगु खालिगु थव लः थल खं मखुल ?”

‘खं भन्ते ।’

‘राहुल, इमिगु श्रमणत्व थव थें हे तुच्छ व खालि
खः, गुर्पिके सीक सीकं चायेक चायेकं असत्य खं ह्लायेगुली
लज्जा मदु ।’

अन्ते बुद्धं धया विज्यात्, ‘राहुल, गुम्ह व्यक्तियाके
सीक सीकं चायेक चायेकं असत्य खं ह्लायेगुली लज्जा व
शरम मदु, व उहू व्यक्ति मयाइगु पाप कर्म छुं मदु । उकि
ख्यालं जकनं मछुगु असत्य खं ह्लाय मखु धका शिक्षा धारण
यायमा ।’

अतएव सुख शान्ति व आनन्दया इच्छुक व्यक्ति असत्य
खं ह्लायेगुलि अलग जुया च्वने माल ।

सुख शान्ति व आनन्दया सहयोगी न्यागूगु लं खः,
सुरापान अमल सेवनं विरत जुया च्वनेगु । ‘स्त्री धूतं जुइगु
गथे विनाश व पतनया कारण खः अथे हे ‘सुरा धूतं जुइगुनं
पतनया कारण खः—

- १) अमूल्य समय बरवाद याइ ।
- २) दुगु धन सम्पति विनाश याइ ।
- ३) सःगु स्यूगु विद्या हीन याइ ।
- ४) वदनाम जुइकी
- ५) उन्नति जुइगु ज्या नं उन्नति याय फइ मखु ।
- ६) आदर गौरबया अभाव जुइका च्वनी ।
- ७) काय ह्लायपिन्त सुरा सेवनया लं क्यनिहू थे जुइ ।
- ८) दनेगु फेतुइगुली कष्ट जुइका च्वनी ।
- ९) सच्चित धन सम्पत्तिया अभाव काय ह्लायपि बिद्या
मदुर्पि जुइ । सुखं च्वने दर्इपि जुयानं दुखी जुइ ।

१०) विचार याये संपि काय म्हायार्पसं वीष बीका
च्वने माली ।

११) विवेक विचार हीन जुया ह्लाय मज्यूगु खं ह्लाइ ।
याये मज्यूगु ज्या याइ । अले दण्डया भागी नं
जुइ ।

थथे हे सिंगालोवःद सूत्रं नं बुद्धं सुरापानया खुग् दोष
कना विज्यागु दु—

१) थनया थनसं दुगु धन द्रव्य तिसा वसः छें बुं
इत्यादि बिनाश जुइ ।

२) थःगु छें चर्वंपि मां—अबु, दाजु—किजा तता—
केहेर्पि, नोकर चाकर तथा जलाः खःलार्पि लिसे
त्वापु जुइ ।

३) थःगु शरीरे रोग जुइ, मिखा, छ्यों जैं, म्ह, स्याइ,
स्यें स्वं स्थनी, मगज गनी, मिखा कमजोर जुइ
शरीर कमजोर जुइ, याकनं बृद्धत्वे थ्यनी, अनेक
कथं पीडा व कष्ट जुइ ।

४) अकीर्ति फेले जुइ, सकसिनं धिक्कार याका च्वने
माली ।

५) लज्जा शरम मदुम्ह जुइ ।

६) बुद्धिहीनम्ह जुइ ।

थन बाखं द्वारा पाठकपिन्त थुकिया दुष्परिणाम स्पष्ट
यायेगु कुतः याये ।

न्हापा काशी जुजु छम्ह दु । व सुरा सेवी व मांसा-
हारी । छग्हु तःसकं योम्ह याकः काय राजकुमार मुले
तथा प्रेम पूर्वक म्हिता च्वन । महारानी वया विन्ति यात
‘महाराज, थौं उपोसथ गनं हिंसा मजू, छपिति निर्ति तकं
मांस मदु । क्षमा,

अबले जुजु अमलं थिया च्वने धुंकल । महारानीया
बिन्ति न्हायपने यवाकक सुल । जरङ्गं तं पिहाँ वल । जोश
चढे जुल । होश चिला वन, धाल — जिथे जाम्ह जुजु-

यातहे मंस मदु धयागु गथे ? अंसयात दि पती मदु । थव
छु मंस मखुला ? धार्धां मुले च्वंभ कुमारया छयों व मह
छुटे यात । वां छवया धाल, का हुं, थुकिया तुरन्त तरकारी
दयका हति ।

कहे जुल । जुजुं न्यन, 'रानी, कुमार गो, गन बन ?
हासः मदु, मदंनि ला ? पुत्र शोकं दशधम्ह महारानी सिमा
कीदले थें कोदल । जुजु छक्क व स्तम्भित जुल । थःगु भूल
खन । पुत्र शोकं संतप्तम्ह जुजुं मखुये जुल । जि थ छु
ज्या याये लात । प्राण समानं प्रेम याना तयाम्ह याकः

कायया हःया याना संत नापं जि नया ।' इव डाह जुजुया
निति जीवन अन्त तकं न्हू जुया च्वन ।

बस्तुतः सुख शान्ति व आनन्द गनं पिने मखु । थःके
हे । सुयागुं ह्लाती मदु, थःगु हे ह्लाती, सुतां बरदान बिया
दइगु मखु, थःमं हे याना । थव न्यागु शिक्षाया आचरण
पालन हे थुकिया उपलब्धि साधन खः । उकिं थव न्यागु
शिक्षा कवानुक ज्वना मानव अधिकार सुरक्षित यायत
प्रत्येक मानव न्हाव्याय माल । अस्तु ।

तीर्थयात्राया अनुभव

भिक्षु अश्वघोष

जि वसं निको व रेलं नापं स्वको बौद्ध तीर्थयात्रा बने
धुन । निको बनागुया बयान थवहे आनन्द भूमि पत्रिकास
पिहाँ वये धुंकल । थुगु पटके २६५ मह मनूतनाप बनागुलीं
यवक न्ह न्हगु अनुभव जुल ।

२०३१ माघं स्वदस्मू ज्ञानमाला भजन खलया सहयोगे
युगल तीर्थयात्राया आयोजनाय थव तीर्थयात्रा न्यागु खः ।
थुको थाय्या बारे छुं उल्लेख यायेगु विचार मदु । जित
जूगु अनुभवया लुम्बित जक न्होने तये त्यना ।

काठमाडौंलं प्यग बस पोखरा, तानसेन, बुटबल,
लुम्बिनी, कपिलवस्तु, श्रावस्ती व कुशीनगर तक थ्यंबले
च्यान्हु बित । माघ ४ गते काठमाडौंलं न्हाइपुक न्हात ।
पोखराय् बाय् च्वनेथाय् गुलिसितं नदिक च्वने माल ।
छगत्या बस किट्टल होटले बाय् च्वने छन । किट्टल होट-
लया कृपा लोमके फैमखु । पोखराय् बहनिसिगु अन्धकाश्या
छु परिचय बी । फेवाताल नांगा जुया च्वंबले झन न्हाइपुसे
च्वन ।

तानसेने ज्ञानमाला भजनया पाखे कवाक च्या त्वंका

स्वागत यागु लोमनी मखु । बुटबले च्वनेत स्कूल छागु प्रनन्ध
याना बिज्यास्त्रह भिक्षु चुन्द महास्थविर प्रमुख अनया उपासक
उपासिकापित्ति धन्यवाद दु ।

लुम्बिनी थन । बौद्ध जन्मस्थूमि लुम्बिनी माताया काय्
बुइला म्हाय् बुइला जुया च्वन । आपासिया आसा खः
काय बुइ धका । छाय्याःसा भैरहवांनसे मोठर वइगु लं
दयेका ह्या च्वन । पविकगु त । दयेका हलकि काय् बुइगु
पक्का जुल धार्पि आपा ।

लुम्बिनीनिमें पूज्य अनिरुद्ध भन्ते दिल्ली तक जक
विज्याना लिहाँ बिज्यात । वसपोलया नेतृत्वे थव तीर्थयात्रा
न्यागु खः । तर वसयोलं धया बिज्यात किसिया वा निगु
प्रकारया दु । छगु कयेनेगु नेगु नयेगु । अथे हे थव तीर्थ
यात्राया नेतृत्व नं खः ।

जिपि लुम्बिनी कपिलवस्तु, श्रावस्ती कुशीनगर बना ।
कपिलवस्तुइ श्री मंगलमान गुजुं च्वनेगु जक प्रबन्ध मखु
ववाक च्या व मरिचारि स्वागत यागु व बस छगले च्वंपित
भोजन याकुगु चिरस्मरणीय जू ।

अँ ! बुटवलया खैं छकू लोमन । बाय् च्वनागु स्कूल
बाँलासां थाय् सिसि कक जुल । लिककसं तःधंगु स्कूले
छाय् थाय् मकथागु धका न्यनावले ह्यापा नं तीर्थयात्रीत अन
च्वना वन हँ । स्कूल छचाखेर छिखांमुग याना थकल उंकि
आ तीर्थयात्रीत थाय् बी मधा ।

थव खैं न्यना जि पलख ह्हकुइ ह्हातिया च्वंच्वना ।
नेपालीत गुबले जक शिक्षित ज्वीगु ।

यात्रीते भतिचा असुविदा बा असन्तोष खवा खनीबले
खाखैं कना धायेगु तिद्वार्थ कुमारं खुदैं तक तपस्या याना
दुःख कष्ट सिया भगवान बुद्ध जुया विजयात धयागु न्यना
तया । आ क्षीर्पि नं लच्छि व चानचुनया लागी तपस्या
या वया । क्षीर्सं तपस्या याना स्वःसा जक बुद्धया महिमा
थुइ ।

हानं धायेगु—मिछा कांम्ह व खृत्यांम्ह गनं यात्रा वने
माल धाःसा कांमेस्यां खुत्यांमेसित लुकुंछी माली । खुत्यां-
मेस्यां कांमेसित लैं क्यना बी माली । थथे परस्पर सहयोगं
यात्रा सफल ज्वी । अथे हे की नं यात्रा सफल यायेत परस्पर
सहयोग व सहनशीलता दयकेमाः । थथे धायेवं इमि खवा
चककना वं : बाखं कना मनूत खुसी यायेत भिक्षुपिन्त
सुनां फइ ।

श्रावस्ती छुं कारणवश जिगु मन चःमकना खवाले
सुपाँय वल । अत्रियगु खैं न्यने माल धायेवं अथे ज्वीगु ।
छुयाय मिक्षु जीवनयात अज्यागु बानि मलो, तस्सकं हालेगु
बानि नं तंके मफु । तर खवाले सुपाँय वडगु व तस्सकं
हाले मालीगु कारण नं दया च्वनीगु । अन्याय व अनुचितगु
खैं न्यने माल कि सहयाना च्वने मफु ।

कुशीनगरे महायरिनिर्वाण मूर्तिया दर्शन दयेवं खवाले
च्वंगु सुपाँय मदया चककना वन ।

अँ ! बस मालिक व ड्राइवरया खैं छत्वाचा तोफित ।
काठमाडौं पोखराया बिचे मोटरया तुति छपा खुत्यां जुल ।
बस मालिकयाके न्यना बाँलाक छको जाँचे याना बस
बिया हये घ्वाला ? खवा बाँला चाला बाँमलागु मोटर बिया
हया !

बस मालिकं धाल फुकक हे बाँलाक जाँचे यानागु थव
पांगा छचा जक कसे याये मगात । प्यम्ह प्यम्ह ड्राइवरं
मस्यु मोटरया तुति छपा छु जुया खुत्यां जूगु धका । बसया
डाक्टर बया घोस्याना छधों कबलुना ब्पूबले मोटरया खुत्यां
पह मदया वन ।

हानं जि धया अज्यागु मोटर हया !

ड्राइवरं धाल—“मोटर पुलां जूसां ल्ह्वने ज्यू, तर मनू पुलां
जुलकि ल्ह्वने मज्यू ।”

थव कथने छको साप विचाः याना । मनू बुहा जुलकि
विचार सुधार मजू अथवा मन बदले मजू धागु ज्वीमा
धागु ला ! बाँलाक मथू ।

गोरखपुरनिसें रेले च्वना । सामान उखेथुले ल्हायू-
छको साप कष्ट जुल । लखनउले तःगोगु रेले च्वना । अनं
निसें प्यन्हु पा लच्छि वहे रेले च्वना यात्रा याना वया ।
ध्वंगः डिब्बा थःगु हे । छ्यू हे परिवारवें च्वना न्ह्याइपुक
यात्रा याना वया । दक्षिबे न्ह्याइपु तागु ला । स्टेशने थ्यतेवं
थासे मथ्यंकुसां जाथ्वीत भूतू व जासि पितयके हयाय्
ज्वीगु । नि च्याके नं धुंकी रेल मेथाय् तय् यंकी । अले
जासिनापं ल्ह्वना रेल माः जुया च्वने मालीगु ।

थथे छाय् ज्वीगु धका न्यनावले रेलया मालिकतसें
धाइ रेलया नं त्यानुसे च्वनीगु । उंकि न्ह्याइपुसे च्वंकेत
रेलया नं तेलकासा मिहते माः । ए ! ! अथे ला धका सुंक
च्वनेगु ।

गनं स्टेशने दिका तइबले मिसातेत लः खंके मज्यू ।

वसः ही हथाय् ज्वी धुंकी । मोलहुइ हथाय् ज्वो धुंकी ।

गन गन स्टेशने दिकल अन अन मेला का । निसः व ख्वीयाम्ह (२६५) मनूत छथासं मुना जाथुया नइबले, मोलहुया वसः हीबले मेला मज्जूसे छु ज्वी ? जित ला साप न्हाइपु ताः । छको निको छ्याल बछ्याल ज्वीबले व कःधाये मफइबले जक म्हाइपुसे च्वना वडगु ।

इलाहाबादय् त्रिवेणी खुशी मोलहु वने धका चार बजे निसे दनावंबले हाकन खाले सुपाँय् वल । अले जोशे धया आ हान थथे मनूत ब्बना थज्यागु तीर्थयात्रा वये मखुत धयाबले छम्हेस्यां छु धाल धाःसा—“छपि म्हासु वसः पुना बाखं कना च्वनागु छु यायेत । उलि हे धैर्य तये मफुसा । मेर्पिला मूर्ख का छपि न मूर्ख ला ?”

“व खं न्यना पलख वाताहाँ च्वना विचार याना छु धागु ! खूब धाल ! खःनि करपिन्त उपदेश बीसः थःत परे ज्वीबले छुं मसः । “परोपदेशो पाण्डित्यं” अर्थात् करपित उपदेश बीबले पण्डित ज्वीपि धागु थये हे मखा ज्वी ।

लखनउ थ्यन । यात्रीते मन चच्चल जुया वल । लुम्बिनी, कुशीनगर व श्रावस्ती पुलांगु अप्याया द्वं स्वया अनित्य खनिका धका श्वीका वोपि लखनउया छिलिमिलि शहर, बम्बईया चटकभटक बजार व दिलोया सामान खंबले अनित्य भावना व तीर्थयात्रा वया च्वनागु धका नं लोमन । मिसात व्वना वोपिनि मिजंते म्हुतुं पिहाँ वल—मिसात व्वना गुबले नं वये मखुत । छु न्यायेमा ! छु न्यायेमा ! हैरान का । उखे वने, थुखे वने । उगु छको स्वइ, थुगु छको स्वइ । गज्यागु कःधाय् थाकुगु । भन्तेया चत्तिम्हां भन्तिम्हां मनूत व्वना चिज्यागु । जिमि निमचा चनचा हे वये ।

जित ला अजन्ता अलोराया गुफा खंबले ह्लापा नं वैज्ञानिक युग वने धुंकल ला अथवा जातक बाखं सफुती

विश्वकर्माया खैं दु, गुम्हेसिनं चाच्छ्वथा भित्रे गज्यागु ततः खागु दरबार तयार याना थकी । अज्यापि विश्वकर्मापिंषि दयेका तःगु गुफा ला धका च्वना । तर व गुफा दयेका तःगु बौद्ध भिक्षुपिंषि खः धयागु अनुमान दु ।

अजन्ता अलोराय् छ्यगः ल्वहंया पहाडे सलंसः द्वलंदो मनूत न्हांगु गुफा दयेका तःगु थव कम महत्वया खैं मखु । उलि जक ला छ्यगू छ्यगू गुफाय् बराय्धिकपि बुद्ध मूर्तित सलंसः बोधिसत्त्व व आर्यतारा आदि मूर्तित दयेका तःगु आश्रयं जू । बौद्ध चित्रकला व मूर्तित खनीबले महायान बौद्ध भिक्षुपिनिगु व्वसः महान जू, अमूल्य जूयें ताः । थौं अजन्ता व अलोरा बौद्ध गुफां बुद्ध-धर्मया दुग वये बलाना च्वन धायेफु । बौद्धते ह्लाय् दनि धायेफु ।

मथुरा, हरिद्वार व वृन्दावन हिन्दू तीर्थस्थले नं वना । तर आपासिया म्हुतुं पिहाँ वल बौद्ध बिहारे वनेबले मन याउंसे च्वं । दक्षिणा योसा छा मयोसा छायम्वा । कर मदु । हिन्दू देव मन्दिर, कृष्ण मन्दिर स्वः वना थाय् दक्षिणा छाःसा जक द्यो दर्शन याये दैगु । थन वा, थन वा धका ह्लाः ज्वना साला ध्यबा छायकीगु । फुकभनं खापा तिना तया नं पर्दा तया नं, स्वाँमाः व प्रसाइ न्होने तया नं ध्यबा ठो यायेगु स्वइ । ध्यबा छाःसा जक पर्दा उला क्यनी ।

बम्बईले थ्यंबले जि सेखं चाल । सः ध्येध्ये धया मुसु वल । मन नं भतिचा सुख मदया च्वन । सः ध्येध्ये धया खैंह्लाय् मास्ते मवल । अले छम्हस्यां धाल—“सः ध्येध्ये धालं मस्यं । मन जक ध्येध्ये धाय् मज्जू का ।

फागुणया ४ गते लिथ्यने मागुया ७ फागुण तिनि काठ माडौं थ्यनीगु जुल । बिरांज थ्यं लिसे भंसारयागु चिन्ता व श्री ५ वीरेन्द्रया शुभ राज्याभिषेक न्होने थ्यंक वःगुलि पिहाँ वना चवंपि दुकाइ मखु धयागु म्वा नदुगु हल्लां याना चिन्ता जुया च्वन ।

गुर्लि गुलिस्यां राजगृहे थंक वया कलांपि का: वल ।
गुर्लि गुर्लि पटनां हवाई जहाजे प्यनु न्यानु न्हृबः हे लिहाँ
वन ।

भन्सारयाथाय् थंलिसे गुर्लि लह्नना वल, गुर्लि बाँलाना
वल । मानु सकलें व्याहा भ्वे व द्यौपूजा वःपिंथे चवं ।
भंसार पुला भवोतले चित्तां मतोतू । तृणां याना दुःख उवीं
धयातःगु थुया वल ।

फागुण ७ गते लिथ्यन । काठमाडौं धात्यें स्वर्गं धयाथे
चवंक कःङः धाया चवन । बहनि लिथ्यंगु खः । मत फिलि-
मिलि धायेक च्याका तल । ७ फागुण व थी ५ या शुभ
राज्याभिषेक चूलागुर्लि काठमाडौं बाँलाना चवन । छम्हेसिंगु
म्हुतुं पिहाँ वल—आहा ! छीगु देश हे बाँला का ।

छम्ह निम्ह नापलात । यात्रा गद् चवं ? बाँला धया
तर हानं वलेगु विचार मदु धयावले छम्हेस्यां धाल—

मिसाते मचा बुइबले धाइयें धाल । मिसाते मचा
बुइबले शास्ति ज्वीगुर्लि मती तइ हाकनं मचा बुइके मखुते ।
तर प्यला न्याला लिपा लोमना दं बदं लिपा हानं मचा
बुइकीयें तीर्थयात्राया खें नं लोमनी हानं आइकों इवं
वनी तिनी ।

आ मती वन अथें धागु धात्यें खः । तीर्थयात्रा वना
वोपि न लय् लय्ता । आनन्दकुटी सकलें मुना प्रीतिभोज
लय्ता भ्वे नया थःथःगु उद्गार च्वंका वन ।

थुगुसी तीर्थयात्रा याना वयाया अनुभव निता प्यता
जुलः—

- १) भिक्षु जीवनया महत्व,
- २) सन्तोषया फल,

नेपाली, चाङ्गनीज व भारतीय लाकां, चप्पल व मोजाया लागी सदां लुमंका दिसँ ।

- ३) तीर्थयात्रां धर्मचेतना दयावो,
- ४) करपिंगु देश उन्नति जूगु खना थःगु देश नं
उन्नति यायेगु कल्पना दया वो,
- ५) तीर्थयात्रा वनेबले व्यापार नं याइपि दु ।

थथे दुरुपयोग याइगुर्लि ज्वोमा गुलिखे देशं तीर्थ
यात्रीत पित ओया महयु ।

तीर्थयात्रा ऐतिहासिक दृष्टिकोण यक्ष महत्वपूर्ण जूः
अशोक महाराज तीर्थयात्रा विजयागुर्लि “थन बुढ जन्म
जूगु खः” धका शिला स्तम्भ तया थकल । थव थीं गुलित
महत्वपूर्ण जू ।

चीन देशं ह्वेन साङ्क व फाहियान पिनिगु तीर्थयात्रा
याना प्राचीन भारत व नेपालया विचे जक मखु ।
चीनया सम्बन्ध बारे महत्वपूर्णगु खैं इमिगु जीवन यात्रा
बारे च्वयातःगु डायरीस उल्लेख दु ।

हालसाले दक्षिण कोरियायाम्ह विद्वान प्रोफेसर छम्ह
काठमाडौले राल । वय्क नं धया दिल—फिल्स दैं ह्लापा
कोरिया भिक्षु छम्ह नेपा वया वंगु खैं व्यागु डायरी च्वया
तःगु दु । ब डायरी आ फ्रांसया भ्यूजियमे दु हैं । कोरियां
नेपा वया थनं चीन जुना थःगु देशे थंबले छिदं बित हैं ।

तर थौया तीर्थ यात्रा अज्यागु दृष्टिकोण मजूसे लाभ
व व्यापारया निर्तियें जुया वल ।

लुमंका दिसं स्वयम्भू ज्ञानमाला भजन खलया आयो-
जनाय बौद्ध तीर्थयात्रा स्वको जुल । तीर्थयात्रीतेत, नेपाली
जनतायात सुविधा व किकायत ज्वीकेया लागी स्वयम्भू
ज्ञानमाला भजन खल नं बौद्ध तीर्थयात्राया आयोजना
यानाच्वंगु खः । लिपा नं न्याय्को तिनि धयागु समाचार दु ।

दबलकाजी तुलाधर

१०/द लाकां ज्यासः, भोटाहिटी

आनन्द भूमि

समाचार

मंगल धर्म देशना

नहेदं ह्रापा आनन्दकुटी विहारं खुह्य विद्यार्थीत श्री
लकाया श्री लंका विद्यालये आख व्वंकेत छोगु मध्ये प्रेम
वहादुर शाक्य (ललितपु) र श्रीलंकाय् प्रवक्ति जुया श्रामणेर
गुणघोषया नामं पुनर्जन्म काल । उपसम्पदा दीक्षा क्या
श्रामणेरया थासे भिक्षु पदवी क्या आ भिक्षु गुणघोष जुल ।
वसपोलं श्री लंका विद्यालये व्वने कोचायका हाकनं
विद्यालंकार विश्वविद्यालये भर्ना जुया डिप्लोमा कोर्सनं
कोचायका नेपालिहाँ विज्याना आनन्दकुटी विहारे विज्याना
च्वंगु दु ।

बंगु फागुपुही खुनु लय लय पतिकं आनन्द कुटी विहारे
चैत्य पूजा जुया च्वंगु खः गुगुकि स्वयम्भू ज्ञानमाला भजन
खलया सहयोगं रः रः धाइ च्वंगु दु । उखुनु बुढ़ पूजां
लिपा भिक्षु गुणघोषया पाखे मंगल धर्म देशना जुल । अथे
धयागु नेपा विज्याना ह्रापां उपदेश याना विज्यागु जूगुलि
मंगल धर्म देशना जूवन ।

बलपोलं धर्मदेशना याय् न्हो थःगु मने च्वंगु खं छकूचा
प्वंका विज्यासे धया विज्यात लंकाय् व नेपाया उपासक
उपासिकापि धयला दायकपि धाय् भवा पातु खना ।
लंकाय् जूसा उपासकपि बरोबर विहारे वया भिक्षु पिनिगु
सुख दुःख व भन्तेपिनि छु छु याना च्वन धका सो वइ,
विजा या: वइ । हाने धर्म सम्बन्धी छलफल या वइ । थन
नेपाले ला पुही अष्टमीबले बुढ़ पूजा छक ज्वी थाय् मूँ
वइ उखुनु छक दान बी बाखौ न्यनी छे बनी । अनं ह्रापा
लिपा भिक्षुपि नाप छुं सम्बन्ध मदु । भोजन छक याके
मंदुसा निमन्त्रणा छक ध्यू वइ । थथे जुया च्वंगु वातावरण
खना मने दुःख ताल धया विज्यात । भिक्षुपिन्त मागु पुरे

मज्जीकं वसपोलपिसं जक छु सेवा याइ । हाने गुलि
भन्तेपि ह्ला व्वचिना सुक च्वंच्वंपि नं खना ।

वसपोलं उपदेश धया धया विज्यात-धर्मदेशना न्यनी-
पिसं स्वता खं सीकातये बहजू । धर्म श्रवण यायेमा: न्यनाये
मने धारणयाना आचरण नं बाँलाका धर्म रक्षा यायेमा: ।

फागु पुहीया खं न्हाथना धया विज्यात थौया दिने
मुद्घोदन महाराजयात उपदेश बीत राजगृहलं गौतमबुद्ध
कपिलवस्तु प्रस्थान याना विज्यात ।

कोशल महाराजया खं न्हाथना धया विज्यात छान्ह
मलिका देवी बडामहारानो नापं हायपु छ्याय् धका
कःसी वना न्यन हं मलिके ! छं दकसिबे सुयात यो?

मलिका देवीया लिसः खः— जिला थःत हे अपो
यो । मेरि सुं जित अपो योह्य मदु ।

थ खं न्यना जुजुया नुगः ख्वाउसे च्वन । जुजुया इच्छा
खः— महाराज तोता मेरि सु दै जि योह्य धायकेगु । अये
मधाबले मन सुख मदयेकल । मती तल अज्याह्य मालीया
म्हाययात ध्याहा याना बडा महारानी याना वियां हे जित
यो मधाः । नीचपिसं छु गुण सो ।

मलिका महारानी न्यन— महाराजया अपो योह्य
सु ले ?

जुजुयानं लिसः खः जिनं थः बाहेक मेरि योर्पि सुं
मदु । थुलि धया मन सुख मदयेको जुजु सरासर भावान
बुद्धया थाय् वना मलिकाया बारे नालिस या: वन ।
अज्यामेसित जि बडा महारानी याना वियां हे जित यो
मधाः थःत हे अपो यो धाल ।

बुढ़ धया विज्यात— महाराज ! मलिका देवी
महारानी धागु खं ठीक जू । मलिका देवी गुणवान शीज

वानहृ खः । खें थूहृ खः । महाराज अःथे योहृ संसारे
सुं मदु ।

भोजन लिपा परित्राण पाठ ज्वी धुंका भिक्षु विवेका-
नन्द स्थविरं धर्म देशना याना विज्यात । श्रद्धा धनया
नाप नापं स्मृति व प्रज्ञाया महत्व बारे व्याध्या याना
विज्यात । अन्ते अनाथपिण्डक महाजन व विशाखा उपा-
सिका पिनि मेपिन्त उपकार यायां लिमलागु खं न्हाथना
विज्यात ।

चैत पुह्नी खुनु नं बुद्ध पूजा, धर्म देशना आदि जुया
पुह्नीया कार्यक्रम सम्पन्न जुल ।

कालिमाटी बौद्ध कार्यक्रम

९ वैशाख । रत्नमाया उपासिकाया श्रद्धाकथं स्वयम्भू
ज्ञानमाला भजन खलःया गुहार्णि, भिक्षु अनगारिका पिनिगु
सहयोगं कालिमाटी श्री तेजसिंद्व दयेका तगु चैत्यया पूजा
भव्यरूपं सम्पन्न जुल । भिक्षु सुबोधानन्द महास्थविर पाखे
बुद्ध पूजा ज्वी धुनेव नकतिनि जक थाइलैण्ड लिहाँ विज्याह्य
अगगनन्द भिक्षुं थाइलैण्डे बुद्ध धर्मया बारे न्वनाना विज्यात ।

वसपोलं धया विज्यात थाइलैण्ड व नेपाया बौद्ध
चरित्र व धर्म प्रवर्तं पागु खना । थाइलैण्डे क्षीयाय थे
चैत्यपूजा बाहापूजाया चलन मदु । अष्टमी आदि पुह्नीबले
थःथः उपासक उपासिकार्पि विहारे वना बुद्धपूजा यावनी ।
थाइलैण्डे भन्तेर्पि निगू लाख दु । भिक्षुपिनि भिक्षा एवना
नयेमाः । उपासक उपासिकापिसं विहारेसं मागु पुरे याना
कपियकार (भन्तेयात सेवा याइह) नं तया बीगु नं
चलन दु । भिक्षुपिन्त छक द्वनेगु विश्वविद्यालये निगू
दु । भौद्ध भिक्षुत च्वनीगु विहार जक ३५००० दो दु ।
भिक्षुपिन्त आखः द्वनेत गनं ध्यबा छग पुले म्वाः ।
निशुल्क शिक्षा दु । बसे भिक्षुपिन्त न्हाथाय चंसां ध्यबः पुले
म्वाः । डुगाचाय च्वनेबले नं ध्यबा पुले म्वाः । जुजुनं

साधारण रूपं विहारे विज्याना बुद्ध्यात व थःगुरु भिक्षु
पिन्त बन्दना याना बनी ।

थाइलैण्डे उलिमछि भिक्षुपि दु । जुजु हे भिक्षु ज्वी
धुंकुम्ह । कम्बोडियाय नं, लाओसे नं, अले वियतनामे नं
यक्को भिक्षुपि दु । बौद्ध धर्म बाँला धाइ । तर अन यक्को
हे अशान्ति धयागु न्यने दु थव गथे धका चर्चाया खें दु ।

भिक्षु विवेकानन्द स्थविरं उपदेश विया धया विज्यात
श्रद्धा धयागु महत्वपूर्ण जू थे विभिन्न देशया श्रद्धा उर्त्त
मयं । अपोसिया श्रद्धा बैय्ला । भगवान बुद्ध्यात पाले नं श्रद्धा
बैय्ला । छाय् धाःसा स्वां जवना मनूत भगवान बुद्ध दर्शन
याय् धका वना बैय्य होला थकी । गुबले गुबले भगवान बुद्ध
जेतवने मविज्याइ बले स्वां धुंधुयाय बैय्य छ्याल बिछ्याल
जुया च्वनी । अले अनाथ पिण्डक महाजनया साप नुग
मछिनिगु । उक्कि आनन्द भन्तेया पाखे बुद्धगयां बोधिबृक्ष
सिमा छमा पी हल हैं । व सिमाया नां आनन्द बोधि
जुल ।

बोधिबृक्षया व्वे सिद्धार्थ कुमारं वे थे जाहु मनयात
त्याका कागुलि बुद्ध जूगु खः उकियात बोधिज्ञान धाइ ।
उक्कि व सिमाया नां बोधिबृक्ष जुल । ह्लापा व सिमाया नां
वंगल सिमा खः ।

भिक्षु अगगनन्द काठमाण्डुइ

आनन्दकुटी विहारया पाखे आमणेर सुनन्द थाइलैण्डया
प्रिस्तु बोर्नोविस विहारे बुद्ध-धर्म अध्ययन यायेत विज्याना
उपसम्पदा दीक्षा कायेवं भिक्षु अगगनन्दया नामं पुनर्जन्म
काल । वसपोल लच्छ्या विदा कया मातृभूमिइ विज्याना
सुमंगल विहारे च्वंच्वंगु दु ।

वसपोल च्वना विज्यागु विहारे गण महाविहार पाखे
आमणेर सुशोभन नं बुद्ध-धर्म अध्ययन याना च्वंगु दिन ।
वसपोल नं आ आमणेर मखु भिक्षु सुशोभन जुइ धुंकल ।

हालसाने हे श्रामणेर सुभूति, श्रामणेर सुगन्धि त्र
श्रामणेर सुनीत स्वम्हं व्वना भिक्षु सुमंगल थाइलैण्डं
सकुशल लिहाँ बिज्यात । श्रामणेर स्वम्हं बोर्नोविस विहारे
तोता बिज्यागु दु ।

खपय बौद्ध-दर्शन अध्ययन मण्डल

भक्तपुर चतुर्वर्ण महाविहारे श्री सम्यकरत्न बज्राचार्य
अध्यक्षताय च्वांगु बौद्ध कमिटीकथं “खपय बौद्ध
दर्शन अध्ययन मण्डल” छागु गठन जूगु समाचार दु ।

पदाधिकारी थथे:—

अध्यक्ष—श्री सप्तरत्न बज्राचार्य,

सचिव—श्री धर्मसुन्दर शाक्य,

कोषाध्यक्ष—श्री रत्नसुन्दर बज्राचार्य

सत्त्वाहकार—श्री सम्यकरत्न बज्राचार्य,

श्री नारायण प्रसाद वैद्य, श्री श्यामभक्त

कायाठ, श्री विष्णु प्रसाद,

सदस्य—श्री दुरुकाजी, गणेश, अष्टमान बज्राचार्य ।

२५१६ बुद्ध जयन्ती समारोह समिति

थवे न्होने वयाच्वांगु ज्येष्ठ ११ गते बुद्ध जयन्ती
समारोह भव्यरूप न्यायकेत वंगु २०३२ दैशाख ७ गतेखुनु
६५ (ख्वी न्याम्हसिगु बैठक २५१९ द बुद्ध जयन्ती
समारोह समिति गठन यागु दु उक्त बुद्ध जयन्ती समारोह
समितिया पदाधिकारी व सदस्यपिनिगु नामावली:—

१. अध्यक्ष—भिक्षु अश्वघोष

२. उपाध्यक्ष—भिक्षु दुष्पा लामा

३. " अनागारिका धर्मवती

४. " श्री प्रयागराज सि सुवाल ।

५. सचिव—श्री रत्नबहादुर बज्राचार्य

- ६. सहसचिव—श्री कनकमान शाक्य
- ७. " श्रीमती बेती बज्राचार्य
- ८. कोषाध्यक्ष—श्री पद्मनारायण मानन्धर
- ९. सह कौषाध्यक्ष—श्री भाइकाजी उपासक
- १०. सदस्य—श्री लोकदर्शन बज्राचार्य
- ११. " श्री विजु बज्राचार्य
- १२. " श्री तीर्थनारायण मानन्धर
- १३. " श्री द्रव्यरत्न तुलाधर
- १४. " श्री तेज गुरुजु
- १५. " श्री भक्तिलाल थेष्ठ
- १६. " श्री रत्नबहादुर भुजिबा
- १७. " श्री इन्द्रमान मानन्धर
- १८. " श्री हर्षबहादुर मानन्धर
- १९. " श्री शान्ति शुरभ

रसुवा जिल्लाको प्रमुख लामाहरूको सम्मेलन

२०३१ चैत्र द देखि १० गते सम्म रसुवा जिल्लाको
सदरमुकाम धुङ्गेमा रसुवा जिल्लाका प्रमुख लामाहरूको
सम्मेलन सम्पूर्ण भयो । यस सम्मेलनको उद्घाटन माननीय
तत्कालीन गृहमंत्री श्री होम बहादुर थेष्ठज्यूले गर्नु भएको
थियो । सम्मेलनमा लामाहरूको अतिरिक्त बुद्ध धर्मको
सिद्धान्तहरूको तथा लामाहरूबाट जिल्लाको विकाश
गर्नेमा बौद्ध शिक्षाको जानकारी दिलाउन जिल्लाका प्रमुख
जिल्ला अधिकारी श्री भुवनमान थेष्ठ ज्यूको निमंत्रणामा
त्रिशूली सुगातपुर विहारका उपासक श्री धर्मस्तन शाक्य
पनि उक्त सम्मेलनमा भाग लिनु भयेको थियो ।

उद्घाटन समारोहमा श्री शाक्यले भन्नु भयो बुद्ध धर्म
समाज कल्याणलाई एकातिर पञ्चाएर केवल पूजा पाठ
गर्नेमा मात्र निहित छैन बुद्ध धर्मको मूल उद्देश्यनै बहुजन

हिताय बहुजन सुखाय हो भन्नुको साथै सामाजिक कल्याण गर्न समाजमा भैरहेको दुर्गुणहरूलाई हटाई धर्मलाई कर्तव्य सम्झी कर्तव्य पथमा अगाडि बढनु पर्छ भन्नु भयो ।

अन्तमा लामाहरूको समूहबाट धेरै प्रस्ताव सर्व सम्मतिबाट परित गरिएको छ । तो प्रस्तावहरू मध्ये केही यी हुन्:—

१) भोज भत्यरमा सुधार ल्याउने गत वर्षमा पास गरिएको प्रस्तावबाट धेरैनै जनतालाई फाइदा भएकोले सोहि अनुरूप गर्न गराउन व्यापक रूपमा प्रचार गर्ने ।

२) धेवा गर्दा र मर्दा अटेर गरी बोका काट्ने र हिंसा गर्ने ठाउमा लामाहरू नजाने ।

३) कृषि फलफुल खेती लामाहरूले गुम्बा घाड वरिपरि आफैले लगाउने र सो को प्रचार गरी अरूहरूलाई पनि फलफुल खेती गर्ने प्रोत्साहित गर्ने ।

पशुपति जंगले चैत्यपूजा

२०३२ वैशाख १३ गते पशुपति स्थित वनकाली जंगले स्थापना याना तःगु चैत्ये भ्वाइस अफ रेडिओ परिवारया शङ्कां प्रिक्षुपि व अनगारोकार्पि अले उपासिकार्पि मुना चैत्यपूजा जूगु समाचार दु । उछनु वनकाली छगुलि थासं थासे ह्यासुसे च्वंगु काषाय वस्त्रधारी भिक्षुपि चाहिला च्वंगु दृश्य साप बाँला । बुद्धपूजा व उपदेश भिक्षु प्रज्ञारशिम पाखे जूगु समाचार दु ।

उक्त वनकाली स्थापित चैत्य भ्वाइस अफ रेडिओया परिवार पाखे स्थापना याना तःगु चैत्य सचिछ द सयात । चैत्यस स्थापना याना तःपि बुद्धया मूर्तिया खापा स्थांका तये धुंकल । गुलि मूर्तिया ह्याय मदे धुंकल ।

उक्त दिने जूथे दैय छक वा बरोबर चैत्यपूजा जूसा न्हाइपुसे च्वनी धार्पि नं दु ।

भोटे धर्मदेशना

बनेपा दछु टोलया श्रद्धालु पिनिगु अनुरोधं भिक्षु अश्वघोष व अनगारिका धर्मवती पाखे न्हेतुयंके बुद्ध धर्मया उपदेश कार्यक्रम सम्पन्न जुल । आपालं नर नारीतसे गुबले न्यने मनंगु बाखै न्यने दत व मिसातसे नं अथे सयका बाँलाक बाखै कनेकु खनि धयागु चर्चा दु ।

बुद्ध पूजाया कार्यक्रम

भोटे ज्येष्ठाया ७ गते निसे ध्यानकुटि बौद्ध अध्ययन मंडलया आयोजनाय प्रत्येक एकादशी खुनु लच्छिया छको बनेपाया चैत्य व बाहा पूजा! ज्वागु समाचार दु ।

२५१६ बुद्ध जयन्तीया लसताय्

२५१९ दंया बुद्ध जयन्तीया लसताय् न्हुगु कार्यक्रम छगु 'आनन्द भूमि' पत्रिका पाखे पाठकपिनि न्ह्योने तया च्वना । थ्व कार्यक्रम ख बौद्ध धर्म सम्बन्धी प्रश्नत । थुपि (न्हासःया) लिसः आनन्द भूमि ग्राहक तसे मिलेज्वीक बिल धा:सा प्रश्न आयोजक (न्हासः र्वसाः खलः)या पाखे पुरस्कार प्राप्त ज्वी । न्हासः अःपु थाकुया मती मतसे फुक्क न्हासःया लिसः मिले ज्वीक विडिमा: । न्हासःया लिसः (प्रश्नया उत्तर) छोया हयेगु थाय—

श्री हेराकाजी मुजीका

नागबहाल १५/३७९

ललितपुर

प्रश्न-१. बुद्ध जयन्तीयात स्वाँयापुन्ही धागु थाय?

प्रश्न-२. सिद्धार्थ लुम्बिनी जन्म जूगु गुलि दत?

प्रश्न-३. वैशाखपुन्ही छुनु छु छु संयोग चूला?

प्रश्न-४. बुद्ध अनुपादि शेष निर्वाण गुबले लात?

प्रश्न-५. बुद्धत्वया स्वाने प्यहः छु छु खः?

प्रश्न-६. सिद्धार्थ गत उप सम्पदा जुल?

प्रश्न-७. सिद्धार्थ जन्म जूगु बार छु?

आनन्द भूमि

प्रश्न-८. सिद्धार्थं सउपादिशेश निर्वाणं गन व छु दिने लात ?

प्रश्न-९. भगवान् बुद्धं तृतीयं पहरे लुइकुगु ज्ञान छु खः ?

प्रश्न-१०. ब्रह्मदण्डं धैंगु छु छु खः ?

प्रश्न-११. अन्तिमं शिष्यं सुभद्रं बुद्धयाके चंगुं प्रश्न छु खः ?

प्रश्न-१२. श्रेष्ठं मनू भाषीत गथे जुहमा ?

प्रश्न-१३. बुद्धया जोर शब्दय् मखु अर्थय् खः । थव बुद्धं छु निकाये धाःगु ?

प्रश्न-१४. पुक्कुस मल्लं पुत्रया गुरुं सु ?

प्रश्न-१५. हे भिक्षु थन न्होने च्वने मते थनं चिलाहुं थव बुद्धं सुयात धाःगु ?

प्रश्न-१६. बुद्धया अर्थं छु ?

राजतीर्थे बौद्ध मेला

बुद्ध सम्बत २५१८ चैत्र कृष्ण अष्टमी २२ गते बागमती सिथे पचुलो भैरवया उखे पारं राजतीर्थं धायाय् राजतीर्थं पासापुचःया ग्वसा कवं स्थविरवादी भिक्षु पिनि पाखे अहोरात्री (चिद्ध्यंक) महापरित्राण पाठ सम्पन्न जुल ।

राजतीर्थे चैत्र २२ गते बहनि व २३ गते बारह बजे तक बौद्ध मेला जुया साप न्हाइपुक चह पह जुया च्वन । राजतीर्थे छगु बाँलागु बगीचार्थे छःङः धया च्वन ।

उखुनु बहनि स्वयम्भू ज्ञानमाला भजन व असंया अन्नपूर्णं ज्ञानमाला भजनं लिपा महापरित्राणया लागी महापरित्राण सकूया जात्रा शुरु जुल । जात्रा धाल धायवं बाँलाइ नं गथे ? भिक्षुपि झोलकं २५ ह्य मयाक शान्तं पूर्वकं बिज्याना च्वन उपासक उपासिकापि ह्लाती धुं धुपांय उवना साधु ! साधु !! हाला बुद्ध गुण हाला वया च्वन । अध्यरूपं दयेका तगु मण्डपे भिक्षुपि बिज्याकल ।

भिक्षु प्रज्ञानन्द महास्थविरं शील प्रदान याये धुंका अनुशासन यासें धया बिज्यात थौं कन्हे धर्मया ज्याय् मनूते मन न्हाज्याना च्वंगु साप लयताय् बहगु खौं खः । गन गन छु छु बौद्ध गतिविधि जुया च्वन गन गन महापरित्राण पाठ आदि बौद्ध कार्यक्रम जुया च्वन धयागु खौं “आनन्द भूमि” पत्रिका सोये धुंका सिल । असने श्री ५ या शुभ राज्याभिषेकया उपलक्षे महापरित्राण जू थें विहार विहार पतिकं बौद्ध कार्यक्रम जूगु खौं ‘आनन्द भूमि’ उत्तेष जुया च्वंगु खना । गोर्खपत्रि सोयेगु बानि मदु । सुनानं धागुनं मताया असने थुकथं धुमधामं महापरित्राण जूगु समाचार गोरखापत्रे छापे जुया च्वंगु दु धका ।

भिक्षु सुदर्शनं बौद्ध धर्मया परिचय बिया धया बिज्यात बुद्ध धर्म तर्कवाद मखु । तर्क याइपिसं ह्लाउंगुयात हाकुगु याना बीफु । बुद्ध धर्म थ्वीकेत तर्क याना मखु अनुभवय अभ्यासं जक खः ।

बसपोलं राजतीर्थया इतिहास खं न्हाथना धया बिज्यात तीर्थ स्थल धयागु चित्त शुद्ध यायेगु अर्थ कथं थ्वीकेमाः । थज्यागु राजतीर्थे बुद्धया मूर्ति व बौद्ध चिं छुं नं खनेमदुगु भन्ना सुख मतागु खौं खः । बुद्ध मूर्ति व चैत्य जक दयेव बौद्ध धर्म दइ धयागु मखु । मने श्रद्धा तया आचरण बाँलाका यंकेगु हे बौद्धया चिं खः । नेपाले महाद्यो व बुद्ध मूर्ति तयेगु बारे ल्वापु अन्येगु बाँलागु खौं मखु । तर परस्पर सहानुसूति धयागु माः । हिन्दू बौद्धया बिचे भाइचारा दयेमाः ।

राजतीर्थया पासापुचः धयापिनं असं, भोटाहिटी, त्योड, न्होखा, किसिध्वाका, कमलाइ फुक त्वायापि मिले जुया च्वंपि धयागु उखुनुया कार्यक्रमे भाग कया ज्यासना च्वंगुलि सी दु । न्हाब्वाना च्वंपि असंयापिन्दे खः । धर्मया नामे एकता व संगठन दया भिगु ज्या जुयावोगु बाँलागु भिगु लक्षण खः धयागु चर्चा दु ।

२५१६ सौं बुद्ध जयन्ती संक्षिप्त

कार्यक्रम

साप्ताहिक धर्म देशना तथा बौद्ध
फिल्म प्रदर्शन

२०३२	तिथि	स्थान	धर्मदेशक	फिल्म	प्रदर्शन बेलुका
४ गते	अष्टमि	छुस्याबाहा	भिक्षु प्रज्ञारशि	५ गते	"
५ "	नवमि	यटखा	अश्वघोष	८ "	"
६ "	दशमि	बौद्ध	सुदर्शन	४ "	"
६ "	दशमि	महाबौद्ध अनारिका	धर्मवति		
७ "	एकादशि	नगाँ	भिक्षु बुद्धघोष	७ "	"
८ "	द्वादशि	वमबहाल	विवेकानन्द	९ "	"
९ "	त्रयोदशि	लगान	ज्ञानपूर्णिक	१०	"
१० "	चतुर्दशि	तेबहाल	कुमार काशयप	४	"

साप्ताहिक रेडियो बुद्ध-वन्दना

४ गते— १० गते बेहान समय ६.३०

११ गते बैशाख पूर्णिमा बेहान.... बेलुका....

आनन्दकुटी विहार कार्यक्रम

प्रातः :

७.३०	बुद्ध पूजा	स्वयम्भू
८.३०	" "	आनन्द कुटी विहार
९.००	धर्म देशना	" "
९.३०	पवित्र अस्ति धातु दर्शन—३.३०	साँझ तक
१०.३०	संघ भोजन—दान	
११.३०	उपासकपासीका—छोर भोजन	

मध्यान्हः :

१.३० याई बुद्ध मन्दिर शिलान्यास

साँझः :

३.०० २५१९ सौं बुद्ध जयन्ति सार्वजनिक सभा—
सम्माननीय प्रधान मन्त्रीजयूको अध्यक्षतामा
बौद्ध फिल्म प्रदर्शन

नंसाले चैत्यपूजा

२९ बैशाख २०३१ खुनु भ्वाइस अफ रेडिओ परि-
वारया श्रद्धाकर्थ नंसालया प्यां याथाय् स्थापना याना
तःगु चैत्यया पूजा साप न्हाइपुक जुल ।

सुर्यनिसे स्वयम्भू ज्ञानमाला भजन जुल । अन ल्यू
भिक्षु सबोधानन्द महास्थविर पाखे पंचशील प्रदाने ज्वी
धुनेवं भिक्षु सुदर्शन द्वारा बुद्ध पूजा सम्पन्न जुल । वसपोलं
चैत्यपूजाया बारे ऐतिहासिक पक्ष क्या नंवाना विज्यात ।

अनंलि भिक्षु अश्वघोष धर्म देशना याना धया विज्यातः
रूपं जोरति मच्चा नं नाम गोत्रं न जीरति अर्थात्— मनूत
सिनाक्षंसां नां व गोत्र ल्यना च्वं । थूकिया लागी जनहित
ज्वीगु ज्या याना यंके माः । भिगु ज्या याना थकुसा
मनू सीसां नां व गोत्र मसी धया विज्यात ।

उक्त चैत्यया स्थापना सुन्दरमायाया कार्यपि श्री दानरत्न,
अष्ट रत्न, न्हुले रत्न, व दिल रत्न शास्त्रया तापा बाज्या
दिवंगत श्री राजमान सि शास्त्रय पाखे जूगु धयागु न्यने दु ।
चैत्य तगो मजूसां आकारं ऐतिहासिक जू । अशोक चैत्यया
थासा लितें वो । बुद्ध मूर्ति नं मडु ।

नंसाल पाखे थये न्हुगु कर्त्त चैत्यपूजा मजूनिला छु थे
स्थानीय जनता साप आश्वर्यरूपं प्रभावित जुया स्वया च्वंगु
समाचार दु ।

टी० बी० अस्पताललाई उपहार

२५१९ सौं बुद्ध जयन्तीको उपलक्षमा धर्मकीर्ति बौद्ध
अध्ययन गोष्ठीको तर्फबाट नेपाल क्षयरोग निवारण संस्था
अन्तरगत कालीमाती स्थित टी० बी० अस्पताललाई एउटा
ठूलो घडी उपहारस्वरूप प्रदान गरेको समाचार छ ।
चन्दादातामा गुणवती अनारिका, बर्मा ।

आनन्द सूमि

बुद्ध व बुद्ध धर्मया न्हृसः लिसः कासा

बुद्ध जयन्तिया लसताय् २०२७ साल जेठ १ गते खुनु
यल व यें च्वंगु विहार विहार नाप न्हृसः लिसः कासा
(हाजिरी जवाफ) जुल । थुके प्यंगु विहारं व्वति कागु दु ।
थव न्हृसः लिसः कासाय् “शाक्य सिंह विहार” यल ह्वाप
लागु (प्रथम जूगु) खः । ‘सुमञ्जल विहार’ ह्वापयां लिउ
(द्वितीय लागु खः) । अनंति २०२८ साल जेठ १ गते
खुनु यलदेया फुक्क सफू कुति (पुस्तकालय) पुचः पुचः त
नाप न्हृसः लिसः कासा जुल । थुकी गुंगु सफू कुति व्वति
कागु दु । थव न्हृसः लिसः कासाय् ‘स्नेह पुस्तकालय’
वालिक यल ह्वापा लागु खः । ‘हिरण्य पुस्तकालय’, इला
ननि ह्वापयां लिउ लागु खः । थव निगू न्हृसः लिसः
कासाय् थकालि (अध्यक्ष) व छ्याङ्जे (सचिव) भाजु
हेराकाजि सुजिका व बुद्ध रत्न जु खः ।

थुआँ लिपा ‘यूवा पुस्तकालय’ हःखा त्वा यल पाखें
यलदेया फुक्क सफू कुति पुचः पुचः नाप ‘बुद्ध व बुद्ध धर्मयात
कया २५१७ वं बुद्ध जयन्तिया लसताय् २०३० जेठ १७
गते खुन्निसें प्यनु यंक न्हृसः लिसः कासा जुल । थुके
यलदेया छिछ्गु सफू कुति व्वति कागु दु । थव न्हृसः लिसः
कासाय् ‘बौद्ध पुस्तकालय’ कुतिवाहा यल ह्वाप लागु खः ।
‘अध्ययन मण्डल’ बुबहाल यल ह्वापया लिउ लागु खः ।
थवहे साले “बुद्ध व बुद्ध धर्मया” न्हृसः लिसः कासा
न्हृवालें चले जुया वनेमा धईगु विचार कथं ‘यूवा पुस्त-
कालय’ हःखां सिरपार्चि तया बिलः सिरपा चि तया जूगु
न्हृसः लिसः कासा दकसिवे ह्वापां यागु थवहे खः । उर्कि
युवा पुस्तकालय, हःखा यलया थव न्हृसः लिसः कासाय्
तःधंगु ज्याखं व देन दु । थव पक्का हे छः थव ह्वापांगु
न्हृसः लिसः कासाया ख्वसा खलले थकालि व छ्याङ्जे भाजु
तिर्थमान शाक्य व पञ्चा रत्न शाक्य जु खः ।

यूवा पुस्तकालयनं ख्वसाः ख्वगु न्हृसः लिसः कासाया
निगूगु पाद्व ‘भिम वाचनालय’ भिद्योक्त्र, यलं कया यंकल ।
२५१८ वं बुद्ध जयन्तिया लसताय् २०३१ जेठ २ गते निसें
प्यनुयंक न्हृसः लिसः कासा जुल । थुके यलदेया छिन्नेगू
सफू कुति व्वतिकागु खः । थव न्हृसः लिसः कासाय् ‘बौद्ध
पुस्तकालय’ कुतिवाहा यल, व ‘चन्द्र सूर्य पुस्तकालय’ कुति
सौग यल ह्वाप व ह्वापयांलिउ लागु खः । थव ख्वसाः खलले
थकालि व छ्याङ्जे भाजु नारायण लाल श्रैठ व सुदर्शन
कुमार लाखे खः ।

‘भिम वाचनालय’ पाखेन न्हृसः लिसः कासा सदा
सदां बाँलाक चले जुया वनेमा धईगु विचा कथं मूः खल
दयेकेगु ज्याखं सुरु जुल । २०३१ वैशाख ३ गते खुनु यल-
देया फुक्क सफू कुतिया मनु मुना ‘भिम वाचनालय’,
भिद्योक्त्र यलय मुना ज्या (समा) जुल । थव खुनु जूगु
मुना ज्याहे न्हृसः लिसः कासाया मूखलः छिवइगु ज्या जुल ।
थव मूखलः ले छिन्नेगू गुथियार (सदस्य) दु । थव मू
खलःया थकालि (सभापति) नकुयकालि (उप सभापति)
छ्याङ्जे (सचिव) नकु छ्याङ्जे (उप सचिव) व प्रचारय
भिक्षु ज्ञान पूर्णिक, बुद्धिधर बज्ज, सुदर्शन कुमार लाखे,
पवित्र वहादुर व हेराकाजि सुजिका खः । बाकि दक्को
गुथियार भाजुर्पि खः ।

अथेथेतु २५१९ वं बुद्ध जयन्तिया लसयाय् जुइगु
स्वंगुगु ‘बुद्ध व बुद्ध धर्मयात कया जुईगु न्हृसः लिसः कासा
थवहे बुद्ध जयन्ति धुंका ‘अध्ययन मण्डल’ नाग बाहा यल
पाखें याइगु जुया च्वंगु दु ।

म् ख्वसा खलः
बुद्ध व बुद्ध धर्मया
न्हृसः लिसः कासा
यल ।

महापरित्राण

भिक्षु प्रज्ञानन्द महास्थविरया ७६ दं बुद्धिया लसताय्
 (उपलक्ष्ये) २०३२ बैशाख ३० गते शावर्थसिंह विहारे
 भिक्षु संघ पाखे अहोरात्रो महापरित्राण पाठ सम्पन्न जूगु
 समाचार दु । वसपोल महास्थविरया जन्म दि ३१ बैशाख
 २०३२ अक्षय तृतीयाखुनु खः । परित्राण पाठ ज्वी न्हौ
 भिक्षु प्रज्ञानन्द महास्थविरया जीवन चरित्र सफूया उद्घाटन
 भिक्षु सुबोधानन्द महास्थविर पाखे जुल । उक्त जीवन
 चरित्र सफू च्वम्ह श्री आर. बी. वन्द्याजुं प्रज्ञानन्द महा-
 स्थविरया धर्मदेशना शैलीं साप प्रभावित जूगुलि व वक्सिबे
 थकालिम्ह स्थवीरवादी भिक्षु जूगुलि वसपोलया जीवन
 चरित्र च्वयेगु मती वन धका धया बिज्यात ।

प्रज्ञानन्द जीवन चरित्र प्रकाशनपा निर्ति आर्थिक
 सहायता बियादीम्ह श्री तेजरत्न तुलाधरं न वसपोलया प्रति
 वेगु थःगु श्रद्धा प्वंका दिल ।

अनं ल्यू भिक्षु सुदर्शनं नवाना परम्परांनिसे जन्मदि
 माने याना हइचंगु तरिकाया इतिहास प्वंका बिज्यात ।
 बुद्धि (जन्मदि) वले योमरी ल्वीगु चलन बौद्ध चरित्र खः ।
 छायधाःसा योमरी चैत्य वा स्तूपया आकार वो । तर जाकि
 बजि तया सिदा दान बीथे याना चि तया दान बीगु बौद्ध
 चरित्र मखु धया बिज्यात । वसपोल यथे न धया बिज्यात-
 सी धुंका दान बी मखनीगु जुया स्वाना च्वंबले वा जन्मदि

बले दान बीगु चलन दयावोगु खै न्हाथना बिज्यात ।

प्रवर्ज्या उत्सव

पूज्य प्रज्ञानन्द महास्थविरया ७६ दं बुद्धि अक्षय
 तृतीयाखुनु (२०३२ बैशाख ३१ गते) ख्वपया उपासक श्री
 धर्मसुन्दर शाक्य धर्म शोभनया नामं श्रामणेर जुया पुनर्जन्म
 काल । धर्मसुन्दर शाक्ययात श्रामणेर याना पुनर्जन्मया
 अबु जुया बिज्याम्ह भिक्षु प्रज्ञानन्द महास्थविर खः ।
 श्रामणेर नामं पुनर्जन्म काय्क्यत लैंजवा जुया बिज्याम्ह
 भिक्षु विवेकानन्दया संरक्षणे च्वना बिज्यागु दु ।

नायूत्वाले धर्मदेशना

येै त्यौड व कमलाल्लि त्वाःया दथ्वी लागु नायूत्वाले
 अद्वाकथं बैशाख ६ गतेनिसे १२ तक न्हेनु यंकं अनगारिका
 धम्मवती पाखे बौद्ध शिक्षाया बारे धर्मदेशना जूगु
 समाचार दु ।

धबा बहिली धर्मदेशना

यल युवक बौद्ध मण्डलया रवसाकथं धबा बहिली
 अनगारिका धम्मवती पाखे स्वन्हु, अनंतिपा भिक्षु अगगनन्द
 तिन्हु व महाप्रजां निन्हु थुक्यं न्हेन्हु यंकं धर्म उपदेश जूगु
 समाचार दु ।

The Buddha's Greatness

*By the Venerable Pandit Mirisse Gunasiri, Mahathera, B.A. HONS. (LOND.)
of the Vidyodaya University of Ceylon*

The Vaisakh Full Moon is the most sacred day in the Buddhist calendar. Members of various nationalities the world over, once more sink all their petty differences and gather together to celebrate the memory of the holy life of that Great Sage, Gotama the Buddha, for it is on this day this Teacher of more than one fifth of the world's population, was born. On such a day as this, He attained full enlightenment and also attained full liberation (Parinirvana) from samsaric existence.

Born to that aristocratic Sakyan clan in modern Nepal, as the heir apparent to the paternal throne, the Great Being renounced all worldly pleasures in the prime of youth and went forth from home to the state of homelessness to discover the Reality of Nibbana which put an end to all evils. He succeeded in this attempt after six long years and came back to the world and lived up to eighty, serving mankind making no distinction between man and man.

Those three holy spots connected with these three great historic events are still to be seen, for they are the survivals of India's past glory,

This Great Sage, undoubtedly the embodiment of all the genuine virtues He taught, is universally recognized as the greatest figure in human history, for His was a life unparalleled and unsurpassed by any one of its kind. It was a life perfect and fully dedicated to the service of all mankind.

The Buddha's contribution to the world culture and philosophy is the Dhamma which has become the common legacy of the world, the common light of the world, the civilising

factor of man and the unifying force of major part of the world. Human thought attained its consummation and human culture its summit by his ethico-philosophical doctrine.

Among the unique virtues of this Sakyan Sage were His penetrating wisdom (Panna), iron will-power (Virya), all-pervading compassion (Mahakaruna), selfless service to all alike (atthacariya), marvellous power of renunciation (nekhamma), unsullied purity in word, deed and thought (sucarita), spotless life endowed with sovereign qualities (uttamajivita), tolerance, religious and philosophical (khanti), harmless and blameless method adopted by Him to establish His kingdom of righteousness, lovingkindness (metta), towards all without the slightest exception running down to the unicellular microscopic being and non-violence (Avihimsa).

He was not an Indian god nor had He any alliance to divinity. Though godless the most god-like was this Great Man. Having attained all these supernormal heights by His own efforts quite independent of traditional belief and legendary speculations of the time, He lay that path open to all, for them too, to tread along. A famous writer struck the correct note when he remarked "The Buddha was democratic in principle and communistic in distribution," for he came to the world (Bahujana-hitaya) for the good of many—for the good of all.

The Buddha in His own words, was a man, however, a superman. He was the first man to exercise rational thinking in the full sense of the word. He found the way to immortality by His own intellectual experiments.

Without any monopoly or any dictatorial tone. He gave every man freedom of thought the right to think by himself. He thereby roused man's intellect and reason and set him on his own feet to work out his own emancipation. What is called Dhamma is not a revelation and ethics and morals are not commandments but precepts for all to observe them for their edification in this world and the world beyond. One of the remarkable features of the Buddha's way to give every individual full moral responsibility.

Among His marvellous discoveries is the Law of Cause and effect — the Hetuphaladhamma—coming in the Paticcasamuppada and Patthana, which explains the ultimate reality underlying all phenomena. This "Buddha Law of Relativity" revolutionised the traditional way of thinking and superceded all the so-called solutions to the riddle of the universe. The Brahmajala Sutta points out that there were in India sixty and two philosophical views—each of which like a small ship sailed towards an imaginary haven of happiness though without chart or compass. These views which oscillated once to eternalism and then to nihilism, the Buddha criticised and weighed in the scales of rational thought only to be shelved as antiquities of the museum of primitive thought.

The Buddha's analysis of the being went so deep that mind and matter the chief constituents of a being, with their minute details, went down to Anatma or Sunyata, non-substantiality and void, the inevitable result being the bold denial of the then popular belief that the origin of things should be attributed to an ultimate cause beyond human investigation, scientific, logical and empirical. By this marvellous discovery the Buddha freed man from even growing ignorance (Avijja) that holds

him in intellectual slavery for ever.

The Doctrine of Causal Chain gave the final solution to those philosophical problems which were in the making from the Vedic age. For instance, Kamma, Rebirth and Samsara interpreted in the light of soul-theory, had no final solution until they were incorporated in this doctrine and explained in its light depicting their consummate meaning.

The brilliant success achieved by the Buddha in the particular field of psycho-analysis which delves deep even to the mental process of the animal, is by far the greatest. Long before Hume analysed the mind to see that it is only fleeting process and Schopenhauer concluded that the world is nothing but Idea and Will, the Buddha analysed the being into five main aggregates—Panchakhandha and consciousness being one among them, into its various classes and its actions and re-actions.

The established eighty-nine aspects of the mind and fifty-two complexes as against the few so far dealt with in modern psychology. The fundamental Buddhist doctrines are based on metaphysical foundations and they as such, are final words on those respective fields. Consequently they are so sound that they stand fresh and firm even at this time of scientific thinking.

Religious tolerance with "Metta" and non-violence at its root is one of the most important Buddhist teachings. This remarkable virtue was so well practised by the Buddha that His followers naturally imbibed this spirit so earnestly that not a single drop of blood was shed in His name or in the name of His noble Dhamma during the last twenty five centuries of its existence throughout the wide world. This unblemished record is something every Buddhist nay, every human being ought to be proud of...

Origin of Lineage of Gautam Buddha and Shakyā

(Quotation from the book—Lalitavistara, chapter 4)

By N. B. Bajracharya

TEXT : Shakya brikchhyā pratichhannam vasam tasmin prachakriye.
Tasma dīkchhyā ku vānsaste bhūvi shakya itismrita.

To the west of Nepal in the city of Shokata in Ayodhya (India), there lived a king named Mahasanmat of Chhetriya clan. He had a son called Kalyana who had also a soā named Rava who succeeded his forefathers in the throne. His son Uposadha and grandson Mandhata became kings in succession. King Mandhata had no issue. So he made his daughter's son Dauhitra his successor to his throne. Dauhitra had one son named Sujata who had five sons namely Opura, Nipura, Karkandak, Ulkamukh and Hastikashirsha. This king had one son named Jenta Kumar from his illegitimate wife named Jyenti. In this way he had five legitimate sons and one illegitimate son. King Sujata also had five daughters named Sudha, Vimata, Vijita, Jata and Jali.

One day the illegitimate queen Jyenti began to think of some trick by which she might be successful in inducing the king to make her son, Jenta Kumar the successor to the throne. So he played various role in her power to please king Sujata so that he might be in her favour. When she was quite confident that the king was in her favour, she

The Buddha launched His world campaign at Saranath with that famous and historical sermon called Dhammacakkappavattana-Sutta which literally means “setting in motion the wheel of Dhamma.” His was the first missionary religion in the world for His teaching was universal as against the family religions which prevailed in India in those days. This wheel of Dhamma went on rolling to one

began to make various false allegations against the legitimate queen and her five sons. At first the king would not believe them. Queen Jyenti made her continued effort to convince the king of her allegations. One day king Sujata, being bewitched by his wife Jyenti, was, at last, convinced of the accusations and acted foolishly by turning away all his legitimate sons from the palace, bag and baggage to a forest. He also expelled his legitimate queen Shobhabati and her five daughters. They all went away to forest in the north. They all lived there together, living on wild fruits and edible herbs found in the forest.

One day as they wandered about in the forest, they met a Rishi (hermit) who was meditating in his hermitage. The name of the Rishi was Kapila Muni. They told the hermit Kapila Muni of their sad story of how they had been expelled from the palace. Being very sympathetic, the hermit advised them to cut down the branches of the trees named Shakotaka and make shelter for them to dwell in. he sympathised with them and helped them

fourth of the earth's surface crushing no country but illuminating and levelling its path for all those who wished to tread along it.

Let us once more think of this Great Master and try not only to understand the real significance of His teaching but also to imbibe it in its real spirit.

May Vesak bring happiness to all !

—§0§—

to live in the forest. They did as advised by the hermit. They went on working hard for their livelihood. After some years, the news of the royal family living in the forest widely spread in the vicinity. Many other people from the surrounding area came to live in the same forest where the royal members of the king's family living. In course of time, a small town sprang up in the forest where there had been a few shelters. The small town was soon turn into a big town, and the big town grew up into a city which was later named after the tree 'hakot'. So the now city was known as Shakot Nagar. The royal members got married and settled down there. All the royal exiles formed into a big family. The city was politically organised with Opura, the eldest prince as a king of the new city—Shakot Nagar. This city also was known as Kapilapura named after the hermit Kapila. Nagar and Pura are synonyms meaning town or city.

In a course of a time, king Opura had a son. He was named Singha Hanu who later on, succeeded his father—the king. King Singha Hanu had four sons and a daughter. The names of the sons are as follows: Suddhodana, Dyautadana, Shulkodana and Amritodana. The name of the daughter was Amita Devi.

There was a province called Shakya province where a Shakya king called Subhuti reigned. He was from Shakya clan. That shakya king had seven daughters whose names were as follows:—Maya Devi, Maha Maya or Gautami Prajapati, Atimaya Devi, Anantamaya Devi, Chulika Devi, Kokila Devi, Suprajapati. The first two eldest daughters, Maya Devi and Gautami Prajapati, were married by Suddhodana, the eldest son of king Singha Hanu; Atimaya Devi and Anantamaya Devi were married by the second prince, Dyauta-

dana; Chulika Devi and Kokila Devi married the third prince, Shulkodana; The youngest daughter, Suprajapati Devi married the youngest son, Amritodana. In this was sons of king Singha Hanu married the daughters of king Subhuti, the shakya King.

After some years king Singha Hanu died. His eldest son, Suddhodana became king.

Some years went by, when the princess Amita Devi was infected with leprosy. She suffered from attack of leprosy for many years. She was so badly affected by the disease that her body began to smell a disgusting smell of rotten meat. When she was very serious, she was segregated in a cave somewhere in the Himalayan mountain. Thanks to the wonder of the Himalayan climate. She was completely restored to her normal health.

One day, it so happened that a king of Benaras, having renounced his kingdom, had been practising asceticism as a Maharshi (Ascetic) in the same region of the Himalaya where the princess had been dwelling in a cave. When the princess was cured, she used to go out for a stroll. One day the Maharshi accidentally met the princess while she was roaming. Both of them were astounded when they met each other, not knowing that there was another person living in the same vicinity. First they were dumb-founded for a while. Then they were spellbound by charming beauty of each other. Love at first sight worked in them. They got married then and there. A twin (boys) was born a year after. It is said that every ten months she gave birth a twins. In this way in fifteen years she had thirty two sons. Kola Rajarshi (Maharshi) had scarcity of food in the forest to feed all the children. When grown up, the children were very handsome. All the boys used to be called Koliya putra (sons of Koliya). They were all dressed

like Rishi (ascetic). They lived hand to mouth collecting food available in the forest. Gradually they learnt to till the soil and raise the livestock whereby they lived fairly well for some time.

One day through Hardship, they were compelled to go on begging. They all went for begging in Kapila Nagar where king Sudhodana, their maternal uncle, ruled. The news that thirty two ascetics who looked alike were begging in the city spread far and wide. Then the news was heard by the king, he immediately sent for them. All the young boys were questioned in detail as to who they were and why they had to beg though they were young and strong and capable of working. They told the king the whole story about their parents and how they had to recourse to begging. King Sudhodana was very surprised to know the beggars were no other than his own nephews, the sons of his sister, Amita Devi, who was sent away to the Himalayan mountain because of her suffering from leprosy. He never thought that his sister still alive. His joy knew no bounds when he heard that his sister and brother-in-law were living together happily in the forest. He then kept all the thirty two nephews in the palace and immediately proceeded towards the mountain where his sister and brother-in-law Kola Maharshi were dwelling. He met them there. After an exchange of courtesy and greetings, he brought them to his palace where they had happy meeting and feast. There after the king arranged every thing in his power to make their stay in the mountain as happy as possible. He solely undertook to bring up and educate the nephews. When they were grown up to maturity, they were given high ranking position and got married to some decent, good girls from Shakya clan born in the Shakya principality.

Thus they lived the life of household life. In course of time, they all had children grown into the Shakya community. They were called Koliya Shakya Vamsa. Some of them dropped the name Koliya and just called themselves Shakya Vamsa. After some years, some of them were known as Shakya Kumar.

One great personality born in the Lumbini Garden was of such Shakya clan. He was Sarbarthesiddhi (Siddhartha Kumar) whose father and mother were King Sudhodana and Queen Maya Devi. The prince Siddhartha got married a Shakya kumari named Yasodhara, a daughter of Danda Pani, a king of Shakya Vamsa. The prince Siddhartha, later on, gave up his princely life and led the life of a wanderer in search of truth. Later He became the Buddha Bhagawan Buddha, Samyak Sambuddha-Tathagat-Shakya Sinha, the Enlightened one, the Omniscient One.

The Buddha is called Shakya Singh because he is like a lion born of Shakya clan from Shakya principality. He is called Shakya Muni for the reason that He is a Muni (monk) from Shakya clan. When He (Buddha) ordained his followers into Chudakarmabhisheka or Bhikshu, He called them Shakya Bhikshu (male) Shakya Bhikshuni for women. Those followers who are not ordained into Sangha but are remaining as devotees are called Shakya Upasaka for male and Shakya Upasika for female.

The Buddha is said to have visited Kantipur with a large number of his followers to pay homage to Swoyambhu Chaitya and five Buddhas in Swoyambhu, Kathmandu. A large number of his followers did not go back but remained in Kathmandu valley they spread out mostly in the valley and settled down in the major cities like Kantipur, Lalitpur, and Bhaktapur. Most of them disrobed and led the life of Grihasthasharma (domestic family) as

Buddhist laymen and married and domiciled.

As expounded by the Buddha, the followers though disrobed, followed the teachings of the Buddha Dharma. Although they are not adhere to Bhikshu Charya, yet they practised Buddhacharya in various ways suited to the climatic environment in which they lived. So they originally founded the custom of initiations and initiatives in various Abhishekas and remained a Bhikshu even for four days at Chudakarmabhisheka. Those who are ordained at Chaita are called Buddhacharya. Those ordained at Dharmadhatu with Buddha statue are chailak and those at Bodhistwa statue are know as shakya.

When emperor Ashoka visited Nepal, he erected many stupas and chaityas and viharas. He established the tradition to give initiations of Chudakarmabhisheka. With consultation of empress Tisyarakshita, he also gave his daughter Charumati to king Deva Pala of Kantipur. He built a vihar with Buddha statue named Chabahi (near Bauddha) named after his daughter Charumati. Some people believe that it was built by Charumati herself. In that chabahi initiations of Chudakarma-

bhisheka to those living in vicinity had been established by Queen Charumati and is still being practised. Now and then many other kings erected new viharas in Kirtipur, Lalitpur and Bhaktapur and many other villages. In those days irrespective of caste or creeds, low or high, the rules and the fuled, used to get equal chance to be ordained into Chudakarmabhisheka and lived in vihar as Bhikshus. Some remained Bhikshu as long as they could and then gave up robes yet following the teaching of the Buddha as shakya laymen. Some rich people constructed viharas for themselves and lived there as Bhikshus practising Budha Dharma. Later on some learned Bhikshu went through higher initiations like Bajracharya Abhisheka and practised various forms of Buddha Dharma such as Sahajayana, Tantrayana, Bajrayana in order to attain Siddhacharyahood (sainthood with tantric power). Some went on practising Purohitship (preisthood) and at the same time practising Yogacharya (Tantric asceticism). They are said to have established Agama System where they installed various tantric Gods and Goddess such as Chakrasambara, Bajra Devi.

N. B.

Those vihars outside the city are known as Bahi (Bahir Bihar in Sanskrit meaning outside Vihar), those inside the city are called Vihars (Abhyantar vihar meaning inside vihar).

Those living around trees of Shakya shal and sugarcane are also said to be called Shakyas.

नेपाल क्षयरोग निवारण संस्था

कालीमाटी, काठमाडौं

२२ बैशाख २०१२।

नन्धीमाटुङ्ग कुडाए

नन्धी माटुङ्ग

अध्यक्षा

धर्मकोति बौद्ध अध्ययन गोष्ठी

श्रीघ: नवल टोल

महोदय, जाताए कक्षीया लालिको शिष्यहु कुडाए महोदय, नवल टोलीमा लालिको
महोदय, जाताए कक्षीया लालिको शिष्यहु कुडाए महोदय, नवल टोलीमा लालिको

त्यस गोप्त्रीबाट बारम्बार विद्यार्थी र अरु महानुभावहरू आउनु भई यस संस्था
अन्तरगतका टी० बी० का रोगीहरूलाई उपचार गर्ने र अस्पतालमा भई राखेको पासीको
समस्यालाई हृदयदेखि बुझ्नु भई सहानुभूति पूर्वक वरीपरीबाट पानी भरी अस्पतालको
निमित्त ओसारी दिने काम गर्नु भएबाट अस्पतालका स्टाफ तथा बिरामीहरू निके प्रभा-
वित भएका छन् । तपाईंको संस्थाबाट हामीलाई प्राप्त सहयोग समय समयमा पाई नै
रहुँला भन्ने आशा छ । गौतम बुद्धको उच्च उपदेशबाट उत्प्रेरित तपाईंहरूको कार्य सेवा
प्रेरणादायी र सफल रहने छन् ।

अन्त्यमा एकचोटि फेरि यहाँलाई र यहाँका संस्थाका सबै परिवारहरूलाई धन्यवाद
दिन चाहन्छु ।

नन्धीमाटुङ्ग लालिक २०१२

महासचिव लालिक लालिक लालिक लालिक लालिक लालिक लालिक लालिक

हु लालिक लालिक लालिक लालिक लालिक लालिक लालिक

प्राप्तिमा लालिक लालिक

भवदीय

डा० थीरमान शाक्य

महासचिव

ग्राहक महानुभावपिन्त
विशेष सूचना

आनन्द भूमिया वर्ष २ अंक १ निसें ग्राहक जुयादी पिनिगु ग्राहक ल्हापं थ्व हे वंगु
भिनिगूगु अंकं निसें दच्छ्या ल्हापं फुत । हानं मेगु दँ यात नं ग्राहक ल्हापं इले हे
“आनन्द भूमि” कार्यालये व्युया हया दीसा, द्विकपिनिगु सेवा मदिक यानावं यंका च्वने
फड ।

आनन्द भूमि कार्यालय

काठमाडौं

२५१९ वैशाख शुभकामना

बुद्धया जन्म, बुद्धत्व प्राप्ति व महापरिनिर्बाण जूगु पुण्य तिथि वैशाख पुन्हीया
उपलक्षे सकल ग्राहक वर्गपिन्त शुभकामना दु

आनन्द भूमि परिवार

अकर्ता पर्वि निस्कयो !

१. बुद्धकालीन ब्राह्मण	रु. ७।-
२. बुद्धकालीन गृहस्थी	रु. ८।-
३. बुद्धकालीन राजपरिवार	रु. १०।-
४. बुद्धकालीन महिलाहरु	रु. ८।-
५. बुद्धकालीन परिवारक	रु. १६।-
६. बुद्धकालीन शावक	रु. ६।- पछि
७. बुद्धकालीन शाविका	रु. २५।-

यी पुस्तकहरू पाइने ठेगाना :-

आनन्दकुटी, स्वयम्भू ।
ध्यानकुटी, वनेपा ।

ध्रीघः विहार, काठमाडौं
धर्मकीर्ति विहार, नघल टोल ।

हेराकाजी सुइकाः, नाग बहाल, ललितपुर

प्रतीक्षामा :-

बुद्धकालीन ब्रह्मादिदेव